

Ocena wdrażania polityk horyzontalnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

RAPORT KOŃCOWY

Rzeczpospolita
Polska

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

BADANIE EWALUACYJNE PN.:

„OCENA WDRAŻANIA POLITYK HORYZONTALNYCH W RAMACH
REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020”

Raport końcowy

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego
ul. Okopowa 21/27
80-810 Gdańsk

Wykonawca:

Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" Korczyński Sarapata sp.j.
ul. Sławie 53
61-312 Poznań

Spis treści

Spis treści	3
Wykaz skrótów.....	5
Streszczenie.....	6
Executive Summary	12
Wprowadzenie.....	18
<u>Uzasadnienie realizacji badania</u>	<u>18</u>
<u>Przedmiot badania.....</u>	<u>19</u>
<u>Kryteria ewaluacyjne.....</u>	<u>19</u>
<u>Pytania badawcze.....</u>	<u>19</u>
Opis zastosowanej metodologii oraz źródła pozyskania informacji	22
<u>Analiza danych zastanych (Desk research).....</u>	<u>22</u>
<u>Wywiady indywidualne (IDI)</u>	<u>23</u>
<u>Badanie Mixed-Mode</u>	<u>24</u>
<u>Studia przypadku.....</u>	<u>26</u>
<u>Wywiady eksperckie</u>	<u>26</u>
<u>Benchmarking.....</u>	<u>27</u>
Opis wyników badania.....	28
<u>Ocena procedur i rozwiązań stosowanych w ramach systemu realizacji RPO WP</u> <u>dotyczących wdrażania polityk horyzontalnych.....</u>	<u>28</u>
Programowanie.....	30
Ogłaszanie naborów i wezwań oraz nabór i ocena wniosków o dofinansowanie.....	41
Monitoring i sprawozdawczość.....	52
Kontrola	58
Ewaluacja	59
Informacja i promocja.....	61
Działalność Komitetu Monitorującego RPO WP	75
Wymogi dotyczące realizacji projektów	77
<u>Działania podejmowane w ramach projektów w zakresie wdrażania polityk</u> <u>horyzontalnych.....</u>	<u>80</u>

<u>Wyzwania związane z wdrażaniem polityk horyzontalnych.....</u>	<u>93</u>
<u>Efekty działań podejmowanych w zakresie wdrażania polityk horyzontalnych.....</u>	<u>97</u>
<u>Dobre praktyki w zakresie wdrażania polityk horyzontalnych.....</u>	<u>120</u>
Dobre praktyki dotyczące realizowanych projektów.....	121
<i>Projekt 1. Równość szans kobiet i mężczyzn</i>	<i>121</i>
<i>Projekt 2. Równość szans kobiet i mężczyzn</i>	<i>124</i>
<i>Projekt 3. Równość szans i niedyskryminacja w projekcie EFS.....</i>	<i>126</i>
<i>Projekt 4. Równość szans i niedyskryminacja w projekcie EFS.....</i>	<i>128</i>
<i>Projekt 5. Równość szans i niedyskryminacja w projekcie EFRR.....</i>	<i>130</i>
<i>Projekt 6. Równość szans i niedyskryminacja w projekcie EFRR.....</i>	<i>132</i>
<i>Projekt 7. Zrównoważony rozwój.....</i>	<i>134</i>
<i>Projekt 8. Zrównoważony rozwój.....</i>	<i>135</i>
Dobre praktyki dotyczące działań podejmowanych na poziomie Programu przez instytucje zaangażowane w jego wdrażanie	137
Wnioski i rekomendacje	140
Spisy ilustracji	169
<u>Spis wykresów.....</u>	<u>169</u>
<u>Spis tabel</u>	<u>170</u>

Wykaz skrótów

SKRÓT	ROZWIĘCIE SKRÓTU
CATI	ang. <i>Computer Assisted Telephone Interview</i> (Komputerowo wspomagany wywiad telefoniczny)
CAWI	ang. <i>Computer Assisted Web Interview</i> (Komputerowo wspomagany wywiad internetowy)
EFMiR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ERDF	ang. <i>European Regional Development Fund</i> (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)
ESF	ang. <i>European Social Fund</i> (Europejski Fundusz Społeczny)
EU	ang. <i>European Union</i> (Unia Europejska)
FS	Fundusz Spójności
IB	ang. <i>Intermediate Body</i> (Instytucja Pośrednicząca)
IDI	ang. <i>Individual in-Depth Interview</i> (Indywidualny wywiad pogłębiony)
IP	Instytucja Pośrednicząca
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KM	Komitet Monitorujący
MA	ang. <i>Managing Authority</i> (Instytucja Zarządzająca)
MC	ang. <i>Monitoring Committee</i> (Komitet Monitorujący)
MSP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
OOŚ	Ocena Oddziaływania na Środowisko
OP	Oś Priorytetowa
OZE	Odnawialne Źródła Energii
ROP POM	ang. <i>Pomorskie Regional Operational Programme 2014-2020</i> (Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020)
RPO WP	Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020
PZP	Prawo Zamówień Publicznych
SL2014	Centralny system teleinformatyczny
SOPZ	Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia
SZOOP	Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych
SRWP	Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
UE	Unia Europejska
WE	Wspólnota Europejska

Streszczenie

Cel i metodyka badania

Celem głównym niniejszego badania była ocena realizacji polityk horyzontalnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 (RPO WP). Celowi głównemu podporządkowane zostały 2 cele szczegółowe: (1) Ocena wdrażania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach RPO WP; (2) Ocena wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju w ramach RPO WP.

W celu realizacji celów badania i udzielenia odpowiedzi na postawione problemy badawcze zastosowano następujące metody i techniki badawcze:

- Analiza desk research – analiza kluczowych dokumentów oraz danych o charakterze ilościowym dotyczących przedmiotu badania.
- Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) – przeprowadzono 29 wywiadów z przedstawicielami IZ, IP, członkami KM oraz ekspertami oceniającymi wnioski o dofinansowanie.
- Badanie Mixed-mode – w badaniu stosowano komplementarnie techniki ankiety internetowej (CAWI) oraz wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo (CATI). Badanie objęło swoim zakresem beneficjentów (670 ankiet/wywiadów) oraz uczestników projektów (658 ankiet/wywiadów).
- Studia przypadku – niniejsza technika została wykorzystana na potrzeby analizy najlepszych rozwiązań dotyczących zastosowania zasad horyzontalnych w zakresie realizacji Programu (3 studia) i wdrażania projektów (8 studiów).
- Wywiady eksperckie – przeprowadzono 4 wywiady eksperckie z osobami posiadającymi bogate doświadczenie zawodowe oraz dorobek naukowy związany z zagadnieniami o zasadach horyzontalnych.
- Benchmarking – analiza objęła swoim zakresem wszystkie pozostałe 15 RPO oraz wszystkie krajowe programy operacyjne wdrażane na terenie Polski.

Ocena procedur i rozwiązań stosowanych w ramach systemu realizacji RPO WP dotyczących wdrażania polityk horyzontalnych

Kształt rozwiązań stosowanych w zakresie wdrażania polityk horyzontalnych jest warunkowany przez szerokie spektrum regulacji i zaleceń prawno-instytucjonalnych na poziomie wspólnotowym i krajowym. W RPO WP na poszczególnych etapach realizacji stosowany jest szereg narzędzi służących wdrażaniu polityk horyzontalnych:

- Programowanie – w sekcji 11 RPO WP zawarte zostały najważniejsze założenia dotyczące wdrażania zasad horyzontalnych. Wskazano, jakie obszary interwencji służą realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych oraz zdefiniowano – kluczowe z perspektywy zasady równości szans i niedyskryminacji – grupy zagrożone dyskryminacją. Program uwzględnia także szersze podejście do stosowania poszczególnych zasad horyzontalnych, a mianowicie ich zakorzenienie w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego. Rozwiązania stosowane na etapie programowania należy ocenić pozytywnie.
- Ogłaszanie naborów i wezwań oraz przeprowadzanie naboru i oceny wniosków o dofinansowanie – jeśli chodzi o etap ogłaszania naborów i wezwań, to kluczowe znaczenie ma w tym przypadku dokumentacja udostępniana wnioskodawcom. W odniesieniu do regulaminów konkursów stosowano odmienne podejście w ramach EFRR (brak bezpośredniego odwołania do zasad horyzontalnych) i EFS (szczegółowe omówienie zasad, lecz bez zasady zrównoważonego rozwoju). Wnioskodawcy w ramach EFRR są zobowiązani jedynie do złożenia oświadczenia o zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi, natomiast wnioskodawcy w ramach EFS dodatkowo muszą uzasadnić zgodność projektu z zasadami równościowymi. Co się tyczy etapu przeprowadzania naboru i oceny wniosków o dofinansowanie, to stwierdzić należy, że najważniejszym kryterium służącym ocenie zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi jest kryterium stosowane na etapie oceny formalnej: *Zgodność z politykami horyzontalnymi UE*. W praktyce jednak ocena zgodności planowanego przedsięwzięcia z zasadami horyzontalnymi jest szersza, gdyż także inne kryteria wyboru projektów cechuje merytoryczne powiązanie z zagadnieniami charakterystycznymi dla kwestii polityk horyzontalnych.
- Monitoring i sprawozdawczość – w przypadku wszystkich zasad horyzontalnych mamy do czynienia z obecnością wskaźników monitorowania, które mogą w sposób adekwatny służyć monitorowaniu realizacji poszczególnych zasad. Wskaźniki w obszarach interwencji kluczowych dla poszczególnych zasad zostały sformułowane w sposób prawidłowy, choć zidentyfikowano pewne braki w stosunku do zakresu interwencji określonego w sekcji 11 Programu.
- Kontrola – na tym etapie weryfikacja przebiega w dwóch wymiarach – zgodności projektu z obowiązującym stanem prawnym w zakresie zasad horyzontalnych oraz zgodności działań realizowanych w ramach projektu z założeniami określonymi we wniosku i umowie o dofinansowanie. W przypadku tego drugiego wymiaru kontrola może być utrudniona w projektach EFRR, gdzie wnioskodawca nie jest zobowiązany do przedstawienia konkretnych rozwiązań/działań, które wdroży w swoim projekcie.
- Ewaluacja – ocena wdrażania polityk horyzontalnych jest możliwa dzięki ewaluacjom bezpośrednio poświęconym temu zagadnieniu (tak, jak niniejsze badanie) oraz

ewaluacjom sektorowym. W ramach działań ewaluacyjnych należałoby rozważyć większą dywersyfikację narzędzi zapewniających szeroką dostępność wyników ewaluacji.

- **Informacja i promocja** – głównymi narzędziami w zakresie informacji i promocji są: strona internetowa RPO WP wraz zawartymi na niej dokumentami oraz szkolenia kierowane do pracowników instytucji i wnioskodawców. Realizatorzy projektów pozytywnie ocenili dostępność materiałów pomocnych w praktycznym przygotowaniu projektów zgodnych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi. Beneficjenci dosyć rzadko kontaktowali się z pracownikami instytucji w sprawach związanych z zasadami horyzontalnymi – dotyczyło to, w zależności od konkretnej zasady, od 7% do 10% badanych. Jeśli jednak dochodziło do kontaktu, to był on przez realizatorów projektów oceniany jako satysfakcjonujący.
- **Działalność Komitetu Monitorującego** – kluczowym obszarem działalności KM w odniesieniu do zasad horyzontalnych jest zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów, w tym kryteriów odnoszących się do zasad horyzontalnych. Problematyka polityk horyzontalnych stała się tematem pytań lub dyskusji na 5 z 15 posiedzeń KM. W składzie KM znajdują się organizacje pozarządowe działające w obszarach związanych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi, lecz ujawnia się potrzeba poszerzenia reprezentacji tego rodzaju podmiotów.

Działania podejmowane w ramach projektów oraz wyzwania w zakresie wdrażania polityk horyzontalnych

Wyniki badania Mixed-mode w projektach RPO WP pokazują, że najczęściej – w przypadku 53,4% projektów – deklarowany był neutralny wpływ na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji. Wpływ pozytywny został wskazany przez 30,9% badanych, przy czym częściej w projektach z EFS (48,1%) niż z EFRR (18,2%). Beneficjenci podawali przede wszystkim dwa rodzaje podejmowanych działań, których celem było pozytywne oddziaływanie na realizację tej zasady. Po pierwsze, było to oferowanie w projekcie pomocy zorientowanej na poprawę sytuacji przedstawicieli grup zagrożonych dyskryminacją. Po drugie, pozytywne oddziaływanie na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji osiągnano poprzez zapewnienie dostępności projektu dla osób z niepełnosprawnościami. W projektach, w trakcie realizacji działań związanych z omawianą zasadą, rzadko pojawiały się problemy (6,7% projektów), najczęściej dotyczyły one wdrażania architektonicznych ułatwień dostępu czy wprowadzenia innych elementów projektu dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (np. zatrudnienia opiekunów osób niesamodzielnych lub zapewnienia tłumaczy języka migowego).

Neutralny wpływ był najczęściej deklarowany w projektach również w odniesieniu do zasady równości szans kobiet i mężczyzn – dotyczył on 64,6% projektów. Pozytywny wpływ na realizację tej zasady wskazało 23,4% badanych, przy czym w przypadku EFS odsetek ten wyniósł 43,9%, a w przypadku EFRR 8,3%. Beneficjenci wymieniając działania zorientowane na zapewnienie pozytywnego wpływu skupiali się przede wszystkim na aktywności w takich kwestiach jak: zapewnienie wysokiego odsetka kobiet wśród uczestników, dostosowanie wsparcia do potrzeb kobiet oraz zwalczanie stereotypowego traktowania ról kobiecych i męskich. W projektach w stosunku do omawianej zasady rzadko pojawiały się problemy (2,2% projektów), najczęściej dotyczyły one spraw natury mentalnej i świadomościowej, związanych ze stereotypami dotyczącymi płci. Większy udział w EFS projektów posiadających pozytywny wpływ na realizację obu zasad równościowych jest sytuacją naturalną, wynikającą ze specyfiki wsparcia tego funduszu. Zgodnie z odpowiedziami beneficjentów w większości projektów RPO WP deklarowany był pozytywny wpływ na realizację zasady zrównoważonego rozwoju, wskazało na niego 52,7% badanych. Pozytywne oddziaływanie deklarowane było częściej w przypadku projektów z EFRR (67,0%) niż z EFS (33,3%). Wpływ pozytywny w sferze środowiskowej był osiągnięty w projektach przede wszystkim poprzez wprowadzanie rozwiązań zapewniających oszczędność energii, wykorzystanie OZE, poprawę efektywności energetycznej budynków, poprawę gospodarowania odpadami oraz oszczędniejsze korzystanie z materiałów drukowanych. Z kolei wpływ pozytywny w sferze społecznej i gospodarczej realizowany był przede wszystkim poprzez działania związane z podniesieniem poziomu jakości życia mieszkańców, rozwojem usług społecznych, aktywizacją społeczną i zawodową, poprawą bezpieczeństwa, rozwojem kompetencji i umiejętności mieszkańców oraz zwiększaniem atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej. Neutralny wpływ na realizację zasady zrównoważonego rozwoju zadeklarowany został w przypadku 27,2% badanych beneficjentów. W trakcie realizacji w projektach działań związanych z omawianą zasadą horyzontalną rzadko pojawiały się problemy (3,0% projektów), najczęściej dotyczyły one sfery formalno-administracyjnej oraz wykonawczej prowadzonych przedsięwzięć.

Efekty działań podejmowanych w zakresie wdrażania polityk horyzontalnych

Projekty, w których deklarowano pozytywny wpływ na realizację równościowych zasad horyzontalnych najczęściej przyczyniały się do poprawy sytuacji kobiet (53,5% projektów), osób z niepełnosprawnościami (48,1%), osób o niskich kwalifikacjach (28,8%) oraz osób długotrwale bezrobotnych (26,7%). Wsparcie z poszczególnych Osi priorytetowych EFS oraz kierowane do poszczególnych grup zagrożonych dyskryminacją zostało pozytywnie ocenione przez uczestników pod kątem adekwatności do potrzeb związanych z rozwojem / poprawą własnej sytuacji. Efektami najczęściej uzyskiwanymi

przez uczestników projektów są: zdobycie nowej wiedzy lub umiejętności (68,7% badanych), większa wiara we własne siły / zadowolenie z siebie (47,9%), zdobycie doświadczenia zawodowego (38,6%) oraz większa samodzielność w życiu codziennym (27,2%).

W projektach, w których deklarowano pozytywny wpływ na realizację zasady zrównoważonego rozwoju najczęściej uzyskiwano efekty w postaci poprawy jakości życia mieszkańców (56,3% projektów), ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza lub wód (39,7%) oraz podniesienia poziomu kompetencji i umiejętności ludności (31,3%).

We wskaźnikach monitorowania powiązanych z zasadami horyzontalnymi mamy do czynienia z generalnie wyższym stopniem realizacji niż w pozostałych wskaźnikach. Sytuacja ta wskazuje na brak zaburzeń skuteczności w osiągnięciu założonego poziomu efektów w obszarach związanych z realizacją zasad horyzontalnych i należy ocenić ją pozytywnie.

Rekomendacje z badania

W ramach przeprowadzonego badania sformułowano rekomendacje na potrzeby przyszłego okresu finansowania (lata 2021-2027). Zaproponowane zalecenia to m.in.:

1. **Wprowadzenie dodatkowych rozwiązań odnoszących się do uwzględnienia kwestii realizacji polityk horyzontalnych w treści Programu.** Chodzi tutaj przede wszystkim o uwzględnienie w treści opisu sposobu realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych możliwie najbardziej konkretnego zakresu działań, a także o poszerzenie katalogu zasad horyzontalnych uwzględnionych w treści Programu o ewentualne dodatkowe zasady realizacji Strategii.
2. **Różnicowanie rodzaju oddziaływania projektów na realizację poszczególnych polityk horyzontalnych (wpływ pozytywny i neutralny).** Wraz z wdrożeniem takiego podejścia możliwe byłoby wprowadzenie w określonych obszarach interwencji wymagań lub preferencji dotyczących pozytywnego oddziaływania projektu na realizację danej zasady horyzontalnej.
3. **Wprowadzenie rozwiązania zwiększającego powiązanie pomiędzy zasadami realizacji Strategii a kierunkami wdrażania Programu.** Chodzi tu głównie o wprowadzenie kryterium wyboru projektów dotyczącego uwzględnienia wybranych zasad realizacji Strategii i premiowanie przedsięwzięć, które cechuje pozytywne oddziaływanie na relatywnie dużą liczbę zasad realizacji Strategii.
4. **Wprowadzenie na potrzeby procedur kontrolnych narzędzi zapewniających możliwość przeprowadzenia weryfikacji działań projektowych odnoszących się do realizacji zasad horyzontalnych.** Istotne byłoby w tym przypadku zarówno pozyskanie większej ilości informacji dotyczących ww. działań w trakcie

oceny wniosków o dofinansowanie, jak i ewentualne wprowadzenie na etapie podpisywania umowy dokumentu określającego katalog działań planowanych do podjęcia w projekcie celu zapewnienia zgodności z zasadami horyzontalnymi.

5. **Wprowadzenie określonych rozwiązań dotyczących realizacji zasad horyzontalnych w obszarze ewaluacji.** Po pierwsze, należałoby uwzględnić kwestię realizacji zasad horyzontalnych w ewaluacjach odnoszących się do poszczególnych obszarów interwencji. Po drugie, należy poszerzyć katalog metod i narzędzi stosowanych w celu upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych o takie elementy jak: infografiki, dashboardy, czy broszury informacyjne, filmy.
6. **Wprowadzenie rozwiązań optymalizujących sposób realizacji działań informacyjno-promocyjnych w odniesieniu do polityk horyzontalnych.** Kluczowe znaczenie ma w tym przypadku: zapewnienie kompleksowej i łatwo dostępnej informacji na temat polityk horyzontalnych w ramach wydzielonej sekcji witryny internetowej Programu; stworzenie i udostępnienie w formie interaktywnej w ramach ww. sekcji witryny internetowej Programu bazy działań projektowych związanych z realizacją poszczególnych zasad horyzontalnych; koncentracja (w ramach szkoleń / spotkań) na działaniach informacyjnych dotyczących szczegółowych aspektów realizacji zasad horyzontalnych w różnych obszarach interwencji i zastosowaniem różnych mechanizmów i narzędzi.
7. **Podjęcie działań zorientowanych na sukcesywne zwiększanie częstości stosowania określonych rozwiązań i mechanizmów dotyczących realizacji poszczególnych polityk horyzontalnych.** Chodzi tutaj o takie mechanizmy jak: zielone zamówienia publiczne, rozwiązania związane z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu, mechanizm racjonalnych usprawnień, czy metoda uniwersalnego projektowania. Zwiększenie skali ich stosowania przez projektodawców powinno być realizowane przede wszystkim poprzez odpowiednie działania informacyjno-promocyjne oraz uwzględnienie wspomnianych elementów w procesie oceny wniosków o dofinansowanie.
8. **Zapewnienie w składzie Komitetu Monitorującego RPO WP reprezentacji organizacji pozarządowych uwzględniającej różnorodność poszczególnych zasad horyzontalnych.** Oznaczałoby to, że w odniesieniu do każdej z zasad równościowych zapewniona byłaby reprezentacja jednej organizacji pozarządowej (obecnie jeden podmiot przypisany jest do obu zasad równościowych).

Executive Summary

Purpose and methodology of the research

The main purpose of this research was to assess the implementation of horizontal policies under the Pomorskie Regional Operational Programme 2014-2020 (ROP POM). The main purpose was subordinated to two specific purposes: (1) Assessment of the implementation of the principle of equal opportunities and non-discrimination, including accessibility for people with disabilities and the principle of equal opportunities for women and men under the ROP POM; (2) Assessment of the implementation of the principle of sustainable development within the ROP POM.

In order to achieve the purposes of the research and answer the research problems, the following research methods and techniques were used:

- Desk research analysis - analysis of key documents and quantitative data relating to the subject of the research.
- Individual in-depth interviews (IDI) - 29 interviews were carried out with representatives of MA, IB, MC members and experts evaluating applications for co-financing.
- Mixed-mode research - the research used complementary techniques of Internet survey (CAWI) and computer-assisted telephone interviews (CATI). The research covered the beneficiaries (670 questionnaires/interviews) and project participants (658 questionnaires/interviews).
- Case studies - this technique was used to analyse the best solutions for the application of horizontal principles in the implementation of the Programme (3 studies) and project implementation (8 studies).
- Expert interviews - 4 expert interviews were carried out with people with extensive professional experience and scientific achievements related to issues related to horizontal principles.
- Benchmarking – the analysis covered all the remaining 15 ROPs and all national operational programs implemented in Poland.

Assessment of procedures and solutions used within the ROP POM implementation system for the implementation of horizontal policies

The shape of solutions used in the implementation of horizontal policies is conditioned by a wide range of legal and institutional regulations and recommendations at the Community and national levels. The ROP POM uses a number of tools for the implementation of horizontal policies at various stages of implementation:

- Programming - section 11 of the ROP POM contains the most important assumptions concerning the implementation of horizontal principles. It indicated which areas of intervention serve the implementation of individual horizontal principles and defined groups at risk of discrimination - key from the perspective of the principle of equal opportunities and non-discrimination. In addition, the Programme considers a wider approach to the application of individual horizontal principles, that is their embedding in the Pomorskie Voivodeship Development Strategy. The solutions used at the programming stage should be assessed positively.
- Announcing calls and calls for proposals, as well as conducting calls for and evaluating applications for funding – as far as the stage of announcing calls and calls for proposals is concerned, the documentation made available to applicants is of key importance in this case. With regard to the competition regulations, a different approach was used under the ERDF (no direct reference to horizontal principles) and the ESF (detailed discussion of the principles, but without the principle of sustainable development). Within the ERDF, applicants are only required to submit a declaration that the project complies with the horizontal rules, while within the ESF, applicants must additionally justify the project's compliance with the equality rules. As for the stage of the call for proposals and assessment of applications for co-financing, it should be stated that the most important criterion for assessing the compliance of a project with horizontal principles is the criterion used at the formal evaluation stage: *Compliance with the EU's horizontal policies*. In practice, however, the assessment of the planned project's compliance with the horizontal principles is wider, as other project selection criteria are also related to issues specific to horizontal policies.
- Monitoring and reporting – in the case of all horizontal principles we deal with the presence of monitoring indicators that can adequately monitor the implementation of individual principles. Indicators in the areas of key intervention for individual principles were formulated correctly, although some gaps were identified in relation to the scope of intervention specified in section 11 of the Programme.
- Control – at this stage, the verification is carried out in two dimensions - compliance of the project with the applicable legal status in terms of horizontal principles and compliance of the activities carried out under the project with the assumptions specified in the application and the agreement for co-financing. In the case of the latter dimension, control may be difficult in the ERDF projects, where the applicant is not obliged to present specific solutions / actions that he / she will implement in his project.

- **Evaluation** – the assessment of the implementation of horizontal policies is possible due to evaluations directly devoted to this issue (such as this study) and sectoral evaluations. As part of the evaluation activities, consideration should be given to a greater diversification of tools ensuring the wide availability of evaluation results.
- **Information and promotion** – the main tools in the field of information and promotion are: the ROP POM website with the documents contained therein, as well as training courses for employees of institutions and applicants. The beneficiaries positively assessed the availability of materials helpful in the practical preparation of projects in line with individual horizontal principles. Beneficiaries quite rarely contacted the institution's employees on matters related to horizontal principles - this concerned, depending on the specific principle, from 7% to 10% of the respondents. However, if there was any contact, the beneficiaries assessed it as satisfactory.
- **Activity of the Monitoring Committee** – the key area of activity of the MC in relation to the horizontal principles involves the approval of project selection criteria, including criteria relating to horizontal rules. The issues of horizontal policies became the subject of questions or discussions at 5 out of 15 MC meetings. The MC includes non-governmental organisations operating in the areas related to individual horizontal principles, but there is a need to expand the representation of such entities.

Project activities and challenges in implementing horizontal policies

The results of the Mixed-mode research in the ROP POM projects show that most often – in the case of 53.4% of projects – a neutral influence on the implementation of the principle of equal opportunities and non-discrimination was declared. The positive impact was indicated by 30.9% of the respondents, more often in the ESF projects (48.1%) than in the ERDF projects (18.2%). The beneficiaries mentioned mainly two types of activities aimed at positively influencing the implementation of this principle. Firstly, offering assistance in the project aimed at improving the situation of representatives of groups at risk of discrimination. Secondly, a positive impact on the implementation of the principle of equal opportunities and non-discrimination was achieved by ensuring the project's accessibility for people with disabilities. In the projects, during the implementation of activities related to the discussed principle, problems rarely appeared (6.7% of projects). They most often concerned the implementation of architectural accessibility or the introduction of other design elements adapted to the needs of people with disabilities (e.g. employment of carers of dependent or dependent people or provide sign language interpreters).

Neutral influence was most often declared in the projects also with regard to the principle of equal opportunities for women and men - it concerned 64.6% of the projects. A positive impact on the implementation of this principle was indicated by 23.4% of the respondents, while in the case of the ESF this percentage was 43.9%, and in the case of the ERDF, 8.3%. The beneficiaries, mentioning activities aimed at ensuring a positive impact, focused primarily on activities in such issues as: ensuring a high percentage of women among participants, adapting support to women's needs and combating stereotypical treatment of female and male roles. In projects, in relation to the discussed principle, problems appeared rarely (2.2% of projects). They most often concerned matters of mental and awareness nature related to gender stereotypes. Greater participation in the ESF of projects with a positive impact on the implementation of both equality principles is a natural situation, resulting from the specific support of this fund.

In accordance with the beneficiaries answers, most of the ROP POM projects declared a positive impact on the implementation of the principle of sustainable development, indicated by 52.7% of the respondents. Positive impact was declared more often in the case of projects from the ERDF (67.0%) than for the ESF (33.3%). The positive impact in the environmental sphere was achieved in the projects mainly by introducing solutions that ensure energy saving, use of renewable energy sources, improvement of energy efficiency of buildings, improvement of waste management and more economical use of printed materials. In turn, the positive impact in the social and economic sphere was achieved primarily through activities related to increasing the quality of life of residents, development of social services, social and professional activation, improvement of safety, development of competences and skills of residents, and increasing tourist and investment attractiveness.

A neutral influence on the implementation of the principle of sustainable development was declared in the case of 27.2% of the surveyed beneficiaries. During the implementation of activities related to the discussed horizontal principle in the projects, problems appeared rarely (3.0% of the projects). They most often concerned the formal, administrative and executive spheres of the carried out project.

Effects of activities taken in the implementation of horizontal policies

The projects with a positive impact on the implementation of horizontal equality principles most often contributed to the improvement of the situation of women (53.5% of the projects), people with disabilities (48.1%), people with low qualifications (28.8%) and people with long-term unemployed (26.7%). Support from the individual ESF Priority Axes and directed to individual groups at risk of discrimination was positively assessed by the participants in terms of adequacy to the needs related to the

development/improvement of their own situation. The effects most often obtained by the project participants are: acquiring new knowledge or skills (68.7% of the respondents), greater self-confidence/self-satisfaction (47.9%), gaining professional experience (38.6%) and greater independence in everyday life (27.2%).

In the projects, in which a positive impact on the implementation of the principle of sustainable development was declared, the most common effects involved improved quality of life of inhabitants (56.3% of the projects), reduction of air or water pollution (39.7%) and improvement of the level of competences and skills of the population (31.3%).

The monitoring indicators related to the horizontal principles generally have a higher degree of implementation than the other indicators. This situation indicates that there are no disturbances in the effectiveness in achieving the assumed level of effects in the areas related to the implementation of horizontal principles and should be assessed positively.

Recommendations from the research

As part of the research, recommendations were formulated for the future financing period (2021-2027). The proposed recommendations include:

1. **Implementation of additional solutions relating to the horizontal policies in the content of the Programme.** The main issue here is to include the most specific scope of activities possible in the description of the method to implement individual horizontal principles, and to extend the catalogue of horizontal principles included in the Programme with possible additional principles of the Strategy implementation.
2. **Diversifying the type of impact of the projects on the implementation of individual horizontal policies (positive and neutral impact).** The implementation of such an approach would make it possible to implement requirements or preferences regarding the positive impact of the project on the implementation of a given horizontal principle in specific areas of intervention.
3. **Introduction of solution increasing the connection between the principles of the Strategy implementation and the Programme implementation.** It is mainly about introducing a project selection criterion to consider selected principles of the Strategy implementation and awarding bonuses to undertakings which have a positive impact on a relatively large number of principles of the Strategy implementation.
4. **Introduction, for the purposes of control procedures, of tools ensuring the possibility of verifying project activities relating to the implementation of**

horizontal principles. In this case, it would be important to both obtain more information regarding the aforementioned activities during the assessment of applications for co-financing, as well as the possible introduction, at the stage of signing the agreement, of a document specifying the catalogue of activities planned to be taken in the project in order to ensure compliance with horizontal principles.

5. **Introduction of specific solutions regarding the implementation of horizontal principles in the area of evaluation.** Firstly, the implementation of horizontal principles should be considered in evaluations relating to individual areas of intervention. Secondly, the catalogue of methods and tools used to distribute the results of the evaluation research should be expanded to include such elements as: infographics, dashboards, or information brochures, films.
6. **Introduction of solutions that optimize information and promotion activities in relation to horizontal policies.** In this case, it is of key importance to provide comprehensive and easily accessible information on horizontal policies within a dedicated section of the Programme website; creating and sharing, in an interactive form under the aforementioned section of the Programme website, a database of project activities related to the implementation of individual horizontal principles; focus (as part of training/meetings) on information activities on detailed aspects of the implementation of horizontal principles in various areas of intervention and using various mechanisms and tools.
7. **Taking activities aimed at gradually increasing the frequency of using specific solutions and mechanisms for the implementation of individual horizontal policies.** These are mechanisms such as: green public procurement, solutions related to mitigation and adaptation to climate change, rational improvement mechanism, or universal design method. The scale of their application should be increased by the project promoters primarily through appropriate information and promotion activities and considering the aforementioned elements in the process of assessing applications for co-financing.
8. **Ensuring that the ROP POM Monitoring Committee consists also of the representation of non-governmental organisations, considering the diversity of individual horizontal principles.** This would mean that for each of the equality principles, representation of one non-governmental organisation would be ensured (currently one entity is assigned to both equality principles).

Wprowadzenie

Niniejszy dokument został opracowany w ramach realizacji na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego badania ewaluacyjnego pn. „**Ocena wdrażania polityk horyzontalnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020**”. Struktura dokumentu jest następująca. W niniejszej części przedstawiono informacje dotyczące uzasadnienia realizacji badania oraz opis przedmiotu badania, w tym główne cele i założenia badania. W części kolejnej scharakteryzowano opis zastosowanej metodologii oraz źródła informacji wykorzystane w badaniu. Zasadniczą część merytoryczną raportu stanowi rozdział „Opis wyników badania”, zaś podsumowaniem części merytorycznej jest rozdział zawierający wnioski i rekomendacje. Raport zamykają spisy ilustracji.

UZASADNIENIE REALIZACJI BADANIA

Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego nr 1303/2013 państwa członkowskie wdrażające fundusze unijne zobowiązane są do przestrzegania polityk horyzontalnych, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji (dotyczącej m.in. dostępności dla osób z niepełnosprawnościami), zasady równości szans kobiet i mężczyzn oraz zasady zrównoważonego rozwoju. Stosowanie tych zasad jest włączone w główny nurt polityk wspólnotowych i stanowi nieodłączny element programów operacyjnych finansowanych ze środków europejskich.

Wytyczne Ministra Inwestycji i Rozwoju w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020 z dnia 10 października 2018 r. nakładają na instytucje zarządzające programami operacyjnymi obowiązek przeprowadzenia oceny wdrażania polityk horyzontalnych. Realizacja tej ewaluacji jest jednocześnie spełnieniem zapisów Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 z dnia 9 lipca 2018 r., w których ocena realizacji ww. zasad jest obligatoryjna.

Badanie ma służyć określeniu dotychczasowych efektów wdrażania zasad horyzontalnych. Jego wyniki, ze względu na bardzo zaawansowany etap realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 (RPO WP), zostaną wykorzystane przede wszystkim przy programowaniu nowej perspektywy finansowej. Wnioski z ewaluacji będą stanowiły także wkład do planowanego przez Krajową Jednostkę Ewaluacji (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej) badania, które stanowiło będzie całościową ocenę wdrażania zasad horyzontalnych: zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z

niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn dla wszystkich programów operacyjnych.

PRZEDMIOT BADANIA

Poniżej przedstawiono cel główny oraz obszary badawcze, które odnoszą się do podejmowanej w badaniu problematyki.

CEL GŁÓWNY BADANIA:

Ocena realizacji polityk horyzontalnych w ramach RPO WP

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- (1) Ocena wdrażania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach RPO WP;
- (2) Ocena wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju w ramach RPO WP.

KRYTERIA EWALUACYJNE

Trafność pozwalająca ocenić, w jakim zakresie podejmowane działania oraz zrealizowane wsparcie w ramach RPO WP okazało się trafne w kontekście realizacji zasad horyzontalnych.

Skuteczność pozwalająca ocenić, na ile przyjęte w ramach RPO WP rozwiązania sprzyjały faktycznej realizacji zasad horyzontalnych.

Użyteczność pozwalająca ocenić, na ile działania podejmowane przez instytucje zaangażowane w realizację RPO WP faktycznie podniosły wiedzę i świadomość wśród pracowników tych instytucji i projektodawców.

PYTANIA BADAWCZE

Niżej przedstawione zostały pytania badawcze sformułowane na potrzeby niniejszej ewaluacji.

1. Kwestie horyzontalne.

1.1. Czy system realizacji Programu, w tym stosowane procedury i rozwiązania zapewniły realizację zasad horyzontalnych w odniesieniu do różnych procesów: programowania, wdrażania (ogłaszania konkursów i naborów; monitorowania i sprawozdawczości, kontroli, ewaluacji, informacji i promocji, działalności KM RPO WP) oraz wymogów dotyczących realizacji projektów?

1.2. Na ile przyjęte rozwiązania w zakresie przestrzegania poszczególnych zasad horyzontalnych w kontekście systemu wdrażania Programu były trafne?

- 1.3. Czy zaproponowany w RPO WP zestaw wskaźników uznać należy za optymalny w kontekście realizacji zasad horyzontalnych?
- 1.4. Jakiego rodzaju wyzwania związane z wdrażaniem poszczególnych zasad horyzontalnych pojawiły się w trakcie realizacji Programu? Jak sobie z nimi poradzono?
- 1.5. W których działaniach RPO WP można wskazać projekty stanowiące dobre praktyki w zakresie wdrażania zasad horyzontalnych (uzyskano lub uzyska się pozytywny wpływ)?
- 1.6. W których działaniach RPO WP realizowane projekty posiadają neutralny wpływ na wdrażanie zasad horyzontalnych? Dlaczego?
- 1.7. Czy działania podejmowane w związku z wdrażaniem poszczególnych zasad horyzontalnych przełożyły się na poszerzenie wiedzy i wzrost świadomości pracowników IZ i IP oraz beneficjentów?
2. Realizacja zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn.
 - 2.1. W jakim zakresie realizacja RPO WP (w szczególności w kontekście opisu zawartego w sekcji 11.2 i 11.3 Programu) uwzględniała zasady promowania równości szans kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami?
 - 2.2. Jakie bariery równościowe były najczęściej identyfikowane w projektach realizowanych w poszczególnych obszarach RPO WP? Jakie działania w tym zakresie podjęto na poziomie projektów?
 - 2.3. Jaka jest skuteczność działań podjętych w projektach w wyrównywaniu szans i przeciwdziałaniu dyskryminacji? Jakie czynniki miały na nią wpływ? Jaki jest wpływ realizowanych projektów na poprawę sytuacji osób z niepełnosprawnościami, kobiet i mężczyzn? Czy faktycznie przyczyniły się one do wyrównywania szans tych grup? Jaki rodzaj wsparcia oferowany w projektach, które otrzymały dofinansowanie, okazał się najbardziej skuteczny w kontekście realizacji ww. zasad? Który najmniej i dlaczego?
 - 2.4. Czy wprowadzenie standardów dostępności faktycznie zwiększyło dostępność projektów i produktów projektów dla osób z niepełnosprawnościami?
 - 2.5. Jaka jest skala zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień w ramach projektów realizowanych w RPO WP?
 - 2.6. Jaki jest poziom realizacji zapisów Agendy działań na rzecz równości szans w ramach funduszy unijnych 2014-2020 w RPO WP? Jak zostały zrealizowane i jak są oceniane poszczególne rozwiązania służące realizacji ww. zasad, przewidziane w Agendzie –

np. rola koordynatorów równości, rola grupy roboczej, działania szkoleniowe, racjonalne usprawnienia itp.?

3. Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju.

3.1. W jakim zakresie realizacja RPO WP (w szczególności w kontekście opisu zawartego w sekcji 11.1 Programu) uwzględniała zasadę zrównoważonego rozwoju? Jaki jest wkład i przewidywany wpływ Programu na wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju?

3.2. Jaka jest skuteczność działań podjętych w projektach w realizacji zasady zrównoważonego rozwoju? Jakie czynniki miały na nią wpływ?

3.3. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach RPO WP uwzględniały kwestię łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu?

3.4. Czy i w jakim stopniu IZ RPO WP podejmowała działania zachęcające beneficjentów do stosowania zasad polityki zielonych zamówień publicznych?

4. Rekomendacje dotyczące perspektywy finansowej 2021-2027.

4.1 Jakie rozwiązania należałoby kontynuować z których zrezygnować oraz jakie inne (nowe) zastosować w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 – zarówno na poziomie zakresu i wymogów odnośnie realizacji projektów jak i ukierunkowania tematycznego i systemu realizacji Programu? Dlaczego?

Opis zastosowanej metodologii oraz źródła pozyskania informacji

Poniżej przedstawiono charakterystykę metodologii zastosowanej w ramach przeprowadzonej ewaluacji.

ANALIZA DANYCH ZASTANYCH (DESK RESEARCH)

Analiza podstawowych dokumentów źródłowych nazywana również wtórną analizą danych polega na zbieraniu, porządkowaniu, analizie i interpretacji wszelkich danych, które nie powstały na potrzeby niniejszego badania, lecz zostały opracowane czy zgromadzone przez inne podmioty i ze względu na zakres informacji w nich zawarty są związane z problematyką badania.

W ramach analizy danych zastanych zastosowany został dobór celowy, polegający na włączeniu w zakres analiz wszystkich danych, które mogą się okazać przydatne z perspektywy celu badania. W analizie zostały uwzględnione następujące dokumenty i źródła informacji:

- dokumentacja programowa (w szczególności: RPO WP, Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPO WP),
- wytyczne związane z przedmiotem badania (w szczególności: Wytyczne w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020 z 10 października 2018 r., Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 z dnia 5 kwietnia 2018 r.),
- Agenda działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020,
- Wytyczne *Non-paper Guidelines for Project Managers: Making vulnerable investments climate resilient*,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW, EFMiR oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006,
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 15 listopada 2010 roku -

Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności na lata 2010-2020:
Odnowione zobowiązanie do budowania Europy bez barier,

- Zalecenie nr Rec(2006)5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie 2006-2015,
- sprawozdania z realizacji RPO WP,
- dane z SL2014,
- dokumentacja konkursowa,
- dokumentacja projektowa,
- wyniki badań ewaluacyjnych.

WYWIADY INDYWIDUALNE (IDI)

W ramach niniejszego projektu badawczego wywiady pogłębione przeprowadzone zostały z przedstawicielami IZ, IP, członkami KM oraz ekspertami oceniającymi wnioski. W ramach wywiadów pogłębionych z **przedstawicielami IZ i IP** zastosowany został dobór celowy polegający na zaproszeniu do badania osób posiadających szeroką wiedzę dotyczącą stosowania zasad horyzontalnych na różnych etapach wdrażania Programu. Łącznie przeprowadzono 17 wywiadów IDI z przedstawicielami IZ/IP reprezentującymi:

Instytucja Zarządzająca RPO WP:

- Departament Programów Regionalnych – osoby posiadające wiedzę o etapach przygotowania naborów i wezwań, oceny projektów (członkowie KOP) oraz monitorowania
- Departament Europejskiego Funduszu Społecznego – osoby posiadające wiedzę o etapach przygotowania naborów i wezwań, oceny projektów (członkowie KOP) oraz monitorowania
- Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego – Referat planowania strategicznego

Instytucje Pośredniczące:

- Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku – osoby posiadające wiedzę o etapach przygotowania naborów i wezwań, oceny projektów oraz monitorowania
- Agencja Rozwoju Pomorza S.A. – osoby posiadające wiedzę o etapach przygotowania naborów i wezwań, oceny projektów oraz monitorowania
- Stowarzyszenie Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot.

Dobór celowy zastosowany został również w przypadku wywiadów z **członkami KM**. W tym przypadku dobór celowy miał za zadanie zapewnienie reprezentatywności

typologicznej. Wywiady przeprowadzone zostały z reprezentantami następujących kategorii organizacji:

- Zrzeszenia JST – 1 wywiad
- Związki zawodowe – 1 wywiad
- Organizacja pozarządowa działająca na rzecz promowania włączenia społecznego, równości szans płci, równości szans i niedyskryminacji – 1 wywiad
- Inne organizacje pozarządowe – 1 wywiad

łącznie z członkami KM przeprowadzone zostały 4 wywiady IDI.

Również w przypadku wywiadów z **ekspertami oceniającymi opiniującymi wnioski o dofinansowanie** zastosowany został dobór celowy polegający na zapewnieniu reprezentatywności typologicznej. Została ona zapewniona poprzez objęcie badaniem ekspertów oceniających wnioski w ramach różnorodnych obszarów interwencji RPO WP. Wywiady przeprowadzone zostały z reprezentantami następujących grup:

- Ekspertów oceniających wnioski w ramach EFS – osoby posiadające doświadczenie w ocenie wniosków w ramach różnorodnych Osi współfinansowanych ze środków EFS.
- Ekspertów oceniających wnioski w ramach EFRR – osoby posiadające doświadczenie w ocenie wniosków w ramach różnorodnych Osi współfinansowanych ze środków EFRR.

łącznie z ekspertami oceniającymi wnioski o dofinansowanie przeprowadzonych zostało 8 wywiadów IDI.

Ze względu na sytuację epidemiczną wywiady jakościowe były realizowane zdalnie.

BADANIE MIXED-MODE

Technika Mixed-mode została zastosowana w stosunku do beneficjentów oraz pełnoletnich uczestników projektów. W badaniu Mixed-mode technika wywiadu telefonicznego CATI planowana była jako uzupełnienie ankiety internetowej CAWI. W przypadku badania beneficjentów nie było konieczności zastosowania techniki CATI w celu realizacji założeń doboru próby. Z kolei jeśli chodzi o badanie uczestników, wywiady telefoniczne zostały zrealizowane ze 168 respondentami.

W ramach badania Mixed-mode zastosowany został dobór losowo-warstwowy nieproporcjonalny. Warstwy próby zarówno w przypadku uczestników projektów, jak i beneficjentów tworzone były przez osie priorytetowe. Dzięki zastosowaniu doboru nieproporcjonalnego względem struktury populacji polegającemu na zwiększeniu próby w osiach priorytetowych, możliwe było wnioskowanie o sytuacji w poszczególnych obszarach reprezentowanych przez osie priorytetowe. W przypadku uczestników dobór miał charakter proporcjonalny względem struktury płci wewnątrz poszczególnych osi, z

jednoczesnym uwzględnieniem warstwowania ze względu na Oś priorytetową, w ramach której respondent otrzymał wsparcie.

Strukturę populacji i próby przedstawiono w poniższych tabelach. Różnice pomiędzy założoną, a zrealizowaną wielkością próby (na korzyść tej drugiej) wynikają z uruchomienia w trakcie badania próby rezerwowej i równoległej jego realizacji w oparciu o próbę zasadniczą i rezerwową.

Tabela 1. Beneficjenci – założona i zrealizowana wielkość próby badawczej

Oś	Zakładana wielkość próby	Zrealizowana wielkość próby
1. Komerccjalizacja wiedzy	30	40
2. Przedsiębiorstwa	80	83
3. Edukacja	80	107
4. Kształcenie zawodowe	12	22
5. Zatrudnienie	90	102
6. Integracja	53	76
7. Zdrowie	12	19
8. Konwersja	35	66
9. Mobilność	14	26
10. Energia	49	66
11. Środowisko	45	63
Ogółem	500	670

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2. Uczestnicy projektów – założona i zrealizowana wielkość próby badawczej

Próba zakładana / zrealizowana	Nazwa Osi	Ogółem	kobiety	mężczyźni
Wielkość zakładana	3. Edukacja	200	145	55
Wielkość zakładana	5. Zatrudnienie	200	117	83
Wielkość zakładana	6. Integracja	200	119	81
Wielkość zakładana	Ogółem	600	381	219
Wielkość zrealizowana	3. Edukacja	247	192	55
Wielkość zrealizowana	5. Zatrudnienie	206	122	84
Wielkość zrealizowana	6. Integracja	205	121	84
Wielkość zrealizowana	Ogółem	658	435	223

Źródło: opracowanie własne

łącznie zrealizowano 658 wywiadów z uczestnikami oraz 670 wywiadów z beneficjentami.

STUDIA PRZYPADKU

Studium przypadku to złożone rozwiązanie metodologiczne, którego celem jest dokonanie szczegółowego i wieloaspektowego opisu konkretnego przypadku podmiotu/przedsięwzięcia, w celu uzyskania pogłębionej wiedzy na jego temat¹.

Na potrzeby niniejszego badania technika case study posłużyła do skonstruowania pogłębionych studiów przypadku najlepszych rozwiązań w zakresie realizacji Programu i wdrażania projektów pod kątem znalezienia dobrych praktyk w kwestii modelowego zastosowania zasad horyzontalnych.

Na potrzeby opracowania studiów przypadku wykorzystana została analiza desk research (dokumentacja projektowa) oraz wywiady/ankiety z różnorodnymi kategoriami respondentów (beneficjenci, przedstawiciele IZ/IP, eksperci oceniający wnioski). Przeprowadzono także wywiady uzupełniające z realizatorami projektów wytypowanych do dobrych praktyk.

Dobór na potrzeby techniki studium przypadku objął:

- rozwiązania w zakresie stosowania zasad horyzontalnych na poziomie Programu i instytucji zaangażowanych w jego wdrażanie – 3 studia przypadku,
- rozwiązania w zakresie stosowania zasady równości szans kobiet i mężczyzn w projektach współfinansowanych z EFS – 2 studia przypadku,
- rozwiązania w zakresie stosowania zasady równości szans i niedyskryminacji w projektach współfinansowanych z EFS – 2 studia przypadku,
- rozwiązania w zakresie stosowania zasady równości szans i niedyskryminacji w projektach infrastrukturalnych – 2 studia przypadku,
- rozwiązania w zakresie stosowania zasady zrównoważonego rozwoju w projektach infrastrukturalnych – 2 studia przypadku.

WYWIADY EKSPERCKIE

Technika wywiadu eksperckiego jest szczególną odmianą wywiadu jakościowego, polega na prowadzeniu rozmowy z respondentami na ściśle określony temat związany z daną problematyką. W przypadku niniejszego badania wywiady eksperckie przeprowadzone zostały z pracownikami naukowymi posiadającymi dorobek naukowy w dziedzinach powiązanych z zasadami horyzontalnymi.

¹ zob. Aaltio I., Heilmann P. (2010) Case Study as a Methodological Approach [w:] Mills A. J., Durepos G., Wiebe E. (red.) (2010) Encyclopedia of case study research, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, s. 66-76.

W ramach wywiadów eksperckich zastosowany został dobór celowy polegający na kwalifikacji do wywiadów pracowników naukowych posiadających bogate doświadczenie zawodowe oraz dorobek naukowy związany zagadnieniami wchodzącymi w zakres zasad horyzontalnych objętych niniejszą ewaluacją. Przy czym ze względu na dużą odmienność problematyki stosowania zasady równości szans i niedyskryminacji w sferze społecznej i infrastrukturalnej w odniesieniu do tej zasady przeprowadzone zostały 2 wywiady. Próba badawcza w odniesieniu do niniejszej techniki badawczej przedstawia się następująco:

- ekspert w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn – 1 wywiad,
- ekspert w zakresie zasady równości szans i niedyskryminacji w sferze społecznej – 1 wywiad,
- ekspert w zakresie zasady równości szans i niedyskryminacji w sferze infrastrukturalnej – 1 wywiad,
- ekspert w zakresie zrównoważonego rozwoju – 1 wywiad.

Ze względu na sytuację epidemiczną wywiady eksperckie były realizowane zdalnie.

BENCHMARKING

Benchmarking jest jedną z metod analizy wzorcowej, która polega na stałym i systematycznym procesie mierzenia oraz porównywania sposobów działania produktów, czy usług instytucji, czy organizacji w stosunku do najlepszych organizacji, firm, czy instytucji uznawanych za liderów w danym obszarze/dziedzinie/branży.

W ramach analizy benchmarkingowej zastosowany został dobór zupełny, co oznacza, iż objęte zostały analizą wszystkie pozostałe 15 RPO oraz wszystkie krajowe programy operacyjne wdrażane na terenie Polski.

Opis wyników badania

W niniejszym – zasadniczym dla całego raportu – rozdziale zamieszczono wyniki przeprowadzonych analiz oraz sformułowano wnioski i rekomendacje. W pierwszej kolejności przedstawiono wyniki odnoszące się do oceny procedur i rozwiązań stosowanych w ramach systemu realizacji RPO WP dotyczących wdrażania polityk horyzontalnych. Podrozdział drugi dotyczy działań, które były podejmowane w projektach współfinansowanych ze środków RPO WP, a które to działania związane były z wdrażaniem poszczególnych polityk horyzontalnych. W ramach podrozdziału trzeciego omówiono najważniejsze wyzwania związane z wdrażaniem polityk horyzontalnych na poziomie programowym i projektowym. Kolejny podrozdział odnosi się do kwestii skuteczności działań podejmowanych w zakresie wdrażania polityk horyzontalnych – zidentyfikowano w nim najważniejsze dotychczasowe efekty tych działań. Rozdział zamyka część poświęconą prezentacji dobrych praktyk w zakresie wdrażania polityk horyzontalnych.

OCENA PROCEDUR I ROZWIĄZAŃ STOSOWANYCH W RAMACH SYSTEMU REALIZACJI RPO WP DOTYCZĄCYCH WDRAŻANIA POLITYK HORYZONTALNYCH

Na etapie oceny procedur i rozwiązań stosowanych w ramach systemu realizacji RPO WP dotyczących wdrażania polityk horyzontalnych dokonano przeglądu tych działań, które zaplanowano do podjęcia i podejmowano w Programie w celu zapewnienia realizacji poszczególnych polityk horyzontalnych. Uwzględniono w tym przypadku procesy: programowania, wdrażania (ogłaszania naborów (tryb konkursowy) i wezwań (tryb pozakonkursowy) oraz przeprowadzenia naboru i oceny wniosków; monitorowania i sprawozdawczości; kontroli; ewaluacji; informacji i promocji; działalności KM RPO WP) oraz wymogi dotyczące realizacji projektów. W prowadzonej analizie uwzględniono charakter tych działań oraz ich skuteczność i trafność. Jednocześnie, w odniesieniu do wybranych procesów poddawanych ocenie wzięto pod uwagę także kwestie szczegółowe wynikające z zakresu problemowego pytań badawczych, tj. odnoszące się do oceny – w kontekście realizacji zasad horyzontalnych – zestawu wskaźników zaproponowanego w RPO WP oraz związane z zachęcaniem beneficjentów do stosowania zasad polityki „zielonych” zamówień publicznych.

Nim przejdziemy do analiz procedur i rozwiązań stosowanych w ramach systemu realizacji RPO WP w odniesieniu do zapewnienia zgodności z poszczególnymi politykami

horyzontalnymi, zwrócić trzeba przede wszystkim uwagę na fakt, że w przypadku polityk horyzontalnych mamy do czynienia ze szczególną sytuacją w kontekście podejścia do regulowania sposobu ich uwzględniania w całym procesie wdrażania Programu. Ta specyfika polega na tym, że regulacje dotyczące zasad horyzontalnych nie mają swojego źródła w jednym akcie normatywnym, są natomiast elementem szerokiego kontekstu prawno-instytucjonalnego, związanego z wdrażaniem interwencji współfinansowanej ze środków wspólnotowych. Po pierwsze, wymóg udzielania wsparcia zgodnie z poszczególnymi politykami horyzontalnymi oraz strategiczne kierunki i zalecenia w tym zakresie określone zostały na poziomie wspólnotowym (*vide np. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW, EFMiR oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006; Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 15 listopada 2010 roku – Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności na lata 2010-2020: Odnowione zobowiązanie do budowania Europy bez barier; Zalecenie nr Rec(2006)5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie 2006-2015*). Po drugie, na szczeblu krajowym zostały określone wymagane i/lub zalecane sposoby realizacji poszczególnych polityk horyzontalnych w różnych obszarach i na różnych etapach wdrażania Programu (*vide np. Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020; Wytyczne w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020; Agenda działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*). Po trzecie wreszcie, kwestie odnoszące się do realizacji polityk horyzontalnych są uwzględnione w dokumentacji programowej (*Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020; Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPO WP (wraz z załącznikami)* oraz różnych dokumentach, które stanowią techniczną i formalną operacjonalizację zasad wdrażania (regulaminy konkursów, karty oceny, wniosek o dofinansowanie, umowa o dofinansowanie).

W rezultacie, podejście do realizowania polityk horyzontalnych określić należy faktycznie jako mające charakter „horyzontalny”, czy też kaskadowy – regulacje wyższego szczebla mają swoje odzwierciedlenie lub stanowią punkt odniesienia w rozwiązaniach i procedurach stosowanych na szczeblu regionalnym. Tym samym, w całym systemie realizacji mamy do czynienia z relatywnie dużą liczbą „bezpieczników”, których celem jest zobowiązanie różnych aktorów i interesariuszy wdrażania RPO WP do

podejmowania działań zorientowanych na zapewnienie realizacji poszczególnych polityk horyzontalnych. Należy to ocenić pozytywnie, przy czym jednocześnie taka sytuacja generuje określone wyzwania w zakresie nie tylko spójności poszczególnych regulacji (tutaj czynnikiem sprzyjającym jest wspomniana wcześniej kaskadowość – regulacje regionalne stanowią odzwierciedlenie zasad wspólnotowych i krajowych), ale także prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych. Z punktu widzenia wnioskodawcy/beneficjenta może być niejasną sytuacja, w której realizacja zasad horyzontalnych ma swoje formalnie umocowanie w różnych dokumentach (lub też, że zalecenia dotyczące sposobu realizacji zasad horyzontalnych są rozproszone w różnych dokumentach i materiałach). Problem ten sygnalizowano zresztą w badaniu jakościowym, gdzie zwracano uwagę, że niejednokrotnie problemem nie jest brak określonych regulacji, tylko fakt, że ich adresaci nie zawsze w sposób wyczerpujący się z nimi zapoznają i są ich świadomi².

Programowanie

W kontekście etapu programowania działania odnoszące się do realizacji polityk horyzontalnych mają swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w zapisach samego RPO WP. W dokumencie tym politykom horyzontalnym poświęcono sekcję 11 „Zasady horyzontalne”, w ramach której sformułowano określone zapisy dotyczące następujących zasad:

- zrównoważony rozwój,
- równość szans i niedyskryminacja,
- równouprawnienie płci.

W odniesieniu do każdej z zasad określono sposoby, z wykorzystaniem których realizowana będzie dana polityka horyzontalna. Z punktu widzenia etapu programowania kluczowe są w tym przypadku informacje odnoszące się do kierunkowania wsparcia, tj. zapewnienia w określonych obszarach problemowych realizacji interwencji wspierającej daną polityką horyzontalną. I tak, w przypadku **zasady zrównoważonego rozwoju** określono, że ta polityka horyzontalna będzie realizowana poprzez następujące osie priorytetowe:

- OP 1. Komerccjalizacja wiedzy – w zakresie wspierania i rozwoju innowacji oraz transferu wiedzy do gospodarki, gdzie preferowane będą przedsięwzięcia przyczyniające się do oszczędności surowców i energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska,

² Zagadnienie to będzie szczegółowo omawiane w części poświęconej działaniom informacyjno-promocyjnym.

- OP 2. Przedsiębiorstwa – w zakresie wdrażania nowych rozwiązań proekologicznych, zapobiegania powstawania i ograniczeniu emisji do środowiska oraz racjonalnej gospodarce zasobami i surowcami naturalnymi (ograniczeniu wodochłonności, materiałochłonności, transportochłonności i energochłonności procesów produkcyjnych, poprawie efektywności energetycznej), wdrażania systemów zarządzania środowiskowego oraz w obszarze przygotowania terenów inwestycyjnych i tworzenia stref przemysłowych, gdzie preferowane będą projekty uwzględniające wymogi kształtowania ład przestrzennego i niewpływające negatywnie na jakość przestrzeni oraz środowiska,
- OP 3. Edukacja/OP 4. Kształcenie zawodowe – w zakresie podnoszenia poziomu kompetencji i umiejętności na każdym etapie kształcenia,
- OP 5. Zatrudnienie – w zakresie działań ukierunkowanych na: aktywizację zawodową osób pozostających bez pracy, godzenie życia zawodowego i prywatnego, kształcenie ustawiczne pracowników oraz wsparcie typu *outplacement* dla osób zagrożonych zwolnieniem oraz osób zwolnionych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy,
- OP 6. Integracja – w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym,
- OP 7. Zdrowie i Opieka – w zakresie zapewnienia dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych,
- OP 8. Konwersja – w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów w miastach oraz wykorzystania walorów regionalnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego,
- OP 9. Mobilność – w zakresie niskoemisyjnego transportu miejskiego przyczyniającego się do redukcji negatywnych oddziaływań środowiskowych związanych ze zmniejszeniem zapotrzebowania na wykorzystanie indywidualnych środków transportu samochodowego, a także w zakresie rozbudowy regionalnej infrastruktury transportu kolejowego,
- OP 10. Energia – w zakresie efektywności energetycznej, wykorzystania OZE oraz redukcji emisji pozwalających na obniżenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, pochodzącej z produkcji energii oraz ograniczenia tzw. niskiej emisji,
- OP 11. Środowisko – w zakresie odporności na klęski żywiołowe, adaptacji do zmian klimatu, efektywności wykorzystania zasobów w szczególności przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów, budowy infrastruktury odbioru i oczyszczania ścieków oraz ochrony różnorodności biologicznej.

Mamy więc do czynienia z sytuacją, gdy we wszystkich osiach priorytetowych (za wyjątkiem OP 12. Pomoc techniczna) uwzględniono takie kierunki wsparcia, które mają charakter ściśle powiązany z zasadą zrównoważonego rozwoju i jako takie stanowią obszar wdrażania interwencji, która wspomaga realizację ww. polityki horyzontalnej. W odniesieniu do **zasady równości szans i niedyskryminacji** określono, że ta polityka horyzontalna będzie realizowana w szczególności poprzez następujące osie priorytetowe:

- OP 3. Edukacja/OP 4. Kształcenie zawodowe – w zakresie wyrównywania dostępu do wysokiej jakości edukacji, a także pełnego włączenia uczniów z niepełnosprawnościami i/lub z zaburzeniami rozwoju,
- OP 5. Zatrudnienie – poprzez: koncentrację interwencji w zakresie aktywizacji zawodowej na grupach defaworyzowanych (w tym z niepełnosprawnościami), wspieranie działań na rzecz godzenia życia zawodowego i prywatnego, zindywidualizowanie oferty kształcenia ustawicznego oraz wsparcie typu *outplacement*,
- OP 6. Integracja – poprzez kompleksowe działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (w tym z niepełnosprawnościami) oraz poprawę dostępności do usług społecznych (w tym tworzenie nowych i rozwijanie istniejących placówek wsparcia dziennego przeznaczonych dla m.in. osób z niepełnosprawnościami oraz seniorów),
- OP 7. Zdrowie i Opieka – poprzez działania ukierunkowane na poprawę dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych,
- OP 8. Konwersja – poprzez aktywizację społeczno-zawodową grup defaworyzowanych zamieszkujących zdegradowane (społecznie i gospodarczo) obszary miejskie,
- OP 9. Mobilność – poprzez wspieranie rozwoju transportu zbiorowego, który sprzyja poprawie mobilności zawodowej i aktywności społecznej mieszkańców regionu.

Choć niniejsza zasada odniesiona została w treści Programu do mniejszej liczby osi priorytetowych niż miało to miejsce w przypadku zasady zrównoważonego rozwoju (nadal jednak jest to większość osi priorytetowych określonych w RPO WP), to zaznaczyć trzeba, że w przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji uwzględniono jeszcze dodatkowy wymiar profilowania, który odnosi się do grup docelowych. Główne grupy narażone na dyskryminację w regionie, które wskazano to osoby: z niepełnosprawnościami, młode (do 30 roku życia), starsze (w wieku 50 lat i więcej), długotrwale bezrobotne, o niskich kwalifikacjach zawodowych, zagrożone

zwolnieniem/zwolnione z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz dotknięte i zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny.

W odniesieniu do **zasady równouprawnienia płci** określono, że ta polityka horyzontalna będzie realizowana w szczególności poprzez następujące osie priorytetowe:

- OP 5. Zatrudnienie – poprzez koncentrację działań w zakresie aktywizacji zawodowej na grupach defaworyzowanych (w tym kobietach), wspieranie działań na rzecz godzenia życia zawodowego i prywatnego oraz podejmowania działań na rzecz wydłużania aktywności zawodowej pracowników z uwzględnieniem specyfiki i uwarunkowań każdej z płci,
- OP 6. Integracja – poprzez kompleksowe działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (w tym kobiet) oraz tworzenie odpowiednich warunków sprzyjających poprawie dostępności i jakości opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- OP 7. Zdrowie i Opieka – poprzez działania ukierunkowane na poprawę dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych.

Jak więc wynika z powyższego zestawienia, na etapie programowania, w ramach konstruowania zakresu i logiki interwencji przewidziano uwzględnienie w RPO WP typów interwencji, które w sposób bezpośredni lub pośredni dotyczą poszczególnych zasad horyzontalnych. Oczywiście, brak wskazania określonego obszaru interwencji w przypadku danej polityki horyzontalnej nie oznacza, że wdrażanie Programu w tym obszarze nie wspomaga realizacji danej zasady, a tym bardziej, że występuje w odniesieniu do tego obszaru niezgodność z daną polityką, czy politykami horyzontalnymi. Enumeratywne wskazanie osi priorytetowych w kontekście poszczególnych zasad horyzontalnych traktować należy raczej jako potwierdzenie uwzględniania tych ostatnich w procesie programowania, a mówiąc bardziej precyzyjnie – określania planowanego zakresu i charakteru interwencji w RPO WP.

Zapisy RPO WP, poza aspektem kierunkowania wsparcia w sposób uwzględniający charakter poszczególnych zasad horyzontalnych, zawierają także inne regulacje lub zalecenia potwierdzające włączenie kwestii, dotyczących zasad horyzontalnych w etap programowania. W przypadku zasady zrównoważonego rozwoju są to zapisy dotyczące: ograniczenia oddziaływania wsparcia dla dużych przedsiębiorstw na znaczący ubytek miejsc pracy; uwzględnienia kwestii łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu (w tym: zachęcania beneficjentów do stosowania metodologii opisanej w wytycznych *Non-paper Guidelines for Project Managers: Making vulnerable investments climate resilient*; zachęcania beneficjentów do stosowania zasad polityki zielonych zamówień

publicznych. Z kolei w ramach zasady równości szans i niedyskryminacji oraz równości kobiet i mężczyzn, w dotyczących ich zapisach wskazano na uwzględnienie tej polityki także – po pierwsze – w systemie monitoringu poprzez sformułowanie wskaźników realizacji Programu, których monitorowanie służy określeniu m.in. sytuacji osób z niepełnosprawnościami oraz sytuacji kobiet na regionalnym rynku pracy. Po drugie, przewidziano włączenie w prace Komitetu Monitorującego organizacji pozarządowych związanych z problematyką równości szans i niedyskryminacji oraz problematyką równouprawnienia płci. Po trzecie, założono uwzględnienie obu zasad równościowych w procesie wyboru projektów. Po czwarte, zaplanowano prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych dotyczących, odpowiednio: zasady równości szans i niedyskryminacji oraz równouprawnienia płci. To, że powyższe zapisy dotyczące obu zasad równościowych mają właściwie tożsamy charakter odzwierciedla inne założenie, które zostało sformułowane w RPO WP, a mianowicie, że ze względu na ścisłe powiązanie zasady równouprawnienia płci oraz zasady równości szans i niedyskryminacji, działania podejmowane na rzecz realizacji obu zasad powinny mieć charakter skoordynowany.

W ramach zapisów programowych poświęconych realizacji polityk horyzontalnych ujawnia się także szersze podejście do ujmowania i stosowania poszczególnych zasad horyzontalnych, a mianowicie ich zakorzenienie nie tylko w samym Programie, ale i Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 (SRWP)³, której narzędziem wdrażania i finansowania jest RPO WP. W SRWP, poza ogólnymi zasadami prowadzenia polityki rozwoju regionu, tj. zasadami: zrównoważonego rozwoju; subsydiarności regionalnej; programowania rozwoju; sprawności administracji, sformułowano także „zasady realizacji Strategii”, które zgodnie z zapisami SRWP determinują mechanizmy wdrażania Strategii oraz stanowią punkt wyjścia do określenia kryteriów horyzontalnych, mających zastosowanie na etapie identyfikacji i oceny przedsięwzięć realizujących Strategię. Katalog tych zasad obejmuje:

- zasadę wielopoziomowego zarządzania i partnerstwa,
- zasadę tematycznego i terytorialnego ukierunkowania interwencji,
- zasadę racjonalnego gospodarowania przestrzenią,
- zasadę korzystnego oddziaływania na środowisko,
- zasadę promowania zatrudnienia,
- zasadę promowania postaw obywatelskich,

³ SRWP została przyjęta Uchwałą nr 458/XXII/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2012 r.

- zasadę równości szans, niedyskryminacji i integracji społecznej,
- zasadę inteligentnej specjalizacji,
- zasadę ukierunkowania na innowacje,
- zasadę wymiaru cyfrowego.

Powyższe zasady pozostają spójne ze wspólnotowymi politykami horyzontalnymi, przy czym różny jest sposób uwzględnienia tych powiązań (np. zasada zrównoważonego rozwoju w dużym stopniu odzwierciedlona jest przez dwie zasady realizacji Strategii: zasadę racjonalnego gospodarowania przestrzenią i zasadę korzystnego oddziaływania na środowisko; z kolei obie wspólnotowe zasady równościowe w przypadku SRWP zostały włączone w zasadę równości szans, niedyskryminacji i integracji społecznej). Jednocześnie, powyższy katalog jest szerszy niż katalog wspólnotowych zasad horyzontalnych. Jest to o tyle zrozumiałe, że RPO WP nie jest jedynym instrumentem wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, dlatego nie powinno dziwić, że katalog zasad horyzontalnych na poziomie strategicznym jest szerszy niż na poziomie programowym. Z drugiej jednak strony, część spośród zasad realizacji Strategii, które nie mieszczą się w sposób jednoznaczny w katalogu zasad unijnych jest bez wątpienia uwzględniana w RPO WP, np. zasad inteligentnej specjalizacji, czy zasada ukierunkowania na innowacje, zasada tematycznego i terytorialnego ukierunkowania interwencji. W jakiejś części dotyczy to właściwie większości zasad realizacji Strategii, być może za wyjątkiem zasady promowania postaw obywatelskich, dla której najtrudniej byłoby znaleźć odpowiednie instrumenty jej realizacji w ramach RPO WP⁴. W badaniu jakościowym zwrócono uwagę, że tego rodzaju podejście, w którym zasady horyzontalne stanowią nie tylko określony kontekst dla samego RPO WP, ale i istotne źródło dla określenia zakresu interwencji i kryteriów horyzontalnych, które będą miały zastosowanie na etapie identyfikacji przedsięwzięć realizujących Strategię, planowane jest do kontynuacji w kolejnym horyzoncie czasowym planowania rozwoju regionu (do roku 2030), czego potwierdzeniem jest uwzględnienie zasad horyzontalnych w projekcie Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030⁵, z pewnymi modyfikacjami. W projekcie Strategii 2030 katalog zasad horyzontalnych obejmuje:

- zasadę wielopoziomowego zarządzania i partnerstwa,
- zasadę tematycznego i terytorialnego ukierunkowania interwencji,

⁴ Choć pośrednie oddziaływanie edukacyjno-świadomościowe w tym aspekcie może występować w niektórych rodzajach interwencji w obszarze kształcenia.

⁵ Projekt Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 został przyjęty Uchwałą nr 914/190/20 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 15 października 2020 r.

- zasadę racjonalnego gospodarowania przestrzenią,
- zasadę wymiaru cyfrowego,
- zasadę ukierunkowania na innowacje,
- zasadę korzystnego oddziaływania na klimat i środowisko,
- zasadę transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym,
- zasadę spójności społecznej,
- zasadę wspierania postaw obywatelskich,
- zasadę rynku pracy odpowiadającego na potrzeby gospodarki oraz wzrostu zatrudnienia,
- zasadę koncentracji na priorytetowych dziedzinach gospodarki.

Jak widać, z punktu widzenia relacji pomiędzy zasadami uwzględnionymi w projekcie Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, a wspólnotowymi zasadami horyzontalnymi, katalog zasad zawartych w planowanym dokumencie strategicznym cechuje jeszcze pełniejsze i wieloaspektowe uwzględnienie zasad unijnych. Świadczy o tym – po pierwsze – wyodrębnienie dodatkowej zasady powiązanej ze wspólnotową zasadą zrównoważonego rozwoju (zasada transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym). Po drugie, dokonano modyfikacji zasady spójności społecznej (odzwierciedlającej obie wspólnotowe zasady dotyczące kwestii równościowych). W ramach tej modyfikacji zauważalne jest – na podstawowym poziomie językowym – odejście od myślenia „integrującego” na rzecz myślenia „włączającego”⁶. Jednocześnie, zasada ta została poszerzona także o aspekt deinstytucjonalizacji, co określa, jaki powinien być pożądaný sposób świadczenia usług publicznych. Inaczej niż w przypadku Strategii 2020, w odniesieniu do Strategii 2030, w sposób precyzyjny określono w ramach zasady równościowej te grupy, które wymagają szczególnego wsparcia (osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich opiekunowie, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, kobiety, dzieci i młodzież, imigranci). W Strategii 2020, w

⁶ Warto w tym momencie zauważyć, że w ramach badania eksperckiego w obszarze równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, analizując zakres wsparcia przewidziany w ramach RPO WP zwrócono uwagę, że w przypadku OP 6. Integracja, nazwa tego obszaru interwencji budzi wątpliwości. Wątpliwości te odnoszą się do faktu, iż określenie „integracja” sugeruje, że mamy do czynienia uprzednim „wykluczeniem” i odrębnością poszczególnych grup, czy kategorii społecznych. Zwrócono uwagę, że zamiast na „integracji” należy się koncentrować na braku działań wykluczających i zapobieganiu ich występowania.

odniesieniu do zasady równości szans, niedyskryminacji i integracji społecznej, mowa była jedynie o ogólnej kategorii grup defaworyzowanych i wykluczonych. Możemy jednak zestawić katalog grup wymagających szczególnego wsparcia, określony w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 z – wcześniej przywołanym – wykazem tych grup, które w treści RPO WP zostały wskazane jako szczególnie narażone na dyskryminację w regionie. Przypomnijmy, że były to osoby: z niepełnosprawnościami, młode (do 30 roku życia), starsze (w wieku 50 lat i więcej), długotrwale bezrobotne, o niskich kwalifikacjach zawodowych, zagrożone zwolnieniem/zwolnione z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz dotknięte i zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny. Zauważalna jest więc zasadnicza zmiana podejścia do kierunkowania wsparcia adresowanego do grupy wymagających szczególnego wsparcia. W planowanym dokumencie strategicznym nie ma już profilowania tych grup w oparciu o kryteria związane z sytuacją na rynku pracy oraz sytuacją ekonomiczną, zaakcentowana została natomiast potrzeba wsparcia dla osób niesamodzielnych i ich otoczenia oraz imigrantów. Wydaje się, że taka zmiana jest trafna, uwzględniając procesy społeczno-gospodarcze, którym woj. pomorskie (i w dużym stopniu, także cała Polska) podlegało w ostatnich latach, a tym samym uzasadnione jest by, nie tylko utrzymać taki sposób definiowania zasady równościowej w ostatecznym kształcie Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, ale także by w RPO WP na lata 2021-2027 zachować taki sposób operacjonalizacji zasad równościowych. W tym kontekście warto przywołać opinię jednego z członków Komitetu Monitorującego, który w wywiadzie jakościowym sygnalizował, że obowiązujący w obecnym RPO WP sposób rozumienia grup szczególnie narażonych na dyskryminację, trafnie odzwierciedlał sytuację regionu w momencie opracowywania Programu na lata 2014-2020, natomiast obecnie jest już w pewnej części nieadekwatny. Planowana zmiana w tym zakresie, której przejawem jest katalog grup wymagających szczególnego wsparcia, wydaje się potwierdzać to stanowisko.

Dotychczasowa analiza wskazująca na działania podejmowane w zakresie programowania dotyczące zapewnienia realizacji w RPO WP zasad horyzontalnych odnosiła się przede wszystkim do tych elementów, które zawarto w sekcji 11 Programu, która jest bezpośrednio poświęcona politykom horyzontalnym. W przypadku zasad równościowych, na uwzględnienie zasad horyzontalnych w procesie programowania wskazują jednak także zapisy sekcji 5: *„Szczególne potrzeby obszarów geograficznych szczególnie dotkniętych ubóstwem lub grup docelowych najbardziej zagrożonych dyskryminacją lub wykluczeniem społecznym”*. W tej części Programu również zostały wskazane grupy docelowe najbardziej zagrożone dyskryminacją i/lub wykluczeniem

społecznym, przy czym w tym przypadku katalog tych grup jest nawet szerszy niż ten zawarty w sekcji 11 i obejmuje on:

- a) osoby pozostające bez pracy (w tym w szczególności: 50 lat i więcej, z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotne oraz wchodzące/powracające po przerwie na rynek pracy),
- b) osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych oraz pracowników w wieku 50 lat i więcej,
- c) osoby zagrożone zwolnieniem oraz osoby zwolnione z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy,
- d) osoby dotknięte i zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny,
- e) opiekunów osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- f) uczniów/dzieci w wieku przedszkolnym z niepełnosprawnościami/zaburzeniami rozwoju,
- g) mieszkańców obszarów o niezadowalającej dostępności do specjalistycznych usług zdrowotnych,
- h) mieszkańców zdegradowanych obszarów miejskich.

Dodatkowo, w związku z pandemią COVID-19 (i w zakresie niwelowania jej negatywnych skutków) katalog ten został w ramach aktualizacji Programu dodatkowo poszerzony o: osoby wymagające wsparcia, korzystające z usług społecznych, podmioty świadczące usługi społeczne lub zdrowotne, ich pracowników i ich rodziny, osoby przebywające w instytucjach całodobowego pobytu w ramach systemów: pomocy społecznej, ochrony zdrowia, pieczy zastępczej, oświaty oraz osoby w kryzysie bezdomności.

Dla powyższych grup docelowych określono w Programie główne typy planowanych przedsięwzięć stanowiących część zintegrowanego podejścia, a także wskazano obszary interwencji, w których te typy przedsięwzięć będą się kwalifikować do otrzymania wsparcia. Poniżej przedstawiono rzeczony typy w powiązaniu z poszczególnymi grupami docelowymi:

- osoby pozostające bez pracy – kompleksowe rozwiązania w zakresie aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy, powstawanie mikroprzedsiębiorstw, rozwój form opieki nad dziećmi do lat 3;
- osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych oraz pracownicy w wieku 50 lat i więcej – zindywidualizowana oferta kształcenia ustawicznego, kompleksowa i zindywidualizowana oferta wsparcia pracodawców w zakresie realizacji procesu szkolenia;

- osoby zagrożone zwolnieniem oraz osoby zwolnione z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy – wsparcie typu *outplacement*;
- osoby dotknięte i zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny – kompleksowe i zindywidualizowane programy aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwój zdeinstytucjonalizowanych, spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych, wsparcie w zakresie przeciwdziałania i niwelowania negatywnych skutków pandemii COVID-19;
- opiekunowie osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz osoby wymagające wsparcia, korzystające z usług społecznych, podmioty świadczące usługi społeczne lub zdrowotne, ich pracownicy i ich rodziny, osoby przebywające w instytucjach całodobowego pobytu w ramach systemów: pomocy społecznej, ochrony zdrowia, pieczy zastępczej, oświaty oraz osoby w kryzysie bezdomności – rozwój zdeinstytucjonalizowanych, spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych, wsparcie w zakresie przeciwdziałania i niwelowania negatywnych skutków pandemii COVID-19;
- uczniowie/dzieci z niepełnosprawnościami/zaburzeniami rozwoju – organizacja form pracy z uczniem/dzieckiem z niepełnosprawnościami i/lub z zaburzeniami rozwoju;
- dzieci w wieku przedszkolnym z niepełnosprawnościami/zaburzeniami rozwoju – tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej;
- mieszkańcy obszarów o niezadowalającej dostępności do specjalistycznych usług zdrowotnych – tworzenie poradni specjalistycznych;
- osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich opiekunowie – rozwój infrastruktury społecznej;
- mieszkańcy zdegradowanych obszarów miejskich – kompleksowa rewitalizacja.

Powyższe zestawienie (uwzględniające powiązanie ze sobą kategorii grup szczególnie zagrożonych dyskryminacją oraz dedykowanych im typów wsparcia) wskazuje na szerokie podejście do realizacji zasad o charakterze równościowym i niedyskryminacyjnym, co traktować można jako podejście zorientowane na zapewnienie grupom o największych deficytach takich form wsparcia, które w największym stopniu będą uwzględniać ich potrzeby, możliwości i ograniczenia.

Przedstawione powyżej rozwiązania w ramach etapu programowania, które dotyczą realizacji zasad horyzontalnych, należy ocenić generalnie pozytywnie. Podkreślić w tym przypadku należy, że na etapie programowania przewidziano zróżnicowane mechanizmy dotyczące polityk horyzontalnych, zarówno odnoszące się do kierunkowania wsparcia, jak i zapewnienia odpowiednich mechanizmów, które mają zapewnić realizację zasad

horyzontalnych w trakcie wdrażania Programu. Jednocześnie, pamiętać należy, że opisane tutaj rozwiązania mają charakter bardzo zbliżony do tych, które stosowane są w pozostałych RPO. Wynika to w dużej mierze z faktu, że rozwiązania te zawarte są w Programie, a struktura i zawartość merytoryczna poszczególnych RPO jest podobna ze względu na standaryzację określoną na poziomie krajowym. Analiza benchmarkingowa wykazała jednak pewne różnicowania pomiędzy RPO, które częściowo wskazują na występowanie atutów podejścia zastosowanego w RPO WP, częściowo zaś na możliwości jego usprawnienia na bazie doświadczeń innych regionów.

Specyfiką woj. pomorskiego (stanowiącą odzwierciedlenie generalnego podejścia zorientowanego na ponadprzeciętnie silne powiązanie RPO ze Strategią Rozwoju Województwa⁷) jest fakt, że w opisie zasad horyzontalnych zawartych w Programie występują odwołania do regionalnego dokumentu strategicznego. W pozostałych RPO ewentualne odwołania dotyczą dokumentów strategicznych szczebla krajowego i wspólnotowego. W przyszłym okresie finansowania takie podejście należałoby nie tylko utrzymać (zauważyć bowiem należy, że dziś rzeczne odwołania nie mają charakteru zasadniczego dla treści sekcji 11 Programu), ale i rozszerzyć. Warto przy tym zwrócić uwagę, że w niektórych województwach na etapie zmian wprowadzonych do kolejnych wersji RPO poszerzono katalog zasad horyzontalnych uwzględnionych w Programie – w przypadku województw: kujawsko-pomorskiego, lubuskiego i małopolskiego w katalog ten włączono też zasadę deinstytucjonalizacji. Uwzględniając fakt, że w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 rozbudowano dotychczasowy katalog zasad realizacji Strategii, należałoby rozważyć, czy także w nowym Programie nie uwzględnić, przynajmniej części (tych, które faktycznie cechować będzie powiązanie z zakresem i charakterem interwencji przyszłego RPO) zasad z regionalnego dokumentu strategicznego. Byłoby to o tyle uzasadnione, że włączenie tych zasad do treści samego Programu zwiększyłoby gwarancję ich późniejszego uwzględniania w kolejnych aspektach i etapach prac nad dokumentami programowymi (SZOOP, kryteria wyboru projektów, katalog wskaźników). W obecnym RPO WP zasady realizacji Strategii uwzględniono nie w samym Programie, a w *Zasadach wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020*, a więc dokumencie informacyjnym, a nie programowym, czy proceduralnym, który zbiera regulacje istotne z punktu widzenia wnioskodawcy i beneficjenta, a nie je kształtuje. Stopień szczegółowości zapisów RPO WP dotyczących zasad horyzontalnych (zarówno w sekcji 5, jak i sekcji 11) nie odbiega w sposób znaczący od zapisów innych Programów.

⁷ Jednym z głównych elementów tego podejścia są Regionalne Programy Strategiczne, które stanowią – specyficzną dla poszczególnych obszarów tematycznych – formę powiązania SRWP z RPO WP.

Jeśli chodzi o treść sekcji 5, to są wprowadzane takie RPO, w których w sposób bardziej rozbudowany określono instrumenty pomocowe skierowane do poszczególnych grup zagrożonych dyskryminacją (woj. dolnośląskie, woj. kujawsko-pomorskie), są jednak i takie regiony, gdzie opisy te są bardziej uproszczone (woj. lubelskie). Pewne rozbieżności pomiędzy RPO dotyczą także samego katalogu grup szczególnie zagrożonych dyskryminacją, ale nie powinno to dziwić, skoro ów katalog jest rezultatem specyfiki danego regionu odzwierciedlonej w diagnozie.

W sekcji 11 zapisy w ramach poszczególnych RPO są również zróżnicowane pod względem stopnia szczegółowości, choć generalnie powtarzalny jest charakter prezentowanych informacji (obszary interwencji powiązane z daną zasadą horyzontalną, grupy docelowe wsparcia powiązane z daną zasadą horyzontalną, wskazanie konkretnych działań dotyczących realizacji danej zasady). Warto przy tym zwrócić uwagę na elementy zastosowane w dwóch RPO. W przypadku RPO Woj. Mazowieckiego w sposób konsekwentny każda zasada charakteryzowana jest przez pryzmat poszczególnych etapów wdrażania Programu i działań/mechanizmów charakterystycznych dla tego etapu. Takie podejście jest częściowo realizowane także w innych RPO (w pewnym stopniu także w ramach RPO WP), niemniej jednak w woj. mazowieckim jest to zrealizowane w sposób najbardziej konsekwentny i przejrzysty. Z kolei w Wielkopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym zwrócić należy uwagę na fakt rozbudowanego katalogu działań i konkretnych rozwiązań, które pozwolą na pełniejszą realizację zasad horyzontalnych. Wdrożenie takiego rozwiązania na etapie prac nad RPO WP na lata 2021-2027 sprawiłoby, że możliwe byłoby w pracach nad poszczególnymi elementami systemu realizacji Programu uwzględnienie konkretnych rozwiązań, które odnoszą się do realizacji polityk horyzontalnych.

Ogłaszanie naborów i wezwań oraz nabór i ocena wniosków o dofinansowanie

Etap ogłaszania naborów (tryb konkursowy) i wezwań (tryb pozakonkursowy) oraz przeprowadzenia naboru i oceny wniosków o dofinansowanie ma kluczowe znaczenie dla kwestii zapewnienia realizacji poszczególnych polityk horyzontalnych⁸. Wynika to z faktu, że zgodność danego przedsięwzięcia z zasadami horyzontalnymi jest warunkiem *sine qua non* otrzymania dofinansowania ze środków wspólnotowych. Innymi słowy,

⁸ Biorąc pod uwagę, że w treści problematyki badania określonej w SOPZ nie wyodrębniono etapu oceny projektów, a ma on kluczowe znaczenie w kontekście działań zorientowanych na zapewnienie zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi, ten etap został uwzględniony w analizie etapu ogłaszania naborów i wezwań oraz przeprowadzenia naboru wniosków o dofinansowanie.

proces selekcji zgłaszanych przez wnioskodawców przedsięwzięć musi uwzględniać aspekt zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi.

Pierwszy element, który ma istotne znaczenie dla przebiegu to ogłoszenie naboru/wezwanie, wraz z udostępnieniem całości dokumentacji niezbędnej dla procesu aplikowania o wsparcie w danym obszarze. Kluczowym dokumentem jest w tym przypadku regulamin konkursu, ew. wezwanie dla trybu pozakonkursowego, który powinien określać najważniejsze warunki prowadzonego konkursu/naboru lub też odwoływać się do innych dokumentów, w których te warunki zostały wskazane i/lub sprecyzowane. Jeśli chodzi o strukturę i zawartość merytoryczną regulaminów/wezwań w aspekcie dotyczącym polityk horyzontalnych, to zauważyć należy wyraźnie odmienne podejście stosowane w ramach każdego z funduszy. W przypadku EFRR nie wspomina się *expressis verbis* o zasadach horyzontalnych, nie ma w treści dokumentu wyodrębnionej sekcji poświęconej temu zagadnieniu. Jednocześnie, zamieszczony jest następujący zapis: *„Przy przygotowywaniu wniosku o dofinansowanie pomocny będzie dokument informacyjny pt. Zasady wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 w wersji obowiązującej w dniu rozpoczęcia naboru”*. W treści dokumentu zostały zawarte (w rozdziale „Polityki horyzontalne”) ogólne informacje dotyczące realizacji zasad horyzontalnych, przy czym z punktu widzenia wnioskodawcy cechuje je częściowa przydatność. Trudno bowiem zakładać, że dla wnioskodawcy istotne na etapie przygotowywania wniosku o dofinansowanie, będą informacje dotyczące kierunkowania interwencji w RPO WP w kontekście realizacji określonych zasad horyzontalnych. Wydaje się, że kluczowe informacje z punktu widzenia wnioskodawcy to te, w których zwraca się uwagę na fakt, iż reguły poszczególnych polityk znajdą swoje odwzorowanie we właściwych kryteriach wyboru projektów, a zobowiązania dla beneficjentów do ich przestrzegania wynikać będą z postanowień umowy o dofinansowanie realizacji projektu. Dodatkowo, w przypadku zasad równościowych wskazano, że będą one mieć odwzorowanie w wielu wskaźnikach Programu, których monitorowanie posłuży ocenie, czy założone w tym zakresie cele zostały osiągnięte. Tym samym, wnioskodawca EFRR zapoznający się dokumentacją konkursową, jeśli uwzględni sugestię zawartą w treści regulaminu konkursu, by zapoznał się z *Zasadami wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020*, uzyska wiedzę, że dodatkowych informacji dotyczących polityk horyzontalnych powinien szukać w kryteriach wyboru projektów, katalogu wskaźników Programu, czy wzorze umowy o dofinansowanie. Istotne jest również w zapisach *Zasad wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020* odwoływanie się do dokumentów ogólnokrajowych, które zawierają dodatkowe i bardziej szczegółowe informacje w zakresie polityk horyzontalnych. Z punktu widzenia wnioskodawcy EFRR problem polega jednak na tym,

że proponowane dokumenty (tj. *Wytyczne Ministra Inwestycji i Rozwoju z dnia 5 kwietnia 2018 r. w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020; Realizacja zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Poradnik dla realizatorów projektów i instytucji systemu wdrażania Funduszy Europejskich 2014-2020; Jak realizować zasadę równości szans kobiet i mężczyzn w projektach finansowanych z funduszy europejskich 2014-2020. Poradnik dla osób realizujących projekty oraz instytucji systemu wdrażania*) dotyczą zasad równościowych, cechować je więc będzie większa użyteczność raczej w obszarze EFS niż EFRR (gdzie z kolei większe znaczenie ma zasada zrównoważonego rozwoju, dla której nie zawarto w omawianym dokumencie żadnych dodatkowych odwołań, mogących stanowić pomoc merytoryczną dla wnioskodawcy). Jeśli chodzi o regulaminy konkursów/wezwania w ramach EFS, to mamy tutaj do czynienia ze zgoła odmiennym podejściem. W tym przypadku bowiem w treści regulaminu/wezwania wyodrębniono część poświęconą politykom horyzontalnym. Zawarte są tam szczegółowe informacje dotyczące zarówno samego etapu oceny (określenie zakresu oceny; charakterystyka standardu minimum, w oparciu o który dokonywana jest ocena dotycząca zasady równości szans kobiet i mężczyzn; wskazanie informacji, jakie wnioskodawca powinien zawrzeć we wniosku o dofinansowanie), jak i mechanizmów, które może on zastosować w projekcie w celu realizacji określonych polityk horyzontalnych (mechanizm racjonalnych usprawnień). W przypadku wsparcia współfinansowanego z EFS zakres informacji dostępnych w dokumentacji konkursowej jest więc większy, większe są też – wskazane w dokumentacji – możliwości dalszego pozyskania informacji bardziej szczegółowych i pogłębionych. Jednocześnie, w przypadku regulaminów konkursów dotyczących interwencji współfinansowanej z EFS pewną wątpliwość może budzić fakt, że w ich treści nie wspomina się o kwestii zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju. Choć oczywiście, w przypadku tego obszaru wsparcia rzeczona zasada ma mniejsze znaczenie niż zasady równościowe, to jednak zgodnie z kryteriami wyboru projektów, planowane przedsięwzięcie musi cechować zgodność także i z zasadą zrównoważonego rozwoju. Tymczasem, w treści regulaminu konkursu zawarto jedynie następującą klauzulę: *Wnioskodawca zobowiązany jest do stosowania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn, które należą do grupy polityk horyzontalnych Unii Europejskiej.*

Drugi kluczowy aspekt etapu ogłaszania naborów/wezwań do złożenia wniosku oraz oceny odnosi się do dokumentacji, która składana jest w procesie aplikacyjnym przez wnioskodawcę. W szczególności chodzi o wniosek o dofinansowanie (którego istotnym uzupełnieniem na etapie przygotowywania wniosku o dofinansowanie przez podmiot

aplikujący jest także instrukcja wypełniania wniosku o dofinansowanie). W tym aspekcie również zauważyć należy znaczące różnice w podejściu stosowanym w każdym z funduszy. W przypadku EFRR występuje zasadnicze uproszczenie tej części wniosku o dofinansowanie, która dotyczy zgodności projektu z politykami horyzontalnymi. Wnioskodawca zobowiązany jest wyłącznie do złożenia oświadczenia, iż:

- *zastosowane rozwiązania w ramach Projektu są w pełni zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju i przyczyniają się do osiągnięcia celu jakim jest ochrona i poprawa jakości środowiska naturalnego określona w art. 8 Rozporządzenia ogólnego,*
- *zastosowane rozwiązania w ramach Projektu są w pełni zgodne z zasadami równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, a także podejmowane działania w ramach Projektu będą miały na celu zapobieganie wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną zgodnie z zapisami art. 7 Rozporządzenia ogólnego.*

W przypadku obu oświadczeń dodatkowym ich uzupełnieniem jest klauzula, iż „przyjęte rozwiązania techniczne mają charakter co najmniej standardowy, wynikający z przepisów prawa krajowego”.

Tym samym, wnioskodawca nie jest zobowiązany do podania żadnych informacji o charakterze opisowym, które uzasadniałyby i/lub uwiarygodniały treść złożonego oświadczenia. Oczywiście nie oznacza to, że w całej treści wniosku o dofinansowanie lub jego załączników (ze szczególnym uwzględnieniem studium wykonalności), takie informacje się nie pojawiają. Chodzi raczej o to, że wnioskodawca nie jest poprzez samą strukturę wniosku o dofinansowanie zobowiązany do podawania szczegółowych informacji odnoszących się do żadnej z polityk horyzontalnych.

Odzwierciedleniem powyższego podejścia są zapisy *Instrukcji wypełniania formularza wniosku o dofinansowanie projektu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020*, gdzie w żadnej części nie wspomina się o politykach horyzontalnych. Zapisy dotyczące sekcji wniosku o dofinansowanie, w której składane są oświadczenia wskazują jedynie, iż sekcja ta „służy do potwierdzenia przez wnioskodawcę prawdziwości zawartych danych w formularzu wniosku o dofinansowanie i załącznikach stanowiących jego integralną część oraz przyjęcia pełnej odpowiedzialności za realizację projektu dofinansowanego z funduszy europejskich i wszystkich konsekwencji wynikających z tego faktu. Wnioskodawca zobowiązany jest do zapoznania się i zaakceptowania każdego z warunków realizacji projektu w ramach RPO 2014-2020”. Treść tej klauzuli (odnosząca się do wszystkich oświadczeń, a więc nie tylko tych, które dotyczą zasad horyzontalnych) traktować należy jako dodatkowe zabezpieczenie prawdziwości składanych oświadczeń,

poprzez zaakcentowanie kwestii odpowiedzialności za ich treść.

Jeśli chodzi o wniosek o dofinansowanie w ramach EFS, to zastosowano w odniesieniu do niego podejście odmienne. Z jednej strony, wnioskodawca – podobnie jak w EFRR – składa oświadczenie, iż *„Projekt jest zgodny z politykami horyzontalnymi UE (w tym polityką równych szans i zrównoważonego rozwoju) oraz prawodawstwem wspólnotowym”*. Jednocześnie jednak, zasadom równościowym poświęcono dodatkową część wniosku o dofinansowanie (w ramach sekcji odnoszącej się do kryteriów wyboru projektów), która dotyczy zgodności z zasadą równości szans i niedyskryminacji w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zgodności z zasadą równości szans kobiet i mężczyzn (na podstawie standardu minimum). W tym przypadku wnioskodawca jest jednak zobowiązany także do podania uzasadnienia, które ma potwierdzić fakt deklarowanej zgodności planowanego przedsięwzięcia z obiema zasadami.

Zastosowane w ramach RPO WP podejście stanowi więc połączenie podejścia bazującego wyłącznie na oświadczeniach (w całości w ramach EFRR i częściowo w ramach EFS) oraz podejścia zakładającego wymóg podania bardziej szczegółowych informacji dotyczących określonych aspektów realizacji polityk horyzontalnych (częściowo w ramach EFS). Jest to podejście pośrednie pomiędzy formułą najbardziej uproszczoną, która bazowałaby wyłącznie na oświadczeniach zgodności projektu z całością polityk horyzontalnych (byłoby to jednak trudne do wdrożenia w kontekście zasad równościowych i zapisów wytycznych, w tym wskazania standardu minimum jako narzędzia oceny zgodności projektu z zasadą równości szans kobiet i mężczyzn), a formułą najbardziej rozwiniętą i pogłębioną, w ramach której – bez względu na obszar interwencji – wnioskodawca zobowiązany jest do odrębnego uzasadnienia zgodności projektu z każdą z polityk horyzontalnych. To drugie podejście bez wątpienia zwiększa czasochłonność przygotowania wniosku o dofinansowanie, ale jednocześnie może pozytywnie oddziaływać na jakość i rzetelność weryfikacji projektu pod kątem zgodności z zasadami horyzontalnymi, a także generować pozytywny efekt upowszechniania tematyki zasad horyzontalnych (wnioskodawca musi pozyskać wiedzę, która pozwoli mu na przygotowanie uzasadnienia potwierdzającego realizację przez planowane przedsięwzięcie danej zasady horyzontalnej). Analiza benchmarkingowa wykazała, że taki opis lub uzasadnienie zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi jest wymagane we wnioskach o dofinansowanie z EFS we wszystkich RPO. W przypadku EFRR opis lub uzasadnienie zgodności jest wymagany we wnioskach 13 z 15 analizowanych RPO. Wyjątkiem są tu województwa: lubuskie, gdzie od wnioskodawcy wymaga się jedynie zadeklarowania charakteru wpływu projektu oraz podkarpackie, gdzie we wniosku nie jest poruszana bezpośrednio kwestia zgodności z zasadami horyzontalnymi.

Oczywiście aspekt uwzględnienia kwestii dotyczących polityk horyzontalnych nie może

być rozpatrywany w oderwaniu od kryteriów wyboru projektów – zawarte we wniosku o dofinansowanie informacje powinny zawsze stanowić odzwierciedlenie definicji kryteriów wyboru projektów obowiązujących w Programie. Co się tyczy kryteriów wyboru projektów w RPO WP, to głównym narzędziem oceny zgodności planowanego przedsięwzięcia z zasadami horyzontalnymi jest – zarówno w ramach EFRR, jak i EFS – kryterium podstawowe stosowane na etapie oceny formalnej: *„Zgodność z politykami horyzontalnymi UE”*. Definicja tego kryterium jest bardzo uproszczona: *„Weryfikacji podlega wpisywanie się rozwiązań zawartych w projekcie w polityki horyzontalne UE w zakresie promowania: zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, równości szans kobiet i mężczyzn”*. W części obszarów operuje się także inną definicją tego kryterium: *„Weryfikacji podlega wpisywanie się rozwiązań zawartych w projekcie w polityki horyzontalne UE w zakresie promowania zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji oraz czy spełniają one standard minimum w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn”*. W przypadku drugiej spośród ww. definicji należy przy tym zastrzec, że w przypadku niektórych obszarów interwencji współfinansowanych z EFRR ostatni moduł definicji kryterium (*„spełniają one standard minimum w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn”*) nie ma zastosowania, a w związku z tym nie obowiązują wnioskodawców. W kontekście sposobu definiowania głównego kryterium odpowiadającego za weryfikację zgodności z politykami horyzontalnymi nie do końca odzwierciedla to, jaki przyjęto w RPO WP sposób oceny w tym aspekcie i do przekazania jakich informacji dotyczących realizacji polityk horyzontalnych jest zobowiązany wnioskodawca. Definicja kryterium odnosi się bowiem do tego, czy rozwiązania zawarte w projekcie wpisują się w polityki horyzontalne UE w zakresie promowania poszczególnych ich aspektów. By w sposób faktyczny móc dokonać takiej oceny należałoby zobowiązać wnioskodawcę do podania we wniosku o dofinansowanie informacji wskazujących, w jaki sposób zamierza on poprzez rozwiązania zawarte w projekcie zapewnić zgodność projektu z politykami horyzontalnymi (pamiętać należy, że rzeczony kryterium odnosi się do etapu oceny formalnej, nie powinno więc zakładać pogłębionej analizy i weryfikacji całego wniosku o dofinansowanie). Z tego względu, utrzymując dotychczasowy model oceny, który w dużym stopniu bazuje na składanej przez wnioskodawcę deklaracji zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi, należałoby dostosować do tego modelu treść definicji kryterium wyboru projektów dotyczącego bezpośrednio polityk horyzontalnych. To dostosowanie powinno polegać na zastosowaniu – w przypadku tych aspektów oceny zgodności z politykami horyzontalnymi, w przypadku których wnioskodawca składa wyłącznie oświadczenie potwierdzające rzezoną zgodność – rozwiązania, które przyjęto np. w RPO Woj. Mazowieckiego, gdzie w sytuacji, gdy ocena bazuje wyłącznie na oświadczeniu (np. ocena zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju w ramach EFS),

kryterium zgodności z daną polityką opisywane jest wyłącznie poprzez zapis: *„Kryterium będzie weryfikowane w oparciu o zawarte we wniosku Oświadczenie Wnioskodawcy”*. Jednak nie tylko to kryterium formalne traktować należy jako narzędzie selekcji projektów zgodnych z zasadami horyzontalnymi. W grupie kryteriów formalnych taką funkcję pełnią także kryteria: *„Zgodność z celem szczegółowym RPO WP oraz profilem Działania/Poddziałania”* (uwzględniając, że kwestia zgodności z politykami horyzontalnymi jest także zapewniona poprzez kierunkowanie wsparcia w ramach poszczególnych obszarów interwencji) oraz *„Zgodność z wymaganiami formalno-prawnymi”* (uwzględniając, że niektóre wymogi – np. w zakresie dostępności projektu i jego efektów, czy też aspektów środowiskowych – związane z politykami horyzontalnymi mają także swoje, niekiedy pośrednie, odzwierciedlenie w innych aktach prawnych). Aspekty odnoszące się do zasad horyzontalnych można także znaleźć w innych grupach kryteriów: wykonalności (EFS – *„Wykonalność rzeczowa projektu”, „Sposób zarządzania projektem”*, EFRR – *„Zakres rzeczowy projektu”, „Poprawność procedury OOS”*) oraz strategicznych (EFS – *„Potrzeba realizacji projektu”, „Kompleksowość projektu”, „Wkład w zakładane efekty realizacji Programu”, „Oddziaływanie projektu”*; EFRR – *„Potrzeba realizacji projektu”, „Oddziaływanie projektu”, „Kompleksowość projektu”*). Dodatkowo, szczegółowe kwestie odnoszące się do wybranych polityk horyzontalnych uwzględniane są także w kryteriach specyficznych dla poszczególnych Działań/Poddziałań. W przypadku EFS, chodzi tutaj przede wszystkim o szczegółowe wymogi lub preferencje dotyczące grup docelowych (*„Specyficzna grupa docelowa”*), natomiast w przypadku EFRR najczęściej będą to kryteria odnoszące się do szczegółowych aspektów i działań, które wpisują się w politykę zrównoważonego rozwoju (*„Ekoefektywność”, „Ład przestrzenny”, „Upowszechnienie wykorzystania OZE”, „Efekt ekologiczny”, „Oszczędność energetyczna”*).

Generalnie więc, choć jeśli chodzi o kryteria wyboru projektów, to ocenić je należy jako relatywnie uproszczone (szczególnie w kontekście przyjętego sposobu oceny, który niejednokrotnie bazuje na oświadczeniach składanych przez wnioskodawców, nie zaś na szczegółowych informacjach potwierdzających realizację projektu zgodnie z politykami horyzontalnymi), to jednak uwzględniając merytoryczne powiązanie także innych kryteriów wyboru projektów z zagadnieniami charakterystycznymi dla kwestii polityk horyzontalnych, stwierdzić należy, że ocena ta jest w praktyce szersza i bardziej wieloaspektowa niż sugerowałyby to kryteria wyboru projektów odnoszące się do tej kwestii w sposób bezpośredni.

W kontekście realizacji procesu oceny zgodności projektów z politykami horyzontalnymi należy zwrócić uwagę na fakt, że w RPO WP nie stosuje się rozróżnień dotyczących oddziaływania projektu na realizację tych polityk (oddziaływanie: pozytywne lub neutralne). W innych regionach stosowana jest w sposobie definiowania kryteriów

dotyczących polityk horyzontalnych tego rodzaju klasyfikacja, przy czym chodzi tutaj nie tylko o kwestię samego nazewnictwa, ale także wykorzystywanie tych dwóch wariantów oddziaływania jako instrumentu zachęcającego lub zobowiązującego wnioskodawcę do podejmowania określonych działań zorientowanych na jak najpełniejszą realizację poszczególnych polityk horyzontalnych. W takich przypadkach wskazuje się np. że w przypadku danej zasady horyzontalnej dopuszczalny jest jedynie wpływ pozytywny projektu, ew. wskazuje się na możliwość oddziaływania neutralnego, ale tylko przy podaniu adekwatnego i przekonującego uzasadnienia, że nie jest możliwe uzyskanie w projekcie efektu pozytywnego oddziaływania. W RPO WP, w sytuacji deklarowania poprzez oświadczenie zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi (ale nawet w sytuacji uzasadniania sposobu zapewnienia tej zgodności), nie występuje rozróżnienie na oddziaływanie pozytywne i neutralne. Warto przy tym zauważyć, że w przypadku EFS, gdzie wnioskodawcy byli zobowiązani do podania uzasadnienia spełnienia kryteriów równościowych sami posługiwali się oni niekiedy sformułowaniami odwołującymi się do pozytywnego lub neutralnego oddziaływania ich przedsięwzięcia. Sposób oceny nie określa jednak, czy, a jeśli tak, to w jaki sposób, należy takie projekty różnicować w procesie oceny. Zastosowanie rzeczzonego rozróżnienia, szczególnie w przypadku zasad równościowych w ramach EFS i zasady zrównoważonego rozwoju w ramach EFRR, pozwoliłoby kontrolować faktyczny sposób oddziaływania projektów na realizację zasad horyzontalnych, bądź w aspekcie wymagania pozytywnego oddziaływania projektu na realizację danej zasady horyzontalnej, bądź w aspekcie wymagania uzasadnienia w przypadku, gdy oddziaływanie to ma charakter neutralny.

Zamykając wątek kryteriów wyboru projektów, warto jeszcze odnieść się do wyników wcześniejszej analizy, która dotyczyła etapu programowania. Podkreślono tam znaczenie szerokiego podejścia do określenia horyzontalnych zasad rozwoju, które zastosowano w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. To podejście ma częściowe odzwierciedlenie w RPO WP poprzez kierunkowanie wsparcia, istnieją jednak narzędzia, by to powiązanie pomiędzy zasadami horyzontalnymi określonymi w SRWP, a interwencją w RPO WP było jeszcze ściślejsze. Można w tym przypadku podać przykład Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, gdzie występuje szersze odwołanie do zasad horyzontalnych niż ma to miejsce w większości RPO. W części interwencji (chodzi tutaj o całość interwencji w ramach Programu współfinansowaną z EFRR) zostało sformułowane kryterium: „*Wpływ projektu na wdrażanie zasad horyzontalnych*”. Kryterium ma charakter punktowy, a osiągnięty wynik zależy od liczby zasad horyzontalnych, w przypadku których mamy do czynienia z pozytywnym wpływem projektu na ich realizację. Przykładowo, projekt w ramach EFRR może być oceniany w tym aspekcie z uwzględnieniem takich zasad horyzontalnych jak: zrównoważony rozwój, polityka społeczeństwa informacyjnego, zachowanie zasad polityki przestrzennej,

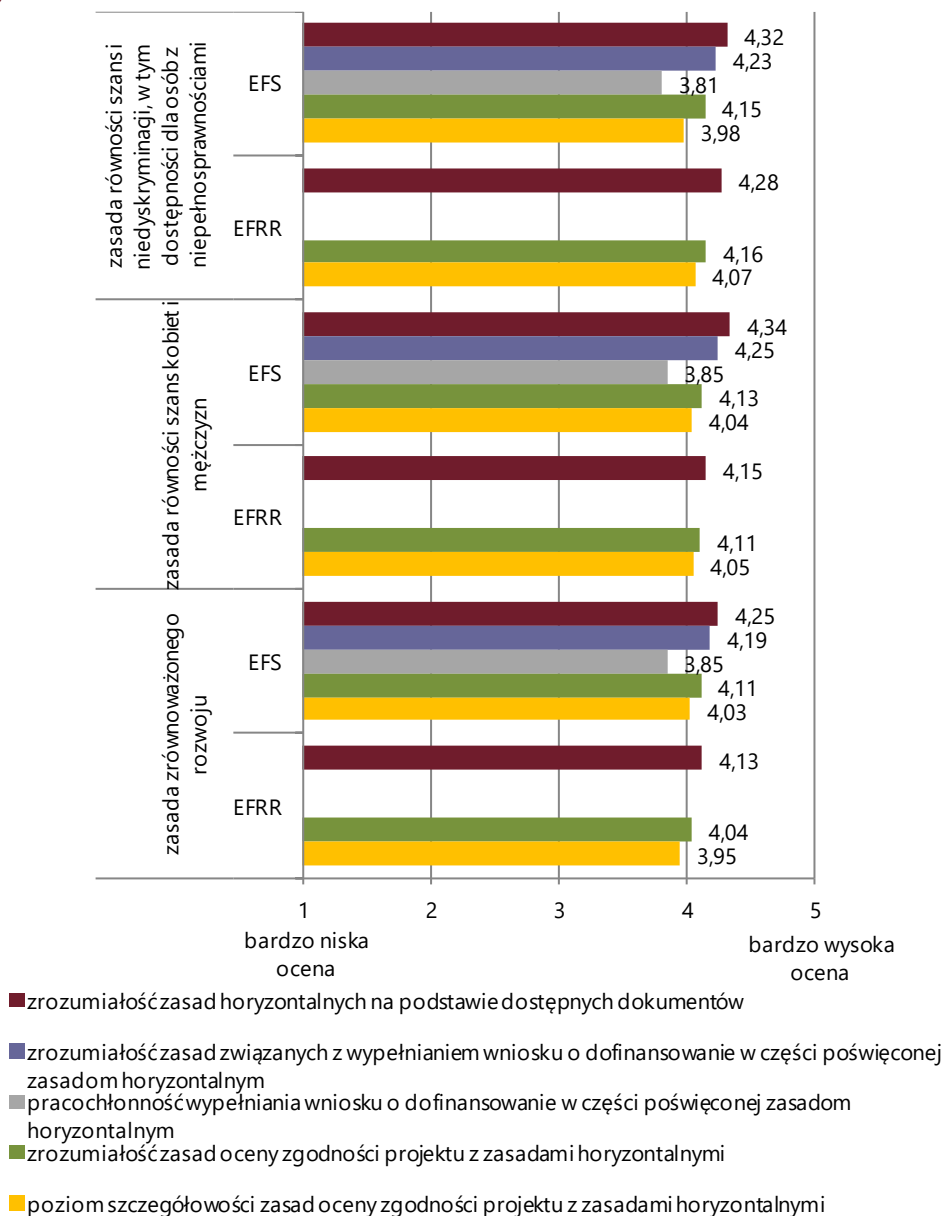
deinstytucjonalizacja. Uwzględniając stosowane dotychczas w RPO WP podejście zakładające możliwie jak najściślejsze powiązanie SRWP oraz Programu tego rodzaju rozwiązanie pozwoliłoby w sposób rzeczywisty i całościowy odzwierciedlać zasady realizacji Strategii w ramach dystrybucji wsparcia w RPO WP.

Istotny aspekt, który należy uwzględnić analizując procedury i rozwiązania stosowane na etapie ogłaszania naborów i wezwań oraz przeprowadzania naboru i oceny wniosków o dofinansowanie odnosi się do samego przebiegu procesu oceny, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy osób oceniających. Generalnie, ocena osób zaangażowanych w proces oceny w ramach EFS i EFRR była pozytywna, przy czym niekiedy podkreślano, że ta pozytywna ocena częściowo bazuje na uzyskaniu swoistego efektu „rutyny” – zarówno wnioskodawcy, jak i osoby oceniające na tym etapie wdrażania Programu są już w dużym stopniu przyzwyczajone do przyjętego w RPO WP systemu oceny dotyczącej polityk horyzontalnych. Nie stanowi on więc dla nich znaczącego problemu, co dodatkowo wynika z faktu podejmowanych działań informacyjnych skierowanych do obu tych grup. Jednocześnie jednak, pojawiały się opinie, że przyjęte rozwiązania mogą sprawiać, że proces oceny nie jest wystarczająco wystandaryzowany (ze względu na sposób sformułowania kryteriów wyboru projektów i obowiązujący sposób ich oceny), lub że sposób oceny (np. ograniczenie się wyłącznie do oświadczeń składanych przez wnioskodawców), może skutkować tym, że zarówno wnioskodawcy, jak i później osoby oceniające traktować będą w przypadku określonego obszaru interwencji i danej zasady horyzontalnej, znaczenie oceny i weryfikacji zgodności projektu z tą zasadą, jako niemającą charakteru znaczącego dla całego przebiegu procesu oceny. Tego rodzaju opinie należy traktować jako odzwierciedlające wcześniejsze zalecenia związane z wprowadzeniem określonych modyfikacji procesu oceny w przyszłym okresie finansowania, które nie eliminują całkowicie podejścia „deklaratywnego”, ale wprowadzają dodatkowe elementy, które pozwalają na zwiększenie znaczenia procesu oceny zgodności planowanych przedsięwzięć z politykami horyzontalnymi.

Etap ogłaszania naborów i wezwań oraz przeprowadzania naboru wniosków o dofinansowanie (z uwzględnieniem etapu oceny złożonych wniosków) ma kluczowe znaczenie dla wnioskodawców, dlatego jako uzupełnienie dotychczasowych analiz poniżej przedstawiono dane obrazujące opinie beneficjentów RPO WP na temat wymogów i regulacji związanych z zasadami horyzontalnymi. Każda z analizowanych zasad została poddana ocenie w określonych wymiarach odnoszących się do etapu aplikowania o wsparcie i oceny złożonego wniosku o dofinansowanie. W przypadku EFS są to wymiary odnoszące się do: zrozumiałości zasad horyzontalnych na podstawie

dostępnych dokumentów; zrozumiałości zasad związanych z wypełnianiem wniosku o dofinansowanie w części poświęconej zasadom horyzontalnym; prędkości wypełniania wniosku o dofinansowanie w części poświęconej zasadom horyzontalnym; zrozumiałości zasad oceny zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi; poziomu szczegółowości zasad oceny zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi. Z kolei w przypadku EFRR, ze względu na inaczej skonstruowany sposób potwierdzania zgodności projektu z politykami horyzontalnymi na etapie aplikowania o wsparcie, wymiary oceny dotyczą jedynie: zrozumiałości zasad horyzontalnych na podstawie dostępnych dokumentów; zrozumiałości zasad oceny zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi; poziomu szczegółowości zasad oceny zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi.

Wykres 1. Ocena obowiązujących w RPO WP wymogów i regulacji związanych z zasadami horyzontalnymi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; zrozumiałość zasad horyzontalnych na podstawie dostępnych dokumentów: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami: EFS - n=241, EFRR - n=177, zasada równości szans kobiet i mężczyzn: EFS - n=241, EFRR - n=156, zasada zrównoważonego rozwoju: EFS - n=100, EFRR - n=286; zrozumiałość zasad związanych z wypełnianiem wniosku o dofinansowanie w części poświęconej zasadom horyzontalnym: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami: EFS - n=243, zasada równości szans kobiet i mężczyzn: EFS - n=242, zasada zrównoważonego rozwoju: EFS - n=101; pracochłonność wypełniania wniosku o dofinansowanie w części poświęconej zasadom horyzontalnym: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami: EFS - n=237, zasada równości szans kobiet i mężczyzn: EFS - n=236, zasada zrównoważonego rozwoju: EFS - n=99; zrozumiałość zasad oceny zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami: EFS - n=234, EFRR - n=173, zasada równości szans kobiet i mężczyzn: EFS - n=232, EFRR - n=154, zasada zrównoważonego rozwoju: EFS - n=97, EFRR - n=283; poziom szczegółowości zasad oceny zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami: EFS - n=233, EFRR - n=169, zasada równości szans kobiet i mężczyzn: EFS - n=231, EFRR - n=150, zasada zrównoważonego rozwoju: EFS - n=97, EFRR - n=277; z analiz wyłączonego odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Bez względu na to, jakiej zasady horyzontalnej i jakiego wymiaru oceny dotyczy opinia wyrażana przez respondenta, jest ona generalnie pozytywna, co wskazuje, że dla beneficjentów proces przygotowania wniosku o dofinansowanie i jego późniejszej oceny nie stanowi znaczącego problemu. Taka ocena nie powinna dziwić z tego względu, że w ramach RPO WP proces oceny zgodności projektu z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi został znacząco uproszczony (dotyczy przede wszystkim EFRR) lub prowadzony jest w dużym stopniu w oparciu mechanizmy i narzędzia (takie jak standard minimum w ramach zgodności z zasadą równości szans kobiet i mężczyzn), które uregulowane zostały na poziomie krajowym).

Monitoring i sprawozdawczość

Jak wskazywano wcześniej, uwzględnienie kwestii realizacji polityk horyzontalnych zostało przewidziane w treści RPO WP, przy czym określenie wskaźników adekwatnych wobec zakresu tematycznego zasad horyzontalnych założono wyłącznie dla zasad równościowych. Brak w treści Programu takiej literalnej deklaracji w odniesieniu do zrównoważonego rozwoju nie oznacza oczywiście, że jej realizacja nie podlega procesowi monitoringu, monitoring ten może być bowiem prowadzony w oparciu o wskaźniki dotyczące określonych aspektów realizacji projektów, które merytorycznie pozostają spójne z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W celu weryfikacji wystarczalności przyjętego systemu wskaźników do pomiaru postępu realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych przeanalizowany został zakres wskaźników wykorzystywanych przez beneficjentów. Zakres sprawozdawanych wskaźników analizowany był każdorazowo w relacji do sposobu realizacji danej zasady horyzontalnej w danej Osi priorytetowej wskazanego w Sekcji 11 RPO WP 2014-2020. Analiza ma na celu weryfikację czy w danej Osi występują wskaźniki potrzebne do oceny postępu realizacji danej zasady oraz na ile są one wyczerpujące.

W Sekcji 11.1 Programu wskazano, iż zasada zrównoważonego rozwoju uwzględniona została we wszystkich Osiach priorytetowych. W konsekwencji, w Osiach tych powinny znaleźć się wskaźniki umożliwiające ocenę realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. Sytuacja w poszczególnych Osiach kształtuje się następująco:

- a) OP 1. Komerccjalizacja wiedzy – założono realizację zasady poprzez przedsięwzięcia przyczyniające się do oszczędności surowców i energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska, jednak nie odnajduje się wskaźników związanych z tymi zagadnieniami.
- b) OP 2. Przedsiębiorstwa – założono realizację zasady poprzez wdrażanie nowych rozwiązań proekologicznych, zapobiegania powstawania i ograniczeniu emisji do środowiska oraz racjonalnej gospodarce zasobami i surowcami naturalnymi, wdrażania systemów zarządzania środowiskowego oraz w obszarze

- przygotowania terenów inwestycyjnych i tworzenia stref przemysłowych, natomiast wśród wskaźników znajdują się jedynie związane wdrażaniem ekoinnowacji oraz przygotowaniem terenów inwestycyjnych. Ekoinnowacje mogą dotyczyć wszystkich rodzajów działań wymienionych dla OP 2, lecz nie ma tu pewności jakiego rodzaju obszarów one dotyczyły. Zakres wskaźników nie odzwierciedla więc różnorodności działań, które założono w celu realizacji zasady.
- c) OP 3. Edukacja, OP 4. Kształcenie zawodowe, OP 5. Zatrudnienie, OP 6. Integracja, OP 7. Zdrowie i Opieka, OP 8. Konwersja – sposób realizacji zasady odzwierciedla główne cele poszczególnych OP. Takie ujęcie sposobu realizacji wskazuje, iż wszystkie działania podejmowane w OP 3-7 przyczyniają się do realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, co za tym idzie wszystkie wskaźniki należy uznać za użyteczne dla pomiaru postępu realizacji zasady. Analiza ich zakresu nie ujawniła problemów w zakresie adekwatności zestawu wskaźników względem zakresu wsparcia.
- d) OP 9. Mobilność – założono realizację zasady poprzez rozwój niskoemisyjnego transportu miejskiego przyczyniającego się do redukcji negatywnych oddziaływań środowiskowych związanych ze zmniejszeniem zapotrzebowania na wykorzystanie indywidualnych środków transportu samochodowego, a także w zakresie rozbudowy regionalnej infrastruktury transportu kolejowego. W odniesieniu do obu zagadnień (niskoemisyjny transport miejski oraz kolej) odnajduje się adekwatne wskaźniki, które są wystarczające dla oceny postępu realizacji.
- e) OP 10. Energia – założono realizację zasady poprzez zwiększanie efektywności energetycznej, wykorzystania OZE oraz redukcji emisji pozwalających na obniżenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, pochodzącej z produkcji energii oraz ograniczenia tzw. niskiej emisji. W ramach wskaźników OP 10 co do zasady znajdują się mierniki adekwatne do wszystkich wymienionych wyżej obszarów działań. Jako pewnego rodzaju brak wskazać można nieobecność miernika, który bezpośrednio odnosiłby się do ograniczenia zanieczyszczeń pyłowych powietrza, jednak rzetelne oszacowanie wpływu konkretnego projektu na spadek zanieczyszczeń pyłowych jest bardzo trudne.
- f) OP 11. Środowisko – założono realizację zasady poprzez zwiększanie w zakresie odporności na klęski żywiołowe, adaptacji do zmian klimatu, efektywności wykorzystania zasobów, budowy infrastruktury odbioru i oczyszczania ścieków oraz ochrony różnorodności biologicznej. Wśród wykorzystywanych wskaźników znajdują się mierniki odzwierciedlające wszystkie wymienione rodzaje działań. Nie stwierdzono ograniczeń w adekwatności wskaźników względem zakresu działań mających na celu realizację zasady zrównoważonego rozwoju.

W Sekcji 11.2 Programu wskazano, iż zasada równości szans i niedyskryminacji realizowana będzie przede wszystkim poprzez Osię priorytetowe 3-9. Dlatego, w Osiach tych powinny znaleźć się wskaźniki umożliwiające ocenę realizacji równości szans i niedyskryminacji. Sytuacja w poszczególnych Osiach kształtuje się następująco:

- a) OP 3. Edukacja, OP 4. Kształcenie zawodowe, OP 7. Zdrowie i Opieka – sposób realizacji zasady odzwierciedla główne cele poszczególnych OP. Takie ujęcie sposobu realizacji wskazuje, iż wszystkie działania podejmowane w OP 3, 4 i 7 przyczyniają się do realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, co za tym idzie wszystkie wskaźniki należy uznać za użyteczne dla pomiaru postępu realizacji zasady. Analiza ich zakresu nie ujawniła problemów w zakresie adekwatności zestawu wskaźników względem zakresu wsparcia. Przy czym warto zwrócić uwagę, iż w charakterystyce realizacji zasady w OP 3 i 4 w sposób szczególny podkreślono działania mające na celu włączenie uczniów z niepełnosprawnościami, natomiast w OP 4 nie są wykorzystywane wskaźniki związane z tą grupą choćby dotyczące dostosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- b) OP 5. Zatrudnienie – założono realizację zasady poprzez koncentrację interwencji w zakresie aktywizacji zawodowej na grupach defaworyzowanych, wspieranie działań na rzecz godzenia życia zawodowego i prywatnego, zindywidualizowanie oferty kształcenia ustawicznego oraz wsparcie typu outplacement. W ramach szerokiego zakresu wskaźników wykorzystywanych w OP 5 znajdują się wskaźniki umożliwiające ocenę wsparcia udzielanego większości spośród wymienionych w programie grup zagrożonych dyskryminacją – osób z niepełnosprawnościami, osób po 50 roku życia, osób długotrwale bezrobotnych, osób o niskich kwalifikacjach, osób biernych zawodowo oraz osób zagrożonych zwolnieniem/zwolnionych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (poprzez analizę sytuacji uczestników projektów Działania 5.6). Jednak nie dotyczy to wszystkich grup – wśród wykorzystywanych wskaźników nie ma mierników bezpośrednio dotyczących osób młodych – do 30 roku życia oraz osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodzin, przy czym tej ostatniej z wymienionych grup dedykowane jest wsparcie OP 6.
- c) OP 6. Integracja – założono realizację zasady poprzez kompleksowe działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (w tym z niepełnosprawnościami) oraz poprawę dostępności do usług społecznych. Wśród wykorzystywanych wskaźników znajdują się mierniki odzwierciedlające wszystkie wymienione rodzaje działań. Nie stwierdzono ograniczeń w adekwatności wskaźników względem

zakresu działań mających na celu realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

- d) OP 8. Konwersja – założono realizację zasady poprzez aktywizację społeczno-zawodową grup defaworyzowanych zamieszkujących zdegradowane (społecznie i gospodarczo) obszary miejskie. Wśród wykorzystywanych wskaźników znajduje się jedynie wskaźników dotyczący liczby osób zamieszkujących obszary objęte wsparciem. Nie ma natomiast żadnych wskaźników odnoszących wpływu wsparcia na aktywizację społeczno-zawodową, która stanowi *clue* realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji w OP 8.
- e) OP 9. Mobilność – założono realizację zasady poprzez wspieranie rozwoju transportu zbiorowego, który sprzyja poprawie mobilności zawodowej i aktywności społecznej mieszkańców regionu. W ramach wykorzystywanych wskaźników odnajduje się adekwatne mierniki rozwoju transportu zbiorowego, przy czym nie dotyczą one problematyki oddziaływania na mobilność zawodową i aktywność społeczną, na które położono szczególny nacisk w opisie. Jednak pomiar efektów w tym zakresie musiałby odbywać na postawie szeroko zakrojonych badań społecznych, co ze względu na wysoki koszt nie ma uzasadnienia w odniesieniu do OP 9.

W Sekcji 11.3 Programu wskazano, iż zasada równości kobiet i mężczyzn realizowana będzie poprzez Osie priorytetowe 5-7 i w tych Osiach winny znaleźć wskaźniki umożliwiające ocenę realizacji równości szans kobiet mężczyzn. Sytuacja w poszczególnych Osiach kształtuje się następująco:

- a) OP 5. Zatrudnienie – założono realizację zasady poprzez koncentrację działań w zakresie aktywizacji zawodowej na grupach defaworyzowanych (w tym kobietach), wspieranie działań na rzecz godzenia życia zawodowego i prywatnego oraz podejmowania działań na rzecz wydłużania aktywności zawodowej pracowników z uwzględnieniem specyfiki i uwarunkowań każdej z płci. W ramach wskaźników wykorzystywanych w OP 5 znajduje się szereg mierników bezpośrednio dotyczących aktywizacji zawodowej kobiet, a wszystkie wskaźniki dotyczące sytuacji osób są zbierane i prezentowane w podziale na płeć. Jednak nie odnajduje się wskaźników bezpośrednio związanych z działaniami na rzecz godzenia życia zawodowego i prywatnego (mogłaby to być np. liczba osób nieaktywnych zawodowo ze względu na opiekę nad osobą zależną objętych wsparciem, które podjęły pracę) oraz działaniami na rzecz wydłużania aktywności zawodowej pracowników (mogłaby to być np. liczba osób objętych wsparciem w wieku emerytalnym, które podjęły bądź utrzymały zatrudnienie w ciągu 6 miesięcy od udziału w projekcie).

- b) OP 6. Integracja – założono realizację zasady poprzez kompleksowe działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (w tym kobiet) oraz tworzenie odpowiednich warunków sprzyjających poprawie dostępności i jakości opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Biorąc pod uwagę, iż wszystkie wskaźniki dotyczące sytuacji są prezentowane i zbierane w podziale na płeć stwierdzić należy, iż wykorzystywane wskaźniki są adekwatne względem wskazanego zakresu działań mających na celu realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn.
- c) OP 7. Zdrowie i Opieka – założono realizację zasady poprzez działania ukierunkowane na poprawę dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych. Charakterystyka sposobu realizacji zasady jest zbieżna z celem Osi, dlatego należy uznać, iż wszystkie działania podejmowane w OP 7 służą realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn. Z tego względu całość wykorzystywanych wskaźników jest użyteczna dla pomiaru postępu realizacji zasady. Nie zidentyfikowano ograniczeń w adekwatności zakresu wskaźników względem zakresu działań podejmowanych w ramach OP 7.

Podsumowując w przypadku wszystkich zasad horyzontalnych mamy do czynienia z obecnością wskaźników monitorowania, które mogą w sposób adekwatny służyć monitorowaniu realizacji poszczególnych zasad. Wskaźniki w obszarach interwencji kluczowych dla poszczególnych zasad zostały generalnie w sposób prawidłowy przypisane, zidentyfikowano jednak pewne braki:

- w ramach monitorowania zasady zrównoważonego rozwoju: brak wskaźników dot. oszczędności surowców i energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska w OP 1, zbyt ogólne monitorowanie działań proekologicznych w OP 2;
- w ramach monitorowania zasady równości szans i niedyskryminacji: brak wskaźników dot. poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami w OP 4, brak wskaźników dot. sytuacji osób młodych - do 30 roku życia w OP 5, brak wskaźników odzwierciedlających oddziaływanie w sferze społecznej w OP 8 i 9;
- w ramach monitorowania zasady równości szans kobiet i mężczyzn: brak wskaźników bezpośrednio związanych z działaniami na rzecz godzenia życia zawodowego i prywatnego oraz działaniami na rzecz wydłużania aktywności zawodowej pracowników w OP 5.

W kontekście przyszłego okresu finansowania, jeśli mielibyśmy do czynienia z występowaniem typów interwencji o charakterze zbliżonym do tych, w których zidentyfikowano określone braki wskaźnikowe, należałoby dokonać adekwatnego

uzupełnienia katalogu wskaźników.

W badaniu jakościowym również generalnie pozytywnie oceniono system monitoringu i sprawozdawczości w aspekcie realizacji polityk horyzontalnych. Podkreślano, przy tym – co jest spójne z zastrzeżeniem zawartym w początkowej części niniejszego podrozdziału, że niekoniecznie ta pozytywna ocena oznacza, że mamy do czynienia w katalogu wskaźników z takimi miernikami, które w sposób bezpośredni odnoszą się do realizacji zasad horyzontalnych. Jednocześnie, w przypadku EFRR, podkreślano, że ewentualne luki w katalogu wskaźników wynikają nie tyle z trudności operacjonalizacji parametrów realizacji np. zasady zrównoważonego rozwoju, ale faktu, że realizacja projektu zgodnie z tą zasadą oznacza niekiedy po prostu zgodność z określonymi regulacjami prawnymi, dotyczącymi kwestii środowiskowych. Trudno byłoby w takiej sytuacji dążyć do pełnego „owskaźnikowania” projektów, jeśli przedmiotem pomiaru miałyby być zgodność projektu z obowiązującym stanem prawnym.

Z kolei w kontekście wskaźników obowiązujących w ramach EFS pozytywnie oceniono fakt, iż nie odnoszą się one wyłącznie do wąsko rozumianej równości szans i niedyskryminacji (tj. zapewnienia dostępności projektu dla wszystkich potencjalnych uczestników), ale obejmują także faktyczne efekty wsparcia dla grup szczególnie zagrożonych dyskryminacją. Innymi słowy, wskaźniki te odzwierciedlają faktyczną poprawę sytuacji osób reprezentujących te grupy (chodzi tutaj przede wszystkim o wskaźniki odnoszące się do kwestii efektywności zatrudnieniowej w poszczególnych grupach docelowych).

Z drugiej strony, pojawiały się także opinie, że – z jednej strony – system monitoringu nie odzwierciedla w sposób precyzyjny rzeczywistych działań, które są podejmowane w projektach w kontekście realizacji zasad horyzontalnych. Innymi słowy, w przypadku EFS monitorowany jest np. udział w populacji uczestników projektu przedstawicieli określonych grup docelowych, ale w ograniczonym stopniu w systemie monitoringu i sprawozdawczości dostępne są narzędzia, które pozwalałyby monitorować, czy ten udział jest odzwierciedleniem podejmowania określonych działań przez wnioskodawcę, czy też ich ewentualnego braku. Kwestia ta ma bez wątpienia znaczenie, wydaje się jednak, że w większym stopniu niniejszy problem powinien zostać rozwiązany w ramach prowadzenia etapu kontroli niż monitoringu i sprawozdawczości.

W uzupełnieniu dotyczącym analizy odnoszącej się do etapu monitoringu i sprawozdawczości należy także nadmienić, że kwestie dotyczące zasad horyzontalnych są także przedmiotem corocznego sprawozdania z realizacji Programu.

Kontrola

Kwestia realizacji zasad horyzontalnych musi być uwzględniana również na etapie realizacji procedur kontrolnych, co w sposób bezpośredni wynika z regulacji wspólnotowych, gdzie jednoznacznie określa się, iż polityki horyzontalne muszą być przestrzegane także na wszystkich etapach wdrażania Programu. Jednocześnie, uwzględnianie realizacji zasad horyzontalnych podlega nie tylko kontroli bieżącej, ale także – w przypadku projektów zakończonych – kontroli trwałości, gdzie jednym z aspektów jest kwestia zachowania, w okresie trwałości, zgodności z politykami horyzontalnymi (zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, oraz równości szans kobiet i mężczyzn). Procedury kontrolne, co do zasady, powinny odnosić się przede wszystkim do dwóch kwestii: zgodności projektu z obowiązującym stanem prawnym oraz zgodności działań realizowanych w ramach projektu z założeniami określonymi we wniosku o dofinansowanie i oraz umowie o dofinansowanie. Jeśli chodzi o pierwszy aspekt, to tutaj możliwa jest weryfikacja podjętych w projekcie działań, które są powiązane ze spełnieniem zasad horyzontalnych, jeśli mamy do czynienia z odpowiednim punktem odniesienia (aktem prawnym). W przypadku wszystkich analizowanych zasad horyzontalnych takie regulacje występują, mając status krajowych lub wspólnotowych regulacji prawnych (np. prawodawstwo środowiskowe czy ustawodawstwo w zakresie dostępności – Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, rozporządzenia unijne) lub dokumentów określających wymagania dla realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych (wytyczne). Jednocześnie jednak, w badaniu jakościowym zwracano uwagę, że – szczególnie w przypadku EFRR – w ramach realizacji procedur kontrolnych kwestie odnoszące się do polityk horyzontalnych nie mają charakteru priorytetowego. Trudno w związku z tym oczekiwać, że w ramach kontroli prowadzona będzie pogłębiona i szczegółowa weryfikacja działań projektowych pod kątem zapewnienia zgodności z poszczególnymi politykami horyzontalnymi. Większy problem stanowi jednak drugi wymiar procedur kontrolnych, tj. kontrola zgodności działań realizowanych w ramach projektu z założeniami określonymi we wniosku o dofinansowanie i oraz umowie o dofinansowanie. W tym bowiem przypadku mamy do czynienia z utrudnieniem, które wynika z przyjętego w RPO WP sposobu oceny zgodności przedsięwzięcia z zasadami horyzontalnymi, która dokonywana jest na etapie aplikowania o wsparcie. Jeśli ocena ta jest dokonywana w oparciu o treść oświadczenia wnioskodawcy (bez uzasadnienia), co ma miejsce w przypadku EFRR i częściowo w przypadku EFS, trudno na etapie procedur kontrolnych prowadzić weryfikację zaplanowanych działań. Nie mamy tu bowiem do czynienia z weryfikacją, ale ewentualnie z identyfikacją działań, które podjął beneficjent, bez możliwości ich oceny w kontekście pierwotnych założeń.

Częściowym rozwiązaniem powyższego problemu byłoby wdrożenie wcześniejszych zaleceń odnoszących się do przebiegu procesu oceny. Gdyby poszerzony został katalog informacji podawanych przez wnioskodawcę na etapie aplikowania o wsparcie, wtedy na ich bazie możliwe byłoby projektowanie zakresu kontroli w odniesieniu do realizacji zasad horyzontalnych. Alternatywnym rozwiązaniem, które jednocześnie generowałoby mniejszą skalę obciążeń administracyjnych (dotyczyłoby bowiem wyłącznie beneficjentów, nie zaś wszystkich podmiotów aplikujących o wsparcie) byłoby wprowadzenie dodatkowego elementu (załącznika) umowy o dofinansowanie, który zawierałby katalog działań planowanych przez beneficjenta do podjęcia w celu realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych. Dokument ten stanowiłby na etapie kontroli punkt odniesienia do weryfikacji, czy zostały podjęte działania zorientowane na zapewnienie realizacji polityk horyzontalnych, a jeśli nie – to jaka była przyczyna braku tych działań.

Ewaluacja

W przypadku etapu ewaluacji mówić możemy o dwóch aspektach oceny procedur i rozwiązań stosowanych w kontekście realizacji zasad horyzontalnych. Pierwszy aspekt dotyczy uwzględniania kwestii zasad horyzontalnych w prowadzonych badaniach ewaluacyjnych, aspekt drugi natomiast – udostępniania wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych i stosowanych w tym zakresie metod i narzędzi.

Jeśli chodzi o pierwszy aspekt, to IZ RPO WP, jak każda Jednostka Ewaluacyjna IZ RPO, zobowiązana była zapisami *Wytycznych w zakresie ewaluacji polityki spójności 2014-2020* do przeprowadzenia ewaluacji dotyczącej wdrażania polityk horyzontalnych (w terminie do końca grudnia 2020 r.). Niniejsze badanie ewaluacyjne stanowi potwierdzenie realizacji niniejszego wymogu. Jednocześnie jednak, kwestie które stanowią przedmiot poszczególnych polityk horyzontalnych są siłą rzeczy podejmowane także w ramach ewaluacji sektorowych, które dotyczą poszczególnych obszarów interwencji. Wynika to z faktu, że – jak wspomniano w części dotyczącej etapu programowania – elementem zapewnienia realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych jest m.in. odpowiednie kierunkowanie wsparcia. W takiej sytuacji, dokonując ewaluacji interwencji w danym obszarze, który pozostaje spójny z zakresem tematycznym danej zasady horyzontalnej, dokonywana jest pośrednio ocena także realizacji określonej polityki horyzontalnej. W największym stopniu prawidłowość ta dotyczy realizacji zasad równościowych w projektach współfinansowanych ze środków EFS. W tego rodzaju badaniach możliwe jest zweryfikowanie realizacji obu zasad równościowych, a także skuteczności wsparcia adresowanego do grup szczególnie zagrożonych dyskryminacją i/lub wymagających podejmowania szczególnych działań wspierających.

W kontekście powyższego wniosku podkreślić należy, że ewaluacje sektorowe mogą stanowić bardziej skuteczne narzędzie oceny skuteczności realizacji założeń i celów zasad horyzontalnych. Wynika to z faktu, iż w ramach ewaluacji sektorowych możliwe jest przeprowadzenie pogłębionych diagnoz i analiz dotyczących konkretnych grup docelowych i np. szczególnych barier dyskryminacyjnych. Dotyczy to zarówno możliwości zastosowania bardziej jakościowego i dostosowanego do specyfiki danego wsparcia podejścia (poprzez koncentrację tylko na jednym obszarze interwencji, czy rodzaju wsparcia), jak i – w przypadku badań ilościowych – zastosowanie bardziej zaawansowanych sposobów doboru próby, które w rezultacie umożliwiają bardziej szczegółowe i wielowymiarowe analizy (w sytuacji, gdy badanie realizowane jest na pełnej populacji uczestników projektów realizowanych w Programie złożone kryteria doboru próby skutkowałyby bardzo dużymi liczebnościami próby). W tym kontekście, planując ewaluacje sektorowe warto uwzględniać także zagadnienie realizacji, adekwatnych wobec danego obszaru interwencji, zasad horyzontalnych, zarówno w aspekcie problematyki badania, jak i metodologii i doboru próby badawczej.

Co się tyczy drugiego aspektu uwzględniania polityk horyzontalnych w kontekście ewaluacji, czyli udostępniania wyników badań ewaluacyjnych, to w przypadku RPO WP, mamy do czynienia obecnie przede wszystkim z zapewnieniem dostępności raportów ewaluacyjnych za pośrednictwem witryny internetowej Programu, przy jednoczesnym zobowiązaniu wykonawców badań ewaluacyjnych do zapewnienia dostępności tych dokumentów, zgodnie ze Standardami dostępności określonymi w Zał. nr 2 do *Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*. Stosowane podejście należy ocenić pozytywnie w kontekście zapewnienia dostępności raportów ewaluacyjnych, warto jednak zwrócić uwagę, że możliwe jest zwiększenie dostępności wyników badań ewaluacyjnych poprzez dywersyfikację kanałów i sposobów ich promowania. Jest to o tyle istotne, że choć w przypadku raportów ewaluacyjnych mamy do czynienia z nieco mniejszym stopniem „mglistości” języka niż w innych dokumentach formalnych istotnych dla procesu wdrażania Programu (formułowanych na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym), to ze względu na specyfikę przedmiotu ewaluacji trudne do osiągnięcia jest pełne uproszczenie stosowanego języka. W takiej sytuacji, dokument jakim jest raport ewaluacyjny – nawet spełniający wszystkie formalnie wymagane kryteria dostępności – może być trudny do przyswojenia dla wszystkich potencjalnych grup odbiorców. Rekomendowanym rozwiązaniem jest w tym przypadku wdrożenie dodatkowych narzędzi upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych poprzez zobowiązanie lub zachęcanie (poprzez kryteria oceny ofert w postępowaniach przetargowych) wykonawców badań ewaluacyjnych do poszerzania instrumentarium

upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych o bardziej inkluzywne metody. Niekonieczne jednak, poszerzenie katalogu narzędzi upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych musi być realizowane przez samych ewaluatorów – może to być także element działań samej instytucji (już po zakończeniu realizacji badania) lub usługa wykonywana przez podmiot zewnętrzny specjalizujący się w tego rodzaju działalności. Jeśli chodzi o charakter i formę ewentualnych dodatkowych form upowszechniania wyników badań, to wskazać należy przede wszystkim na takie narzędzia jak: infografiki, *dashboards*, czy broszury informacyjne, a w szczególnych przypadkach (tj. gdy badanie dotyczy tematów istotnych dla szerokiego grona odbiorców, czyli np. poświęcone jest obszarowi edukacji, rynku pracy, czy usług społecznych) także filmów. Warto w tym miejscu wskazać na przykład Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, gdzie tego rodzaju podejście jest stosowane. W ramach procedury przetargowej określa się minimalne wymagania w zakresie zastosowania sposobów upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych (najczęściej – poza samym raportem ewaluacyjnym oraz prezentacją multimedialną – są to: broszura informacyjna oraz infografiki), jednocześnie dopuszczając możliwość zaproponowania w ofercie dodatkowych form udostępniania wyników badania. Przykładowo, w ramach takich badań ewaluacyjnych jak: *„Wpływ wsparcia RPO WK-P 2014-2020 na poprawę jakości i zwiększenie dostępności usług społecznych oraz aktywnej integracji na terenie województwa kujawsko-pomorskiego”*, czy *„Ewaluacja ex-post RPO WK-P 2007-2013”* wyniki badania ewaluacyjnego prezentowane są również w formie krótkich filmów animowanych. Niniejsze podejście pozwala poszerzyć katalog działań w zakresie dostępności, które są zastosowane przy upowszechnianiu wyników badań ewaluacyjnych.

Informacja i promocja

Kolejny etap, który poddano analizie dotyczy działań informacyjno-promocyjnych. Należy jednak przy tym nadmienić, że specyfiką niniejszego etapu jest to, że realizowany jest on w praktyce w odniesieniu do różnych faz wdrożeniowych Programu, czy cyklu życia projektu. Odpowiednie działania informacyjno-promocyjne powinny być bowiem stosowane zarówno na etapie aplikowania o wsparcie (skierowane do wnioskodawców i osób oceniających), realizacji projektów (skierowane do beneficjentów oraz pracowników instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie Programu) oraz promocji samego Programu.

Głównym kanałem udostępniania wszelkiego rodzaju informacji odnoszących się do RPO WP jest witryna internetowa Programu. Zgodnie z regulacjami zawartymi w *Ustawie o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych* Urząd Marszałkowski w „Deklaracji dostępności” zobowiązał się do zapewnienia

dostępności swojej strony internetowej. W celu zapewnienia rzeczonyj dostępności przewidziano przede wszystkim takie rozwiązania jak: możliwość operowania skrótami klawiaturowymi; możliwość obsługi strony internetowej bez użycia myszki; możliwość powiększenia strony oraz czcionki; możliwość przełączenia witryny internetowej w tryb wysokiego kontrastu; dążenie do zapewnienia zrozumiałości i czytelności treści (m.in. poprzez dzielenie rozbudowanych fragmentów tekstu i stosowanie wyróżnień); stosowanie opisów alternatywnych grafik i zdjęć.

Jednocześnie, w „Deklaracji dostępności” wskazano, że witrynę internetową cechuje częściowa zgodność z regulacjami prawnymi w zakresie dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, co przede wszystkim wynika z faktu konieczności publikowania dokumentów z różnych źródeł, o dużej objętości, lub też utworzonych przed wprowadzeniem regulacji prawnych w zakresie dostępności. Rozbudowany charakter serwisu internetowego sprawia także, że nie w pełni zapewniona jest dostępność opisów alternatywnych, struktur nagłówkowych, czy właściwego kontrastu.

Jeśli chodzi o uwzględnienie w witrynie internetowej Programu informacji na temat poszczególnych zasad horyzontalnych, to zostały one zawarte w sekcji: „Dowiedz się więcej o Programie”, podsekcja: „Poznaj zasady działania Programu”. Zasadom równościowym poświęcono w ramach rzeczonyj podsekcji odrębny moduł, natomiast jeśli chodzi o zasadę zrównoważonego rozwoju, to informacje użyteczne z jej punktu widzenia zawarte są w module: „Ocena oddziaływania na środowisko (OOS)”. W obu modułach zawarto podstawowe informacje dotyczące danej zasady oraz udostępniono dokumenty użyteczne w kontekście zapewnienia zgodności projektu (na różnych etapach) z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi (co istotne, dla części dokumentów zostały udostępnione ich wersje z określonymi ułatwieniami dostępu). Niniejsze rozwiązanie należy ocenić pozytywnie, przy czym warto zwrócić uwagę na ewentualne możliwości optymalizacji tego sposobu upowszechniania informacji na temat realizacji zasad horyzontalnych: informowanie wnioskodawców (np. w treści regulaminu konkursu) o udostępnieniu w określonej części witryny internetowej szerokiego zakresu informacji nt. poszczególnych zasad horyzontalnych; utworzenie elementu treści witryny internetowej, który będzie dedykowany zasadzie zrównoważonego rozwoju; wprowadzenie opisów udostępnianych dokumentów (krótka charakterystyka zawartości, wskazanie funkcji dokumentu, określenie głównych adresatów itp.). Tego rodzaju zalecenia są o tyle istotne i uzasadnione, że w badaniu jakościowym zwrócono uwagę, że problem stanowi nie tyle brak niezbędnych dokumentów i materiałów informacyjnych, ale właśnie ich rozproszenie oraz brak kontroli na tym, czy wnioskodawcy i beneficjenci docierają do właściwych dokumentów i zapoznają się z nimi.

Poza witryną internetową Programu bardzo istotne znaczenie z punktu widzenia upowszechniania informacji na temat polityk horyzontalnych są szkolenia i spotkania informacyjne. Chodzi tutaj zarówno o przedsięwzięcia informacyjne skierowane do wnioskodawców/beneficjentów, jak i pracowników instytucji zaangażowanych we wdrażania Programu oraz osób oceniających. Tego rodzaju działania informacyjne były do tej pory prowadzone w dwojakiej formule, bądź jako spotkania/szkolenia dedykowane problematyce zasad horyzontalnych, bądź jako element spotkań/szkoleń o szerszej tematyce (np. spotkania informacyjne/szkolenia organizowane w związku z uruchamianymi naborami/wezwaniami. W badaniu jakościowym pozytywnie oceniano fakt podejmowania tego rodzaju działań informacyjnych, zwracano jednak przy tym uwagę na pewne zastrzeżenia. Z jednej strony – siłą rzeczy – zakres tematyczny spotkań informacyjnych/szkoleń stanowi wypadkową konkretnych wymagań, jakie stawiane są przed wnioskodawcami w ramach przyjętego sposobu oceny, czy weryfikacji spełnienia zasad horyzontalnych na etapie realizacji projektu. W rezultacie, trudno oczekiwać, by tego rodzaju działania informacyjne mogły w sposób szeroki ujmować kwestie dotyczące polityk horyzontalnych – bardziej niż funkcję uświadamiającą znaczenie tych polityk, pełnią one rolę instruktazową w zakresie aplikowania o wsparcie, czy realizacji dofinansowanego przedsięwzięcia. Z drugiej zaś strony, zwracano uwagę, że w takim zakresie, jak określono powyżej, poziom wiedzy i świadomości poszczególnych kategorii interesariuszy jest już na tyle duży, że w przyszłym okresie finansowania zapotrzebowanie na tego rodzaju wsparcie merytoryczne może być mniejsze. Cały czas jednak występować będzie zapotrzebowanie na kwestie szczegółowe oraz związane z praktyczną realizacją w projektach poszczególnych zasad horyzontalnych. Dlatego też, w prowadzonych działaniach powinien być położony nacisk na upowszechnianie wiedzy i informacji na temat konkretnych rozwiązań (także w powiązaniu ze specyfiką określonych obszarów interwencji. Przykładowo, zamiast ogólnego szkolenia poświęconego Standardom dostępności, czy nawet bardziej wąsko – architektonicznym standardom w tym zakresie, bardziej użytecznym byłoby szkolenie odnoszące się do możliwości i ograniczeń ich stosowania w projektach, które dotyczą obiektów zabytkowych. Z kolei, jeśli chodzi o zasadę równości szans kobiet i mężczyzn, zamiast prezentacji ogólnych regulacji w tym zakresie, bardziej wskazane byłoby szkolenie w zakresie *gender budgetingu*, czy np. możliwości i sposobów uwzględniania tej zasady w projektach infrastrukturalnych.

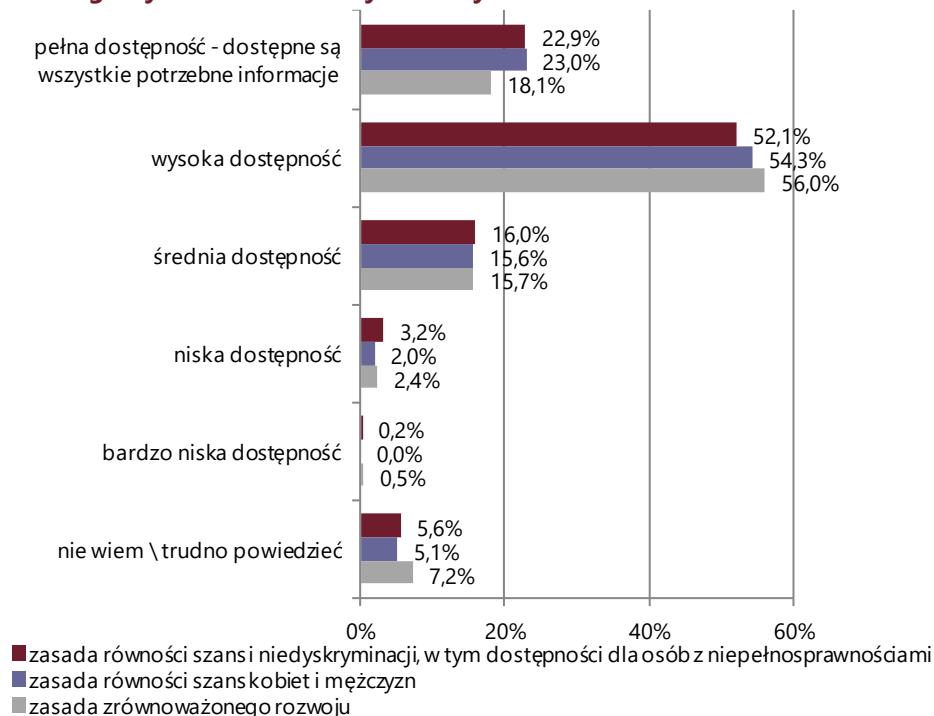
Zaproponowane powyżej podejście uwzględnia rosnący kapitał wiedzy i świadomości wśród poszczególnych kategorii interesariuszy w zakresie polityk horyzontalnych, a jednocześnie nie traktuje tego wzrostu jako przesłanki do zaniechania działań informacyjno-promocyjnych. Chodzi tu natomiast o zmianę podejścia w zakresie tematyki prowadzonych działań, ale także ich formy. Jeśli bowiem występować będzie

duża specjalizacja tematyczna działań informacyjno-promocyjnych, to poziom zainteresowania w momencie np. organizacji szkolenia może być mniejszy niż ma to miejsce w przypadku szkoleń ogólnych (lub szkoleń, w których kwestia zasad horyzontalnych stanowi tylko jeden z elementów). Z drugiej strony, w całym okresie wdrażania Programu ilość osób/podmiotów zainteresowanych danym zagadnieniem specjalistycznym jest odpowiednio większa. Dlatego też zamiast organizacji w określonych interwałach czasowych spotkań/szkoleń poświęconych danemu zagadnieniu specjalistycznemu warto rozważyć przeprowadzenie danego spotkania/szkolenia jednorazowo, z późniejszym udostępnianiem jego zapisu poprzez witrynę internetową Programu. Takie rozwiązanie pozwoli także zapewnić odpowiednią optymalizację pod kątem zachowania standardów dostępności (np. dodanie napisów, wprowadzenie tłumaczenia na język migowy), co jest utrudnione do wdrożenia w czasie rzeczywistym. Proponowane podejście jest tym bardziej uzasadnione, gdy – co w chwili obecnej ma miejsce i może być traktowane jako forma testowania takich rozwiązań na przyszły okres finansowania – działania szkoleniowe prowadzone są w formule zdalnej. Można się w tym miejscu odwołać do konkretnego przykładu. Z informacji zamieszczonych w witrynie internetowej Programu można się dowiedzieć, że w dn. 6 października 2020 roku odbyło się webinarium pt.: *„Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami”*. W chwili obecnej dostępne są materiały z tego webinarium, ale bez samego jego zapisu. W takich przypadkach jak ten, uzasadnione byłoby udostępnienie zapisu przebiegu webinarium także dla osób, które nie uczestniczyły w nim w momencie jego przeprowadzania.

Jak wspomniano wcześniej, działania informacyjno-promocyjne skierowane są w dużej mierze do wnioskodawców oraz beneficjentów RPO WP. Z tego względu w ocenie procedur i rozwiązań dotyczących tego typu działań niezbędne jest uwzględnienie perspektywy głównej kategorii ich odbiorców. W badaniu beneficjentów uwzględniono tę kwestię w dwóch aspektach: (1) dostępności i jakości materiałów informacyjnych, które są pomocne w praktycznym przygotowaniu projektów zgodnych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi oraz (2) jakości kontaktu z przedstawicielami IZ/IP dotyczącego kwestii związanych z zasadami horyzontalnymi.

Na poniższym wykresie przedstawiono dane odnoszące się do kwestii dostępności – w opinii beneficjentów – materiałów pomocnych w praktycznym przygotowaniu projektów zgodnych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi.

Wykres 2. Ocena dostępności materiałów pomocnych w praktycznym przygotowaniu projektów zgodnych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami - n=432, zasada równości szans kobiet i mężczyzn - n=409, zasada zrównoważonego rozwoju - n=414; pytanie zadawane osobom biorącym pod uwagę przy opracowywaniu założeń projektu poszczególne zasady horyzontalne

Ocenę beneficjentów uznać należy za zdecydowanie pozytywną. W przypadku wszystkich trzech analizowanych zasad horyzontalnych ponad połowa respondentów (odpowiedzi udzielali wyłącznie ci beneficjenci, którzy zadeklarowali, że na etapie opracowywania założeń projektu brali pod uwagę daną zasadę horyzontalną) potwierdziła wysoką dostępność materiałów pomocnych w praktycznym przygotowaniu projektów zgodnych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi. Co istotne, w przypadku wszystkich trzech analizowanych zasad horyzontalnych odsetek wskazań osób potwierdzających wysoką dostępność materiałów informacyjnych okazał się być zbliżony, co świadczy o tym, że w przypadku żadnej z zasad horyzontalnych nie mamy do czynienia z istotnym problemem niedostępności niezbędnych materiałów informacyjnych. Pewne rozbieżności występują w grupie badanych potwierdzających pełną dostępność materiałów informacyjnych – w przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn odsetek respondentów deklarujących pełną dostępność materiałów informacyjnych wyniósł, odpowiednio: 22,9% i 23%, natomiast w odniesieniu do zasady zrównoważonego rozwoju: 18,1%.

W kontekście powyższych danych, szczególnie pozytywnie ocenić należy fakt, że nie występują znaczące rozbieżności pomiędzy dostępnością materiałów odnoszących się do poszczególnych zasad horyzontalnych. Oznacza to, że z punktu widzenia

beneficjentów polityka informacyjna instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WP w zakresie polityk horyzontalnych jest spójna. Warto przy tym pamiętać, że mamy tutaj do czynienia z beneficjentami z obu funduszy, współpracujących z różnymi instytucjami organizującymi konkursy i różnymi komórkami organizacyjnymi, jest to więc ocena całościowa działań informacyjnych, nie zaś ograniczona funduszowo lub instytucjonalnie.

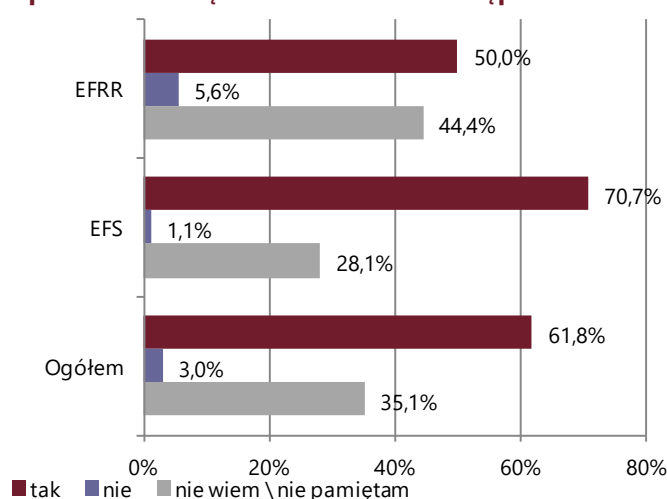
Jednocześnie jednak, część beneficjentów dostrzegła pewne braki w zakresie dostępności materiałów informacyjnych odnoszących się do poszczególnych zasad horyzontalnych. Choć są to wskazania mniejszości respondentów, to jednak warto uwzględnić je w planowaniu podejścia do działań informacyjno-promocyjnych dotyczących polityk horyzontalnych w przyszłym okresie finansowania. Po pierwsze, wskazywano na potrzebę zapewnienia dostępności materiałów informacyjnych o możliwie jak najbardziej praktycznym i konkretnym charakterze. Postulowano w tym przypadku zawieranie w materiałach informacyjnych jak największej liczby konkretnych przykładów sposobów i narzędzi zapewnienia skutecznej realizacji zasad horyzontalnych. Po drugie, i jest to element ściśle związany z pierwszą sugestią, zaakcentowano potrzebę profilowania przekazu informacyjnego, przede wszystkim w aspekcie podawanych przykładów i sugerowanych rodzajów działań, w oparciu o kryteria związane z: obszarem wsparcia, typem projektu, typem beneficjenta, charakterem grupy docelowej (czy grupy ostatecznych odbiorców działań projektowych). Po trzecie, postulowano skanalizowanie przekazu informacyjnego odnoszącego się do zasad horyzontalnych, zwracając uwagę, że w chwili obecnej informacje i zalecenia dotyczące tej kwestii mają charakter rozproszony⁹. Po czwarte wreszcie, zwracano uwagę na zwiększenie przyjazności sposobu prezentowania informacji odnoszących się do zasad horyzontalnych. Przy czym, nie chodzi tutaj wyłącznie o kwestię dostępności dla wybranych grup, lecz generalną zmianę podejścia w prowadzonych działaniach informacyjno-promocyjnych, która polegałaby na zwiększeniu znaczenia innych sposobów udostępniania informacji niż zapewnienie dostępności określonego dokumentu, np. aktu prawnego, cechującego się dużą złożonością językową, czy znaczącą objętością. Chodziłoby tutaj o przygotowanie swoistych kompendiów obejmujących całość niezbędnych informacji, ale przygotowanych w sposób syntetyczny i wykorzystujących możliwie prosty i przyjazny język. Choć ten postulat beneficjentów jest zrozumiały, to jednak należy pamiętać

⁹ Przy czym, z analizy dokumentacji RPO WP odnoszącej się do kwestii realizacji zasad horyzontalnych wynika, że to rozproszenie nie zawsze sprawia, że zwiększa się łączna ilość udostępnianych wnioskodawcom/beneficjentom informacji. Niejednokrotnie występuje bowiem sytuacja powielania tego samego zakresu informacji w różnych dokumentach.

uwagę, że dokumenty określające wymagania dotyczące realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych (czy szerzej – publicznych) muszą cechować się precyzją i jednoznacznością językową. Dodatkowo, dokumenty te często odwołują się do innego rodzaju dokumentacji i wtedy ewentualne uproszczenia językowe mogłyby skutkować wprowadzeniem w błąd. Z tego względu pełna realizacja powyższego oczekiwania beneficjentów jest trudna do zrealizowania. Alternatywą i uzupełnieniem dla samego udostępniania określonych dokumentów regulujących kwestię realizacji zasad horyzontalnych mogą być natomiast takie formy jak: prezentacja dobrych praktyk, czy ukierunkowane tematycznie szkolenia.

Jednym z kluczowych dokumentów, które mają istotne znaczenie dla takiego opracowania założeń projektu, by przedsięwzięcie cechowała zgodność z zasadami horyzontalnymi są „Standardy dostępności dla polityki spójności 2014-2020”, które od 2018 roku stanowią załącznik do „Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020”. Z punktu widzenia potencjalnego beneficjenta dokument ten jest o tyle istotny, że zawiera on zapisy użyteczne zarówno dla realizatora projektu współfinansowanego ze środków EFS, jak i EFRR. Dlatego też w badaniu beneficjentów, poza ogólną oceną dostępności wszelkich materiałów informacyjnych i promocyjnych odnoszących się do polityk horyzontalnych, podjęto także kwestię zapoznania się z rzezonym dokumentem.

Wykres 3. Deklaracja zapoznawania się ze Standardami dostępności

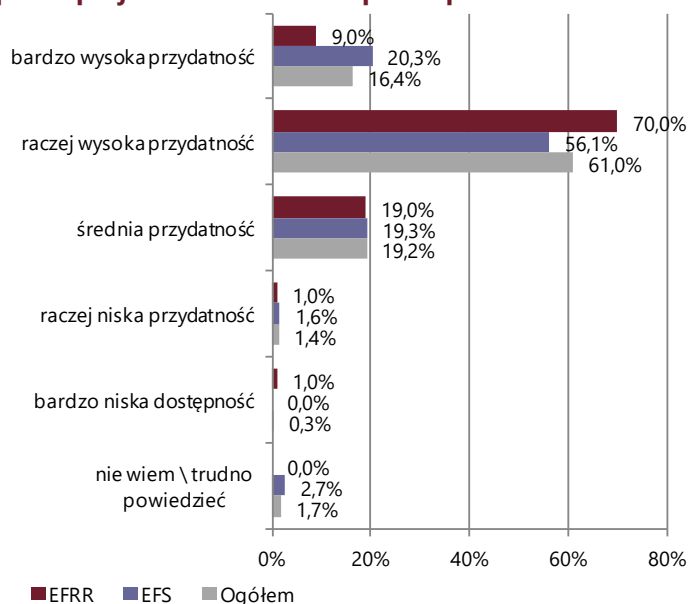
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; EFRR - n=385, EFS - n=285, Ogółem - n=670

Na poziomie całego Programu jednoznaczne potwierdzenie zapoznania się ze Standardami dostępności cechuje 61,8% respondentów. Zauważyć przy tym należy, że wśród pozostałej grupy beneficjentów zdecydowanie dominują ci badani, którzy nie byli w stanie jednoznacznie określić, czy zapoznali się ze wskazanym dokumentem – 35,1%

wobec tylko 3%, którzy przyznali, że nie zapoznawali się ze Standardami dostępności. Zauważalne różnicowania występują pomiędzy oboma funduszami – 70,7% beneficjentów EFS potwierdziło zapoznanie się z omawianym dokumentem, podczas gdy w ramach EFRR odsetek ten wyniósł 50% (w tym funduszu wyraźnie wyższy jest także odsetek tych respondentów, którzy zadeklarowali, że nie zapoznawali się ze Standardami dostępności w związku z procesem aplikacyjnym dotyczącym przedsięwzięcia planowanego do realizacji w ramach RPO WP).

Faktyczny odsetek beneficjentów zapoznających się ze Standardami dostępności jest zapewne wyższy niż wskazują na to deklaracje uczestników badania. Po pierwsze, wśród osób wybierających wariant odpowiedzi: „nie wiem/nie pamiętam” część respondentów jednak zapoznawała się z rzeczonym dokumentem. Po drugie, praca nad założeniami projektu i wnioskiem o dofinansowanie mogła mieć charakter zespołowy i z dokumentem tym zapoznawał się inny przedstawiciel projektodawcy. Po trzecie wreszcie, należy pamiętać, że Standardy dostępności są dokumentem obowiązującym od 2018 roku, natomiast w badaniu wzięła udział dobrana losowo próba wszystkich beneficjentów. Nie zmienia to jednak faktu, że w przypadku, gdy w przyszłym okresie finansowania zostanie na poziomie krajowym opracowany dokument analogiczny do aktualnych Standardów dostępności niezbędne jest zapewnienie także na poziomie regionalnym nie tylko dostępności samego dokumentu, ale raczej skuteczne dotarcie z zawartymi w nim informacjami do wnioskodawców i beneficjentów.

Wykres 4. Ocena przydatności Standardów dostępności w doborze praktycznych rozwiązań zapewniających dostępność projektu dla osób z niepełnosprawnościami

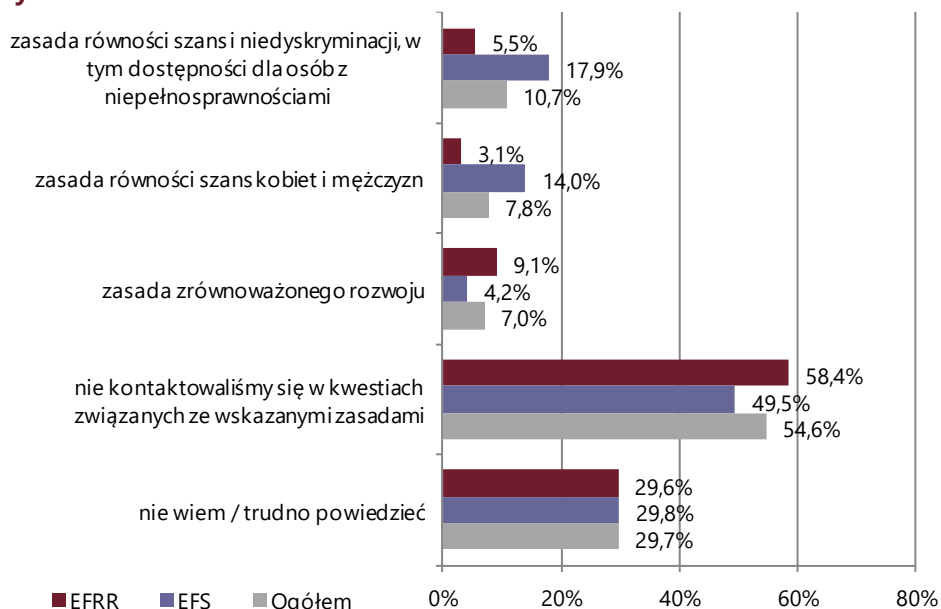

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; EFRR - n=100, EFS - n=187, Ogółem - n=287

Powyższe dane traktować należy jako potwierdzenie wcześniejszego zalecenia o zapewnieniu możliwie jak największej dostępności informacji zawartych w Standardach dostępności. Okazuje się bowiem, że dla tych beneficjentów, którzy zadeklarowali zapoznanie się z tym dokumentem, w zdecydowanej większości przypadków okazał się on przydatny w doborze praktycznych rozwiązań zapewniających dostępność projektu dla osób z niepełnosprawnościami. Na poziomie całego Programu na – bardzo lub raczej – wysoką przydatność wskazało 77,4% respondentów. Beneficjenci EFRR i EFS nie różnią się znacząco pod względem łącznego odsetka wskazań na wysoką przydatność Standardów dostępności, jedyna różnica dotyczy tego, że w przypadku EFS więcej badanych potwierdziło bardzo wysoką przydatność (20,3% wobec 9% w przypadku EFRR), natomiast w przypadku EFRR wyższy jest odsetek badanych, którzy przydatność Standardów dostępności ocenili jako raczej wysoką (70% wobec 56,1% w ramach EFS). Należy nadmienić, że prezentowane powyżej dane odnoszą się do kwestii użyteczności „Standardów dostępności” w doborze praktycznych rozwiązań zapewniających dostępność projektu dla osób z niepełnosprawnościami. Tymczasem, wśród omawianych wcześniej postulatów dotyczących tego, jakich materiałów informacyjnych brakowało beneficjentom, jednym z najczęściej wskazywanych był właśnie ten odnoszący się do konieczności zapewnienia takich materiałów informacyjnych, które zawierają przykłady konkretnych rozwiązań/mechanizmów zorientowanych na zapewnienie realizacji zasad horyzontalnych.

Poza udostępnianiem materiałów informacyjnych istotnym kanałem transferu wiedzy na temat poszczególnych polityk horyzontalnych jest także kontakt z IZ lub IP w kwestiach związanych z zasadami horyzontalnymi. Poniżej przedstawiono dane obrazujące skalę aktywności beneficjentów w zakresie kontaktu z ww. instytucjami dotyczącymi różnych aspektów odnoszących się do polityk horyzontalnych (chodzi tutaj o kontakt zarówno na etapie aplikowania, jak i realizacji dofinansowanego przedsięwzięcia).

Wykres 5. Deklaracja kontaktu z IZ lub IP w kwestiach związanych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; EFRR - n=385, EFS - n=285, Ogółem - n=670; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Ponad połowa badanych beneficjentów (54,6%) w ogóle nie kontaktowała się z IZ/IP w kwestiach związanych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi. W większym stopniu brak tego rodzaju kontaktów cechuje beneficjentów EFRR, gdzie odsetek respondentów deklarujących brak kontaktu z IZ lub IP wyniósł 58,4% wobec 49,5% w przypadku EFS. Jeśli chodzi o tych respondentów, którzy zadeklarowali kontakt z IZ/IP, który odnosił się bezpośrednio do kwestii związanych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi, to ujawnia się tutaj specyfika funduszowa. Beneficjenci EFRR kontaktowali się przede wszystkim w sprawach dotyczących zasady zrównoważonego rozwoju (9,1% wobec 4,2% w przypadku EFS). Z kolei realizatorzy projektów współfinansowanych ze środków EFS najczęściej kontaktowali się z IZ/IP w odniesieniu do zasad równościowych: zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (17,9% wobec 5,5% w przypadku EFRR) oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn (14% wobec 3,1% w ramach EFRR).

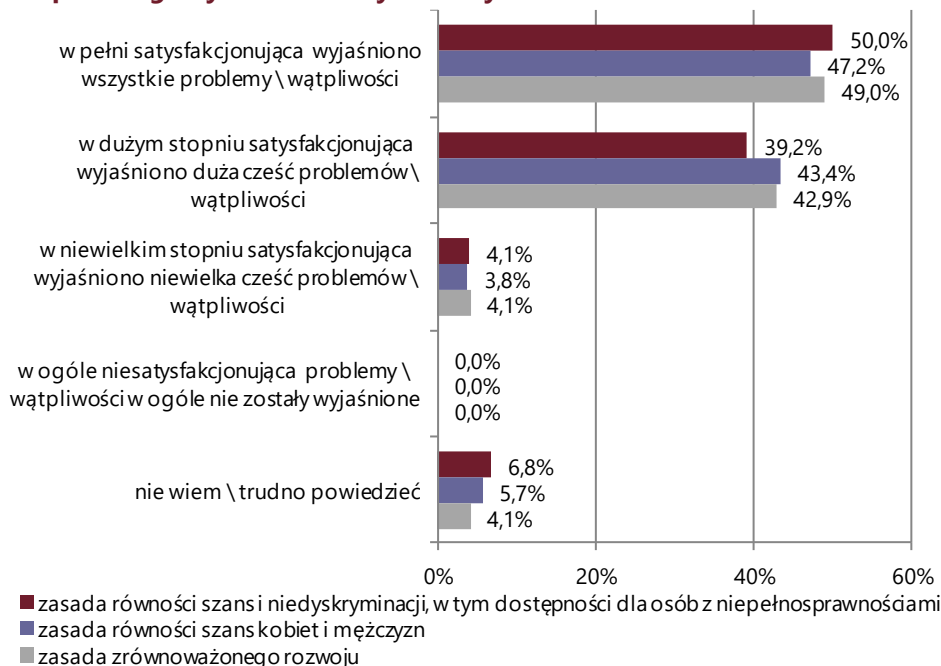
Relatywnie mała skala aktywności beneficjentów dotycząca kontaktu z przedstawicielami IZ/IP świadczy o tym, że raczej nie mieli oni potrzeby komunikacji z pracownikami instytucji w zakresie tematycznym odnoszącym się do polityk horyzontalnych. Przesłanką częściowo wyjaśniającą taki stan rzeczy są wcześniejsze dane odnoszące się do stopnia dostępności materiałów informacyjnych, który został przez beneficjentów oceniony jako wysoki. W sytuacji, gdy potrzeby informacyjne są w dużej mierze zaspokajane przez udostępniane dokumenty/materiały, mniejsze będzie zapotrzebowanie na pozyskiwanie poszukiwanych informacji drogą kontaktu z pracownikami IZ/IP. Nie bez znaczenia jest jednak zapewne także kwestia sygnalizowana

w badaniu jakościowym przez przedstawicieli instytucji zaangażowanych w proces wdrażania RPO WP, a mianowicie fakt, że zagadnienia odnoszące się do realizacji zasad horyzontalnych nie mają dla samych projektodawców charakteru priorytetowego i częściej poszukują oni w kontaktach z instytucjami informacji np. dotyczących kwalifikowalności określonych wydatków, czy sposobu skorygowania/uzupełnienia składanych dokumentów. W rezultacie beneficjenci nie odczuwają potrzeby, by często kontaktować się z IZ/IP w sprawach dotyczących zasad horyzontalnych. Tym bardziej, że na etapie realizacji projektu kwestia ta w ograniczonym stopniu angażuje beneficjentów (we wniosku o płatność – zarówno w ramach EFS, jak i EFRR – składana jest jedynie deklaracja o realizacji projektu zgodnie z zasadami polityk wspólnotowych, bez podawania szczegółowych informacji w tym zakresie¹⁰).

Respondentów, którzy potwierdzili korzystanie z pomocy udzielanej przez pracowników IZ lub IP w odniesieniu do poszczególnych zasad horyzontalnych poproszono o ocenę poziomu satysfakcji z uzyskanej pomocy.

¹⁰ Ewentualne dodatkowe informacje winny być podane przez beneficjenta dopiero w momencie, gdy oświadczy on, że projekt nie jest realizowany zgodnie z zasadami polityk wspólnotowych. Trudno jednak oczekiwać, by wnioskodawcy składali taką deklarację w momencie, gdy mają świadomość, iż jednym z bezwzględnych warunków kwalifikowalności wydatków w ramach projektu dofinansowanego ze środków RPO WP jest jego zgodność z całością polityk wspólnotowych.

Wykres 6. Ocena poziomu satysfakcji z pomocy udzielonej przez pracowników instytucji w odniesieniu do poszczególnych zasad horyzontalnych

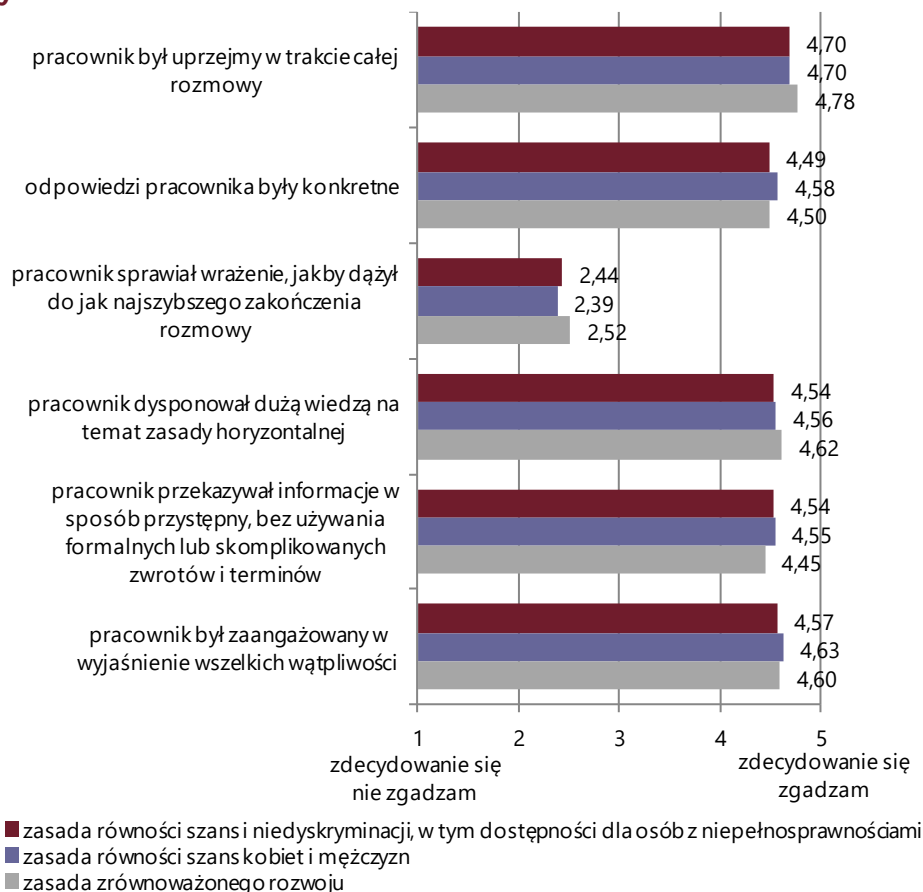

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami - n=74, zasada równości szans kobiet i mężczyzn - n=53, zasada zrównoważonego rozwoju - n=49; pytanie zadawane osobom deklarującym kontakt w odniesieniu do danej zasady horyzontalnej

Beneficjenci deklarujący kontakt z pracownikami instytucji w odniesieniu do poszczególnych zasad horyzontalnych są zadowoleni z przebiegu tego kontaktu i otrzymanej pomocy. Niemalże wszyscy respondenci posiadający skryształowaną opinię na ten temat uznali otrzymaną pomoc za, w pełni lub w dużym stopniu, satysfakcjonującą. Co ważne, kwestia ta nie różnicuje respondentów deklarujących kontakt dotyczący poszczególnych zasad horyzontalnych – w przypadku wszystkich trzech analizowanych polityk przekonanie o uzyskaniu satysfakcjonującego wsparcia merytorycznego ze strony pracowników IZ/IP kształtuje się na zbliżonym, wysokim, poziomie.

Ocena kontaktu związanego z kwestią realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych została także przeprowadzona w aspekcie oceny samego pracownika instytucji, z którym beneficjent nawiązał rzeczony kontakt.

Wykres 7. Ocena kontaktu z pracownikiem instytucji w odniesieniu do poszczególnych zasad horyzontalnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; pracownik był uprzejmy w trakcie całej rozmowy: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami - n=69, zasada równości szans kobiet i mężczyzn - n=50, zasada zrównoważonego rozwoju - n=46; odpowiedzi pracownika były konkretne: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami - n=69, zasada równości szans kobiet i mężczyzn - n=48, zasada zrównoważonego rozwoju - n=46; pracownik sprawiał wrażenie, jakby dążył do jak najszybszego zakończenia rozmowy: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami - n=68, zasada równości szans kobiet i mężczyzn - n=49, zasada zrównoważonego rozwoju - n=46; pracownik dysponował dużą wiedzą na temat zasady horyzontalnej: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami - n=68, zasada równości szans kobiet i mężczyzn - n=48, zasada zrównoważonego rozwoju - n=45; pracownik przekazywał informacje w sposób przystępny, bez używania formalnych lub skomplikowanych zwrotów i terminów: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami - n=69, zasada równości szans kobiet i mężczyzn - n=49, zasada zrównoważonego rozwoju - n=47; pracownik był zaangażowany w wyjaśnienie wszelkich wątpliwości: zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami - n=68, zasada równości szans kobiet i mężczyzn - n=49, zasada zrównoważonego rozwoju - n=45; pytanie zadawane osobom deklarującym kontakt w odniesieniu do danej zasady horyzontalnej; z analiz wyłączono odpowiedź „nie wiem/trudno powiedzieć”

Bez względu na wymiar oceny pracownika instytucji, beneficjenci oceniają zdecydowanie pozytywnie przedstawicieli IZ/IP, z którymi nawiązali kontakt w celu uzyskania informacji dotyczących realizacji poszczególnych polityk horyzontalnych. Ta pozytywna ocena odnosi się zarówno do „miękkich” aspektów komunikacji z pracownikiem, jego zaangażowania i podejścia, jak i sfery merytorycznej oraz jakości uzyskanych informacji. Poza tym, stopnia i charakteru oceny nie różnicuje zasada horyzontalna, której dotyczył kontakt z instytucją – w odniesieniu do wszystkich trzech analizowanych polityk

horyzontalnych oceny pracowników IZ/IP dokonane przez beneficjentów pozostają zbliżone.

Powyższe dane w powiązaniu z wcześniejszymi wynikami świadczącymi o wysokiej dostępności materiałów informacyjnych odnoszących się do poszczególnych polityk horyzontalnych wskazują, że z punktu widzenia beneficjentów działania informacyjno-promocyjne w tym obszarze tematycznym są prowadzone właściwie.

Na zakończenie analizy odnoszącej się do działań informacyjno-promocyjnych związanych z zasadami horyzontalnymi, warto zwrócić uwagę na jeszcze jedną kategorię interesariuszy, której te zasady dotyczą, a przede wszystkim – zasady równościowe. Są to uczestnicy projektów współfinansowanych ze środków EFS w ramach RPO WP lub odbiorcy działań realizowanych w oparciu o finansowanie z EFRR. Z punktu widzenia tej grupy istotne jest pozyskanie wiedzy na temat tego, że mają oni prawo nie tylko oczekiwać, ale i wymagać od realizatorów projektów działań, które związane są z zapewnieniem dostępności uczestnictwa w projekcie, czy dostępności produktów, które realizowanym przedsięwzięciu wytworzono. W chwili obecnej ta kategoria objęta jest działaniami informacyjno-promocyjnymi w najmniejszym stopniu. Jednocześnie, trudno byłoby oczekiwać, by działania uświadamiające i upowszechniające w tym zakresie były prowadzone na poziomie konkretnych przedsięwzięć projektowych. O wiele bardziej adekwatne byłyby tu działania ogólnoprogramowe i ogólnowojeńdzkie, wskazujące na możliwości, jakie w zakresie dostępności stwarza Regionalny Program Operacyjny. W przyszłym okresie finansowania należy rozważyć podjęcie tego rodzaju działań realizowanych na poziomie Programu.

Uwzględniając całość przeprowadzonej analizy dotyczącej działań informacyjno-promocyjnych w kontekście realizacji zasad horyzontalnych uzasadnione jest stwierdzenie, iż – co do zasady – działania te są prowadzone w sposób właściwy. Zidentyfikowano jednak określone problemy i/lub obszary wymagające uzupełnień, bądź modyfikacji w zakresie realizowanych działań. W odniesieniu do nich sformułowano katalog zaleceń szczegółowych na potrzeby przyszłego okresu finansowania:

- Optymalizacja upowszechniania informacji na temat realizacji zasad horyzontalnych w ramach witryny internetowej poprzez wyraźne wyodrębnienie sekcji poświęconej temu zagadnieniu oraz: informowanie wnioskodawców (np. w treści regulaminu konkursu) o udostępnieniu w określonej części witryny internetowej szerokiego zakresu informacji nt. poszczególnych zasad horyzontalnych; utworzenie elementu treści witryny internetowej, który będzie dedykowany zasadzie zrównoważonego rozwoju; wprowadzenie opisów

udostępnianych dokumentów (krótka charakterystyka zawartości, wskazanie funkcji dokumentu, określenie głównych adresatów itp.).

- Stworzenie i udostępnienie w formie interaktywnej w ramach ww. sekcji witryny internetowej Programu bazy działań projektowych, które mogą być podejmowane w przedsięwzięciach w celu realizacji zasad horyzontalnych (z kryteriami filtrowania dotyczącymi obszarów interwencji, typów projektów, rodzaju grup docelowych).
- Zmiana podejścia do organizacji spotkań/szkoleń dotyczących polityk horyzontalnych – koncentracja na działaniach informacyjnych dotyczących szczegółowych aspektów realizacji zasad horyzontalnych w różnych obszarach interwencji i zastosowaniem różnych mechanizmów i narzędzi; prowadzenie tego rodzaju spotkań/szkoleń w formule zdalnej (webinarium), przy jednoczesnym zapewnieniu trwałej dostępności ich zapisu.
- Wprowadzenie w ramach prowadzonych działań informacyjnych i szkoleniowych zagadnień, które dotyczą nie tylko aspektów proceduralnych realizacji zasad horyzontalnych, ale także uwzględniania tych zasad w metodyce planowania projektu – wprowadzenie elementów metodologii *design thinking*, *service design*, *user experience*, *human-centered design*, które pozwalają uwzględnić w szerszym aspekcie potrzeby, możliwości i ograniczenia uczestników/odbiorców.

Działalność Komitetu Monitorującego RPO WP

Jeśli chodzi o działalność Komitetu Monitorującego, to w kontekście analizy dotyczącej polityk horyzontalnych uwzględnić należy przede wszystkim dwie kwestie: podejmowanie w ramach posiedzeń KM kwestii dotyczących polityk horyzontalnych oraz funkcjonowanie KM w sposób zapewniający odpowiednią reprezentację osób/grup, które mogą stanowić wsparcie merytoryczne lub rzecznicze w odniesieniu do danej zasady horyzontalnej.

Co się tyczy kwestii, pierwszej, kluczowe znaczenie ma w tym przypadku fakt, iż Komitet Monitorujący zatwierdza kryteria wyboru projektów obowiązujące w Programie. Biorąc pod uwagę ten fakt, a jednocześnie przypominając wcześniejsze wnioski wskazujące na to, w jaki sposób realizacja zasad horyzontalnych jest w RPO WP jest zapewniana poprzez kryteria wyboru projektów, można stwierdzić, że mamy do czynienia w przypadku aktywności KM z oddziaływaniem na przebieg procesu selekcji projektów pod kątem ich zgodności z poszczególnymi politykami horyzontalnymi.

Jednocześnie jednak, analiza protokołów z posiedzeń KM wskazuje, że w trakcie obrad stosunkowo rzadko podejmowane były zagadnienia odnoszące się w sposób bezpośredni do kryteriów wyboru projektów dotyczących zasad horyzontalnych (lub innych aspektów związanych z realizacją polityk horyzontalnych). Spośród 15

dotychczasowych posiedzeń KM, w trakcie 5 z nich w dyskusji pojawił się wątek odnoszący się bezpośrednio do zasad horyzontalnych. Chodziło w tych przypadkach o następujące kwestie:

- II posiedzenie – dyskusja na temat przyjętego sposobu oceny zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi;
- IV posiedzenie – pojawienie się pytania dotyczącego mechanizmu racjonalnych usprawnień i udzielenie odpowiedzi przez przedstawiciela IZ;
- VI posiedzenie – dyskusja na temat przyjętego sposobu oceny projektu w aspekcie zapewnienia jego dostępności;
- X posiedzenie – pojawienie się pytania ze strony przedstawiciela reprezentacji ministerialnej w kwestii wprowadzenia możliwości uzupełnień przez wnioskodawców w zakresie opisów promowania zrównoważonego rozwoju oraz równości szans i niedyskryminacji;
- XII posiedzenie – dyskusja dotycząca sposobu sformułowania kryteriów odnoszących się do zasad równościowych i informacja o wprowadzeniu zmian w tym zakresie.

W praktyce więc, ewentualna dyskusja na posiedzeniach KM dotycząca polityk horyzontalnych w większości przypadków i tak dotyczyła zagadnienia oceny projektów pod kątem zapewnienia zgodności dofinansowanych przedsięwzięć z zasadami horyzontalnymi. Wniosek ten wskazuje, że problematyka zasad horyzontalnych nie stanowi nie tylko wiodącego, ale nawet znaczącego wątku prac KM. Trudno jednak traktować taki stan rzeczy jako problem wymagający określonych działań zaradczych. Tematyka dyskusji podejmowanych w trakcie posiedzeń Komitetu Monitorującego stanowi bowiem naturalną wypadkową kompetencji KM oraz potrzeb informacyjnych jego członków.

Druga kwestia poddana analizie odnosi się do aspektu zapewnienia odpowiedniej reprezentacji osób/grup, które mogą stanowić wsparcie merytoryczne lub rzecznicze w odniesieniu do danej zasady horyzontalnej. W chwili obecnej w składzie KM mamy po jednym przedstawicielu: organizacji pozarządowej działającej na rzecz ochrony środowiska oraz organizacji pozarządowej działającej na rzecz promowania włączenia społecznego, równości szans płci, równości szans i niedyskryminacji. W przypadku zasad równościowych występuje więc pojedyncza reprezentacja, choć specyfika problemów dotyczących równości szans kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami ma jednak odmienny charakter. Zwrócić w tym miejscu należy uwagę, że zgodnie z zapisami *Ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020*, to „Instytucja Zarządzająca określa rodzaj i liczbę organizacji pozarządowych oraz

liczbę ich przedstawicieli w składzie Komitetu Monitorującego". W obecnym stanie prawnym nie ma więc przeciwwskazań, by zapewnić w składzie KM odrębną reprezentację podmiotów specjalizujących się w działaniach na rzecz każdej z równościowych zasad horyzontalnych. Jeśli w przyszłym okresie finansowania, powyższa regulacja zostanie utrzymana, należy dokonać poszerzenia składu KM, zgodnie z niniejszym zaleceniem, a tym samym zapewnić reprezentację „trzeciego sektora” w zakresie obu przywołanych polityk horyzontalnych.

Wymogi dotyczące realizacji projektów

Jeśli chodzi o kwestię wymogów dotyczących realizacji projektów, to częściowo została ona już uwzględniona we wcześniejszych elementach analizy. Wynika to z faktu, że to jakie wymagania są nałożone na realizatora projektu stanowią częściowo odzwierciedlenie regulacji dotyczących etapów: programowania, ogłaszania konkursów i naborów, monitoringu i sprawozdawczości, czy kontroli. W tej części skoncentrowano się w związku z tym na dwóch aspektach: podpisaniu umowy o dofinansowanie oraz rozliczaniu projektu (składaniu wniosku o płatność).

Co się tyczy etapu podpisania umowy o dofinansowanie, która stanowi kluczowe dla beneficjenta zobowiązanie w zakresie realizacji projektu dofinansowanego ze środków RPO WP, to w przypadku umów dotyczących EFRR w zobowiązaniach beneficjenta określono, że zobowiązuje się on do realizacji projektu: *„zgodnie z zasadami polityk Unii Europejskiej, w tym zasadami udzielania zamówień, pomocy publicznej, polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, oraz równości szans kobiet i mężczyzn”*. Z kolei w przypadku wsparcia w ramach EFS występuje zobowiązanie do tego, by w ramach realizacji projektu występowało: *„zapewnienie stosowania zasady równości szans i niedyskryminacji oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn, zgodnie z Wytocznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, które dostępne są na stronie internetowej ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego”*. W każdym z funduszy występuje więc odmienne podejście do określenia wymagań skierowanych do beneficjentów w zakresie realizacji zasad horyzontalnych. W ramach EFRR zobowiązanie to ma charakter wyczerpujący (zwróćmy uwagę, że dotyczy także zasady równości szans kobiet i mężczyzn, w przypadku której sygnalizowano niejednokrotnie w badaniu, iż trudno o podejmowanie w EFRR działań do niej się odnoszących). Z kolei w przypadku EFS, z katalogu zobowiązań nałożonych na beneficjentów wyłączono zasadę zrównoważonego rozwoju. Choć zasada ta w przypadku EFS faktycznie nie ma charakteru priorytetowego, to jednak nie zmienia to faktu, że zgodnie z treścią regulacji wspólnotowych, każde wspierane

przedsięwzięcie musi być zgodne z całym katalogiem obowiązujących zasad horyzontalnych. Poza tym, na etapie oceny wniosków o dofinansowanie w EFS zasada zrównoważonego rozwoju nie została wyłączona i podlega weryfikacji (na podstawie oświadczenia składanego przez beneficjenta). Z tego względu za celowe uznać należy uspołnienie zapisów umów w ramach EFRR i EFS, tak by w obu przypadkach występowało odwołanie do całości zasad horyzontalnych.

W kontekście zapisów umowy o dofinansowanie należy dodatkowo zwrócić uwagę na to, iż w przypadku umów o dofinansowanie w ramach EFS zostało wprowadzone zobowiązanie odnoszące się do stosowania klauzuli społecznej w wybranych rodzajach zamówień udzielanych w projekcie. Chodzi tutaj o następujący zapis: *Institucja Zarządzająca zobowiązuje Beneficjenta do zastosowania aspektów społecznych przy udzielaniu zamówień dotyczących usług cateringowych lub usług druku/dostaw materiałów szkoleniowych, o ile przedmiotowe kategorie kosztów są przewidziane w budżecie zatwierdzonego wniosku. Obowiązek ten odnosi się zarówno do zamówień realizowanych zgodnie z ustawą PZP, jak i zamówień realizowanych zgodnie z zasadą konkurencyjności*". Takie rozwiązanie należy ocenić pozytywnie, tym bardziej, że nie ma ono charakteru bezwzględnego dla wszelkich zamówień, ale w sposób jednoznaczny dokonano zawężenia do takiego typu usług, w których zastosowania klauzuli społecznej ma szczególne uzasadnienie. Jest to także odzwierciedlenie, choć w nieco zmodyfikowanej formie, deklaracji zawartej w treści Programu, gdzie wskazano, iż „*IZ RPO WP będzie zachęcała beneficjentów do stosowania klauzul społecznych na etapie realizacji projektów, szczególnie w obszarach: usług społecznych, programów zdrowotnych oraz ekonomii społecznej*". Wprowadzenie analogicznego wymogu w przypadku EFRR wydaje się nie być uzasadnione, natomiast w tym obszarze interwencji mogłoby być wskazane działania odnoszące się do tzw. zielonych zamówień publicznych, które – zgodnie z definicją Komisji Europejskiej – *stanowią proces, w ramach którego instytucje publiczne starają się uzyskać towary, usługi i roboty budowlane, których oddziaływanie na środowisko w trakcie ich cyklu życia jest mniejsze w porównaniu do towarów, usług i robót budowlanych o identycznym przeznaczeniu, jakie zostałyby zamówione w innym przypadku* (na podstawie informacji udostępnianych przez Urząd Zamówień Publicznych). Wydaje się jednak, że na obecnym etapie ewentualne działania w tym zakresie nie powinny mieć charakteru zobowiązań nakładanych na beneficjentów, ale raczej preferencji dla beneficjentów uwzględniających aspekt ekologiczny/środowiskowy w planowanych przez siebie w ramach projektu zamówieniach, którym jednocześnie towarzyszyłyby działania o charakterze informacyjno-promocyjnym dotyczące tego rodzaju zamówień i prawidłowej metodyki ich udzielania. Należy przy tym zauważyć, że w przypadku niektórych obszarów interwencji (w obszarze ochrony środowiska, czy energetyki) sam charakter projektów i zakres oferowanej interwencji w pewnym stopniu

wymusza „zielony” charakter udzielanych zamówień. Niemniej jednak do tej pory, poza incydentalnymi przypadkami udostępniania materiałów informacyjnych dotyczących zielonych zamówień publicznych (na co zwrócono uwagę w badaniu jakościowym) nie były w ramach RPO WP podejmowane szczególne działania, które byłyby zorientowane na zachęcanie beneficjentów do stosowania tego rodzaju podejścia.

Drugi analizowany aspekt wymogów dotyczących realizacji projektu w kontekście zgodności z zasadami horyzontalnymi odnosi się do etapu rozliczania projektu, a mówiąc bardziej precyzyjnie – składania wniosku o płatność i jego weryfikacji przez IZ/IP. Jeśli chodzi o sam wniosek o płatność, to kwestia uwzględnienia w jego strukturze zagadnień związanych z zasadami horyzontalnymi została przeprowadzona w sposób tożsamy w ramach EFRR i EFS. W obu przypadkach mamy do czynienia ze złożeniem oświadczenia o tym, iż projekt jest realizowany zgodnie z zasadami polityk wspólnotowych. Jednocześnie w sytuacji, gdy beneficjent zadeklaruje, że projekt nie jest realizowany zgodnie z zasadami polityki wspólnotowych, beneficjent jest zobowiązany do opisanie, na czym polegały nieprawidłowości oraz wskazania planowanych i podjętych działań naprawczych.

Wydaje się, że tego rodzaju podejście poza wprowadzeniem określonego obowiązku formalnego dla beneficjentów nie generuje żadnych istotnych korzyści dla procesu weryfikacji realizacji projektu zgodnie z politykami horyzontalnymi. Trudno bowiem np. oczekiwać, że beneficjenci będą oświadczać niezgodność swojego przedsięwzięcia z politykami horyzontalnymi, a tylko w takiej sytuacji wymaga się podania od nich dodatkowych informacji wyjaśniających. Taki stan rzeczy częściowo potwierdza jedną z opinii, które pojawiły się w badaniu jakościowym, że w przypadku kwestii zgodności projektów z politykami horyzontalnymi nie ma wyraźnie i jednoznacznie określonych sankcji, które mogłyby zostać uruchomione w przypadku zidentyfikowania ewentualnych niezgodności.

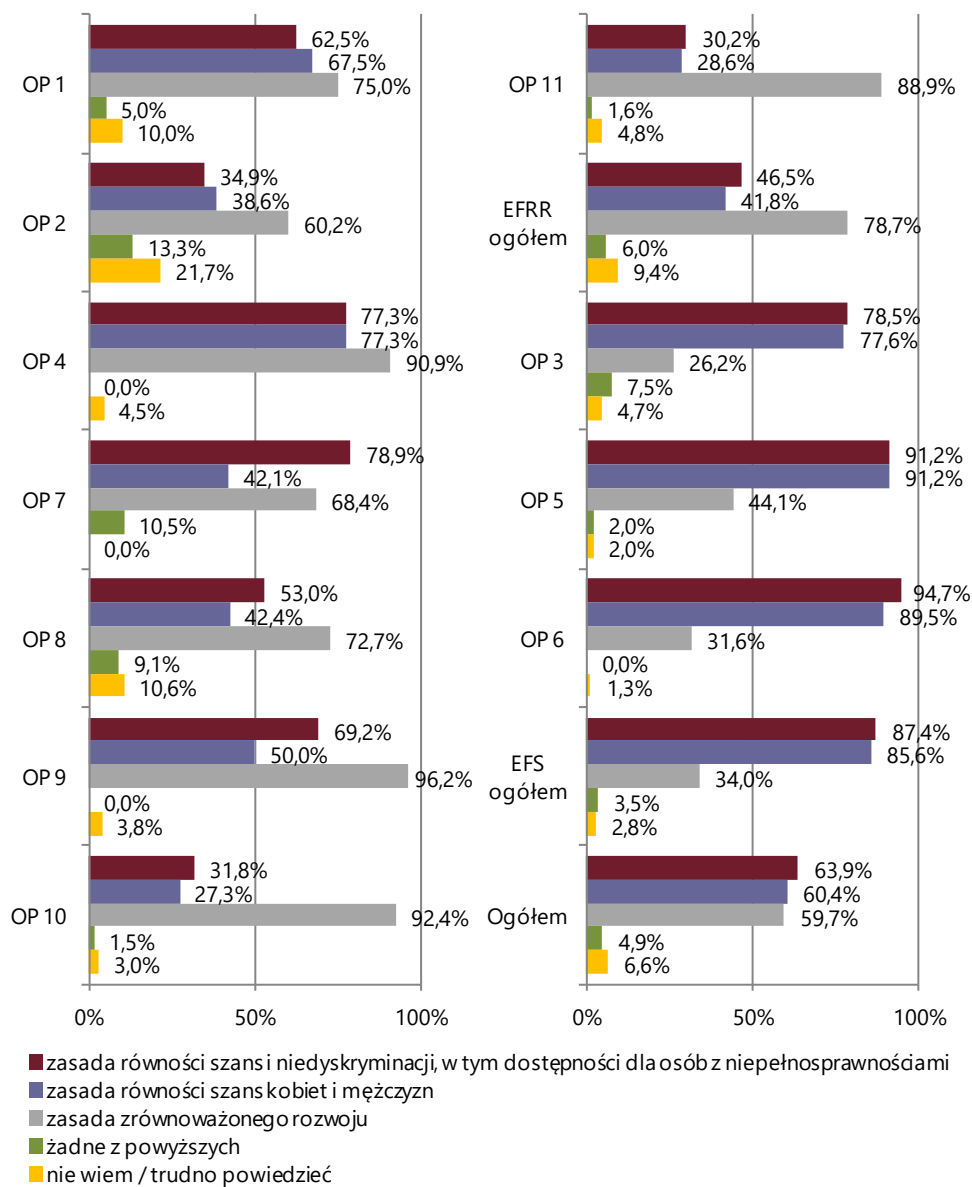
Uwzględniając powyższe, należałoby na potrzeby przyszłego okresu finansowania rozważyć jedno z następujących rozwiązań w zakresie weryfikacji (na etapie weryfikacji wniosku o płatność) realizacji projektu zgodnie z politykami horyzontalnymi: zrezygnować z oświadczenia zgodności realizacji projektu z politykami horyzontalnymi, w przypadku gdy nie ma obowiązku wskazania rzeczywistych działań podejmowanych w tym zakresie (samo zobowiązanie do realizacji projektu zgodnie z tymi politykami powinno wynikać z umowy o dofinansowanie) lub wprowadzić pole opisowe, w którym beneficjent określałby, jakie działania były podejmowane w okresie, którego dotyczy wniosek o płatność (takie rozwiązanie jest stosowane w ramach EFRR i EFS w przypadku Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego) oraz czy realizacja zadań wskazanych w poprzednich wnioskach o płatność jest kontynuowana zgodnie z politykami horyzontalnymi.

DZIAŁANIA PODEJMOWANE W RAMACH PROJEKTÓW W ZAKRESIE WDRAŻANIA POLITYK HORYZONTALNYCH

Dotychczasowa analiza poświęcona była procedurom i rozwiązaniom stosowanych w ramach systemu realizacji RPO WP w kontekście zapewnienia zgodności interwencji z zasadami horyzontalnymi. Drugi kluczowy wymiar oceny wdrażania polityk horyzontalnych dotyczy natomiast rzeczywistych działań podejmowanych na poziomie projektowym, które to działania odnoszą się właśnie do zapewnienia realizacji poszczególnych polityk horyzontalnych. Poniżej zawarto analizę dotyczącą właśnie tej kwestii, biorąc jednocześnie pod uwagę – poza ogólną charakterystyką działań podejmowanych przez realizatorów projektów – takie kwestie szczegółowe jak: stosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień w ramach projektów realizowanych w RPO WP, uwzględnianie zasad uniwersalnego projektowania, czy też uwzględnianie kwestii łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu.

Punktem wyjścia do realizacji jakichkolwiek działań projektowych w zakresie wdrażania polityk horyzontalnych jest samo uwzględnienie poszczególnych zasad na etapie opracowywania założeń planowanego projektu. Informacje o zakresie uwzględniania poszczególnych zasad horyzontalnych przedstawione zostały na poniższym wykresie.

Wykres 8. Zasady horyzontalne brane pod uwagę przy opracowywaniu założeń projektów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; EFRR - n=385, EFS - n=285, Ogółem - n=670, OP 1 (Oś Priorytetowa 1 Komerccjalizacja Wiedzy) - n=40, OP 10 (Oś Priorytetowa 10 Energia) - n=66, OP 11 (Oś Priorytetowa 11 Środowisko) - n=63, OP 2 (Oś Priorytetowa 2 Przedsiębiorstwa) - n=83, OP 3 (Oś Priorytetowa 3 Edukacja) - n=107, OP 4 (Oś Priorytetowa 4 Kształcenie zawodowe) - n=22, OP 5 (Oś Priorytetowa 5 Zatrudnienie) - n=102, OP 6 (Priorytetowa 6 Integracja) - n=76, OP 7 (Oś Priorytetowa 7 Zdrowie) - n=19, OP 8 (Oś Priorytetowa 8 Konwersja) - n=66, OP 9 (Oś Priorytetowa 9 Mobilność) - n=26; pytanie wielokrotnego wyboru – odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

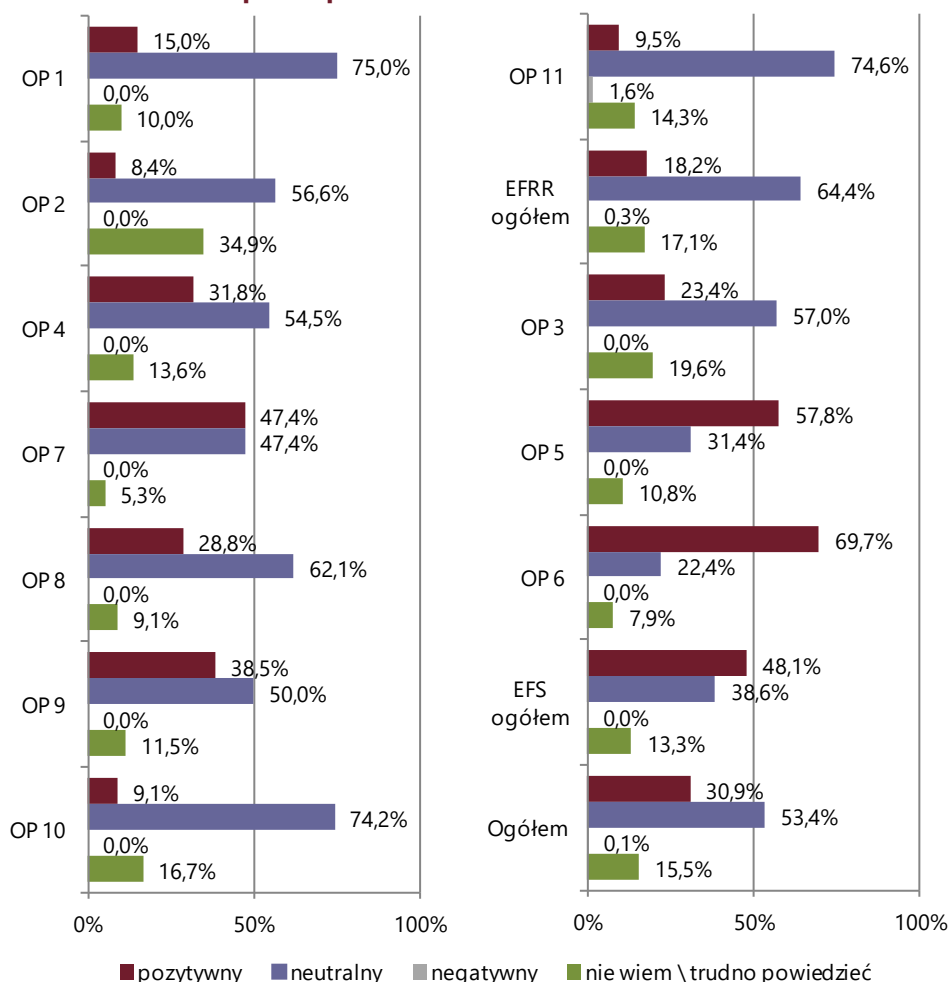
Zasada równości szans i niedyskryminacji była uwzględniana na etapie opracowania 63,9% projektów, przy czym była ona zdecydowanie częściej uwzględniana w projektach EFS (87,4% projektów) niż w projektach EFRR (46,5% projektów), co wynika ze specyfiki wsparcia z obu funduszy. Wsparcie o charakterze miękkim zdecydowanie częściej może bezpośrednio oddziaływać na poprawę sytuacji grup dyskryminowanych, natomiast wsparcie EFRR często dotyczy infrastruktury publicznej lub infrastruktury wykorzystywanej w celach publicznych i tym samym nie skupia się często na grupach defaworyzowanych, lecz służy ogółowi mieszkańców. W ramach EFS zasada równości

szans najczęściej uwzględniana była w projektach z OP 5 (91,2%) i OP 6 (94,7%), które skupiają się na bezpośrednim wsparciu przedstawicieli grup defaworyzowanych, z kolei rzadziej zasada ta uwzględniana była w OP 3. W ramach EFRR również mamy do czynienia ze zróżnicowaniem – zasada równości szans i niedyskryminacji najczęściej uwzględniana była w OP 7 (78,5%) i OP 4 (77,3%), a najrzadziej w OP 11 (30,2%), OP 10 (31,8%) oraz OP 2 (34,9%). Zróżnicowanie to wynika ze specyfiki wsparcia w ramach poszczególnych Osi – jak istotne oddziaływanie na sferę społeczną.

Podobnie wygląda sytuacja jeśli chodzi o zasadę równości szans kobiet i mężczyzn – była ona uwzględniana na etapie opracowania 60,4% projektów, przy czym ponad dwukrotnie częściej w ramach EFS (85,6% projektów) niż w EFRR (41,8% projektów). W przypadku EFS zasada równości szans była najczęściej uwzględniana w projektach z OP 5 (91,2%) i OP 6 (89,5%), natomiast w ramach EFRR – w OP 4 (77,3%) i OP 1 (67,5%). Proporcje pomiędzy EFS i EFRR odwracają się w przypadku zasady zrównoważonego rozwoju, która była uwzględniana w przypadku 59,7% wszystkich projektów. Omawiana zasada była uwzględniana w przypadku 78,7% projektów z EFRR, najczęściej w OP 9 (96,2%), OP 10 (92,4%) oraz OP 4 (90,9%). W ramach EFS skala uwzględniania zasady zrównoważonego rozwoju jest zdecydowanie niższa – dotyczyło to 34,0% projektów, przy czym najczęściej w OP 5 (44,1%). Taki stan rzeczy wskazuje, iż beneficjenci z EFS rzadko biorą pod uwagę społeczny aspekt zasady zrównoważonego rozwoju, co może wynikać z braku świadomości, ponieważ w wielu dokumentach związanych z zasadą zrównoważonego rozwoju jest on słabo akcentowany. Jednocześnie może wskazywać to, iż w wielu projektach miękkich nie jest rozważane oddziaływanie na środowisko, a takie oddziaływanie występuje w każdym przypadku i nawet w przypadku projektu o charakterze miękkim można dokonywać wyborów, które takie oddziaływanie będą minimalizować.

Na kolejnym wykresie przedstawiony został deklarowany przez beneficjentów charakter wpływu projektów na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji.

Wykres 9. Deklarowany wpływ projektów na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; OP 1 - n=40, OP 2 - n=66, OP 4 - n=83, OP 7 - n=102, OP 8 - n=76, OP 9 - n=19, OP 10 - n=66, OP 11 - n=26, EFRR - n=385, OP 3 - n=63, OP 5 - n=107, OP 6 - n=22; EFS - n=285; Ogółem - n=670

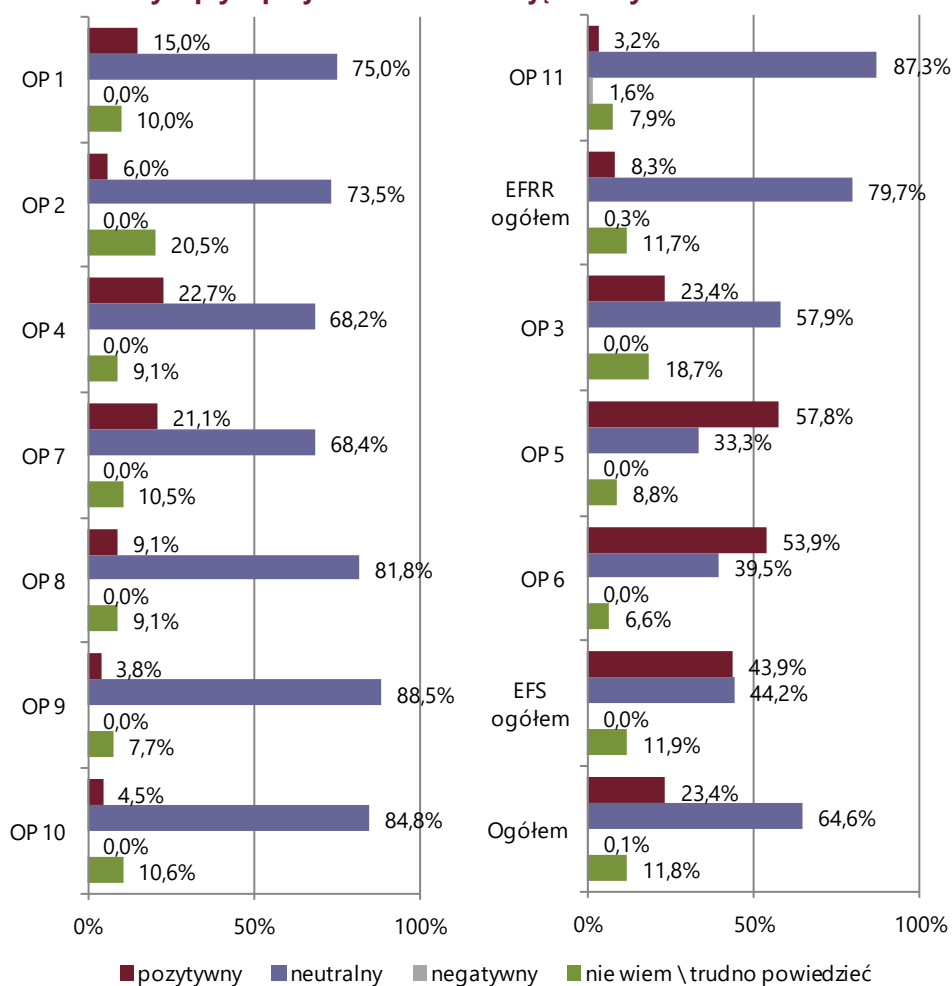
W przypadku ponad połowy – 53,4% projektów zadeklarowany został neutralny wpływ na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji, natomiast blisko 1/3 badanych wskazało na pozytywny wpływ. W przypadku projektów EFS mamy do czynienia z częstszym wpływem pozytywnym (48,1% projektów) niż w przypadku EFRR (18,2%). Natomiast wpływ neutralny częściej występuje w przypadku EFRR (64,4% projektów) niż EFS (38,6%) projektów. Prawdopodobnie ta odzwierciedlona jest wewnątrz większości Osi należących do poszczególnych funduszy i wynika z omawianej wcześniej specyfiki obu funduszy.

Jako działania mające na celu zapewnienie pozytywnego wpływu projektu na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji wymieniane przez beneficjentów przede wszystkim: świadczenie wsparcia mającego na celu poprawę przedstawicieli grup zagrożonych dyskryminacją, większe skupienie projektu na pomocy grupom zagrożonym dyskryminacją oraz zapewnienie oddziaływania projektu na osoby z niepełnosprawnościami poprzez dostępność projektu i jego produktów dla osób z

niepełnosprawnościami. Jeśli chodzi o działania mające na celu zapewnienie neutralnego wpływu projektu to wskazywano przede wszystkim na otwarty charakter rekrutacji uczestników – brak nieuzasadnionego wykluczania wybranych kategorii osób z udziału w projekcie oraz działania mające na celu zapewnienie dostępności projektu i jego produktów dla osób z niepełnosprawnością takiej jak udogodnienia architektoniczne, czy zapewnienie materiałów w formie dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Na kolejnym wykresie przedstawiony został deklarowany przez beneficjentów charakter wpływu projektów na realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

Wykres 10. Deklarowany wpływ projektów na realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; OP 1 - n=40, OP 2 - n=66, OP 4 - n=83, OP 7 - n=102, OP 8 - n=76, OP 9 - n=19, OP 10 - n=66, OP 11 - n=26, EFRR - n=385, OP 3 - n=63, OP 5 - n=107, OP 6 - n=22; EFS - n=285; Ogółem - n=670

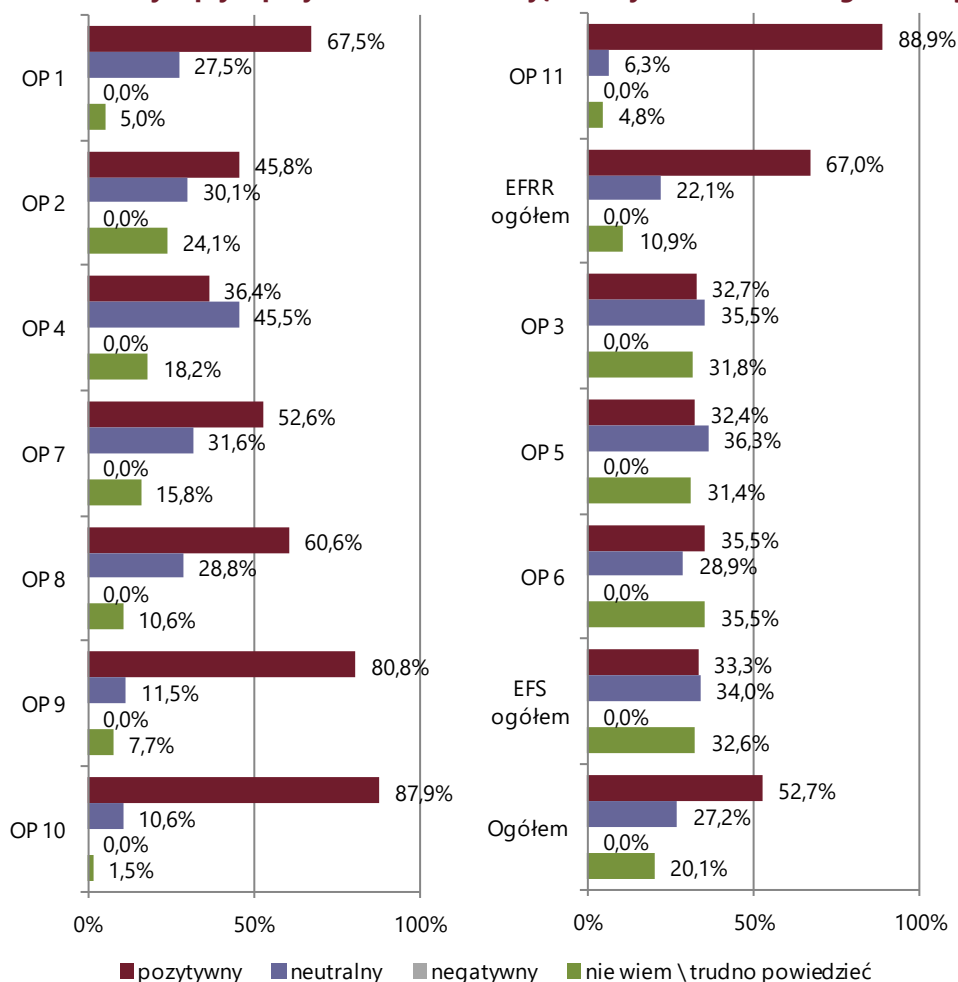
W przypadku mniej niż ¼ projektów zadeklarowany zostały pozytywny wpływ na realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn. Zdecydowanie częściej – w przypadku 66,4% projektów deklarowany był neutralny wpływ na realizację zasady. Jeśli chodzi o różnice pomiędzy EFRR i EFS to mamy sytuację analogiczną do obserwowanej

w przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji, przy czym dysproporcje pomiędzy funduszami są jeszcze większe. W przypadku EFS częściej wskazywano na pozytywny wpływ (43,9%) niż w przypadku EFRR (8,3%), z kolei neutralny wpływ na realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn zdecydowanie częściej deklarowany był w projektach z EFRR (79,7%) niż z EFS (44,2%). Prawdopodobnie ta odzwierciedlona jest wewnątrz większości Osi należących do poszczególnych funduszy i wynika z omawianej wcześniej specyfiki obu funduszy.

Beneficjenci wymieniając działania, które mają zapewnić pozytywny wpływ na realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn skupiali się przede wszystkim na zapewnieniu wysokiego odsetka kobiet wśród uczestników, działaniach mających na celu dostosowanie wsparcia do potrzeb kobiet, działaniach zwalczających stereotypowe traktowanie ról kobiecych i męskich, zapewnienie uczestnikom elastycznego dostosowania czasu pracy/zajęć. Zdarzały się również wskazania, iż pozytywny wpływ zapewnić ma równy dostęp do projektu kobiet i mężczyzn. Może to świadczyć o nie do końca poprawnym rozumieniu istoty pozytywnego wpływu, ponieważ takie rozwiązanie sugeruje raczej neutralne oddziaływanie, choć można sobie wyobrazić sytuację kiedy założenie w projekcie równego dostępu i proporcji kobiet i mężczyzn – 50/50 jako przejaw pozytywnego wpływu, jeśli projekt np. dotyczyłby zawodów silnie zmaskulinizowanych takich jak mechanik samochodowy, czy spawacz.

Jako działania mające na celu zapewnienie neutralnego wpływu na realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn wskazywano przede wszystkim na zapewnieniu dostępności projektu i jego produktów dla kobiet i mężczyzn w równym stopniu oraz prowadzenie rekrutacji ze względu na kryteria merytoryczne niezwiązane z płcią. Na kolejnym wykresie przedstawiony został deklarowany przez beneficjentów charakter wpływu projektów na realizację zasady zrównoważonego rozwoju.

Wykres 11. Deklarowany wpływ projektów na realizację zasady zrównoważonego rozwoju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; OP 1 - n=40, OP 2 - n=66, OP 4 - n=83, OP 7 - n=102, OP 8 - n=76, OP 9 - n=19, OP 10 - n=66, OP 11 - n=26, EFRR - n=385, OP 3 - n=63, OP 5 - n=107, OP 6 - n=22; EFS - n=285; Ogółem - n=670

Ponad połowa – 52,7% badanych zadeklarowało pozytywny wpływ projektu na realizację zasady zrównoważonego rozwoju, a wpływ neutralny 25,7% badanych. W przypadku EFS mamy do czynienia z prawie równym podziałem po 1/3 respondentów pomiędzy wpływ pozytywny, neutralny oraz odpowiedź „nie wiem/trudno powiedzieć”. Dość niski odsetek wskazań na wpływ pozytywny oraz relatywnie wysoki odsetek respondentów nie potrafiących wskazać jakiego rodzaju wpływ przewidziano w projekcie, może wskazywać, iż beneficjenci z EFS rzadko biorą pod uwagę społeczny aspekt zasady zrównoważonego rozwoju (gdyby był on uwzględniany odsetek udział projektów z pozytywnym wpływem byłby zdecydowanie wyższy) lub w ograniczonym stopniu rozważają wpływ własnego projektu na zasadę zrównoważonego rozwoju w aspekcie środowiskowym – oddziaływanie projektu na środowisko. Może to wynikać z przeświadczenia, iż zasada ta nie dotyczy projektów o charakterze „miękkim”. W ramach EFRR mamy do czynienia ze zdecydowanie częstszymi wskazaniem na pozytywny wpływ na realizację zasady zrównoważonego rozwoju, dotyczy on ponad 2/3 projektów, natomiast neutralny wpływ był wskazywany zdecydowanie rzadziej (22,1%). W EFRR mamy do czynienia z

mniejszym niż w EFS udziałem badanych niepotrafiących wskazać, jaki był wpływ projektu – stanowili oni 10,9% badanych. Wskazuje to na głębsze zakorzenienie zasady zrównoważonego rozwoju w świadomości beneficjentów z EFRR. Dominacja wpływu pozytywnego występuje w niemal wszystkich Osiach należących do EFRR oprócz OP 4 związanej z infrastrukturą edukacyjną, gdzie wpływ neutralny przeważa (45,5%) nad pozytywnym (36,4%).

Wśród działań zapewniających osiągnięcie w projekcie pozytywnego wpływu na realizację zasady zrównoważonego rozwoju w sferze środowiskowej wymieniane były:

wprowadzanie rozwiązań zapewniających oszczędność energii (energooszczędne oświetlenie, źródła ciepła i inne urządzenia) wykorzystanie OZE, poprawa efektywności energetycznej budynków, poprawa gospodarowania odpadami czy oszczędniejsze korzystanie z materiałów drukowanych. Z kolei wpływ pozytywny w sferze społecznej i gospodarczej realizowany był przede wszystkim poprzez działania związane z podniesieniem poziomu jakości życia mieszkańców, rozwojem usług społecznych, aktywizacją społeczną i zawodową, poprawą bezpieczeństwa, rozwojem kompetencji i umiejętności mieszkańców oraz zwiększaniem atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej.

Jeśli chodzi o rozwiązania mające zapewnić neutralny wpływ na zasadę zrównoważonego rozwoju, to beneficjenci wymieniali najczęściej: analizę i dążenie do jak najmniejszego oddziaływania na środowisko na etapie projektowania inwestycji, wybór źródeł ciepła mniej uciążliwych dla środowiska, stosowanie segregacji odpadów, czy oszczędność materiałów biurowych.

W poniższej tabeli przedstawiony został udział projektów, w których w badaniu Mixed-mode beneficjenci zadeklarowali pozytywny wpływ na realizację poszczególnych zasad horyzontalnych.

Tabela 3. Udział projektów, w których zadeklarowano neutralny wpływ na realizację poszczególnych zasad horyzontalnych

fundusz	Działanie	zasada równości szans i niedyskryminacji	zasada równości szans kobiet i mężczyzn	zasada zrównoważonego rozwoju	liczba projektów
EFRR	Działanie 11.2 Gospodarka odpadami	92,9%	92,9%	0,0%	14
EFS	Działanie 3.3 Edukacja zawodowa	81,8%	72,7%	45,5%	11
EFRR	Działanie 8.4 Wsparcie atrakcyjności walorów dziedzictwa przyrodniczego	80,6%	87,1%	32,3%	31
EFRR	Działanie 11.1 Ograniczanie zagrożeń naturalnych	80,0%	80,0%	13,3%	15
EFRR	Działanie 10.1 Efektywność energetyczna – mechanizm ZIT – wsparcie dotacyjne	78,9%	84,2%	10,5%	19
EFRR	Działanie 10.3 Odnawialne źródła energii	76,9%	100,0%	0,0%	13

fun- dusz	Działanie	zasada równości szans i niedyskry- minacji	zasada równości szans kobiet i mężczyzn	zasada zrównoważo- nego rozwoju	liczba proje- któw
EFRR	Działanie 10.4 Redukcja emisji	75,0%	75,0%	10,0%	20
EFRR	Działanie 1.1 Ekspansja przez innowacje	73,0%	73,0%	29,7%	37
EFRR	Działanie 11.3 Gospodarka wodno-ściekowa	71,4%	78,6%	7,1%	14
EFRR	Działanie 10.2 Efektywność energetyczna – wsparcie dotacyjne	61,5%	84,6%	23,1%	13
EFRR	Działanie 11.4 Ochrona różnorodności biologicznej	60,0%	95,0%	5,0%	20
EFRR	Działanie 2.2 Inwestycje profilowane – wsparcie dotacyjne	55,7%	73,4%	29,1%	79
EFRR	Działanie 4.1 Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych	55,6%	66,7%	44,4%	18
EFS	Działanie 3.2 Edukacja ogólna	55,4%	55,4%	37,5%	56
EFS	Działanie 5.4 Zdrowie na rynku pracy	52,6%	63,2%	36,8%	19
EFS	Działanie 3.1 Edukacja przedszkolna	52,5%	57,5%	30,0%	40
EFRR	Działanie 7.1 Zasoby ochrony zdrowia	50,0%	60,0%	40,0%	10
EFRR	Działanie 8.3 Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe	50,0%	75,0%	50,0%	16
EFRR	Działanie 9.1 Transport miejski	47,6%	85,7%	14,3%	21
EFRR	Działanie 8.1 Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne	38,9%	77,8%	5,6%	18
EFS	Działanie 6.2 . Usługi społeczne	33,3%	66,7%	29,6%	27
EFS	Działanie 5.3 . Opieka nad dziećmi do lat 3	33,3%	33,3%	33,3%	15
EFS	Działanie 5.5 Kształcenie ustawiczne	32,3%	35,5%	38,7%	31
EFS	Działanie 6.1 . Aktywna integracja	15,9%	22,7%	27,3%	44
EFS	Działanie 5.2 Aktywizacja zawodowa	12,5%	25,0%	31,3%	16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; dane obejmują Działania, w których wypełnione zostało co najmniej 10 ankiet

W przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji we wszystkich analizowanych Działaniach występują projekty, w których zadeklarowano neutralny wpływ. Największy udział projektów o neutralnym wpływie na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji występuje w Działaniach 11.2 (92,9% projektów), 3.3 (81,8% projektów), 8.4 (80,6% projektów) i 11.1 (80,0% projektów). Natomiast najmniej projektów neutralnych występuje w Działaniach 5.2 (12,5% projektów) oraz 6.1 (15,9% projektów) Również w przypadku zasady równości szans kobiet mężczyzn we wszystkich

analizowanych Działaniach występują projekty posiadające neutralny wpływ. W Działaniu 10.3 w przypadku wszystkich projektów zadeklarowano neutralny wpływ, a relatywnie wysokie udziały projektów neutralnych występują również w Działaniu 11.4 (95,0% projektów, 11.2 (92,9% projektów).

Na występowanie projektów neutralnych względem zasady zrównoważonego rozwoju wskazano w niemal wszystkich analizowanych Działaniach oprócz Działania 11.2 oraz 10.3. Bardzo małe udziały projektów neutralnych występują również w Działaniach 11.3 (7,1% projektów), 11.4 (5,0% projektów) i 8.1 (5,6% projektów). Z kolei największe udziały projektów neutralnych względem zasady zrównoważonego rozwoju występują w projektach z Działania 8.3 (50,0% projektów), 3.3 (45,5% projektów) oraz 4.1 (44,4%). Generalnym powodem występowania neutralnego wpływu projektów na realizację poszczególnych zasad jest rozbieżność pomiędzy celami i założeniami projektów a charakterem poszczególnych zasad horyzontalnych i przyjętymi założeniami co do sposobu ich realizacji w ramach RPO WP. Nie wszystkie Działania i Osie są jednakowo użyteczne dla realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych, co zauważono już w trakcie tworzenia Programu, kiedy to w rozdziale 11 RPO WP 2014-2020 wskazane zostały obszary interwencji użyteczne dla poszczególnych zasad. Udział projektów neutralnych jest więc odwrotnie proporcjonalny do stopnia zbieżności i użyteczności danego Działania dla realizacji danej zasady horyzontalnej.

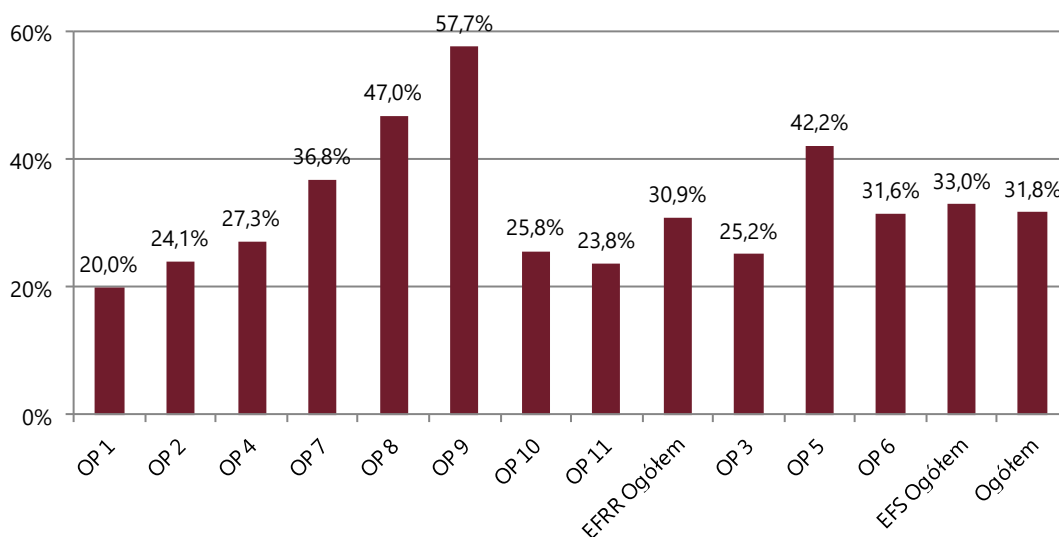
Kwestia neutralności projektów była także podejmowana w badaniu jakościowym. Z jednej strony wskazywano, że faktycznie w określonych obszarach interwencji pewne rodzaje przedsięwzięć może cechować neutralność oddziaływania na poszczególne zasady horyzontalne. Przeważało jednak przekonanie, że całkowita neutralność oddziaływania projektu na polityki horyzontalne jest abstrakcyjnym konstruktem, którego występowanie w rzeczywistości jest mało realne. Neutralność oznacza bowiem, że nie podejmuje się żadnych działań w obszarze problemowym danej zasady horyzontalnej, a taką sytuację trudno sobie w praktyce wyobrazić – każde przedsięwzięcie projektowe jest jakąś formą ingerencji w obszarze rzeczywistości społecznej, przestrzennej, czy środowiskowej.

Wśród dostępnych dla beneficjentów narzędzi mających na celu zapewnienie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji jest mechanizm racjonalnych usprawnień, w ramach którego możliwe jest sfinansowanie udogodnień dla uczestników projektów będących osobami z niepełnosprawnością. Według danych systemu SL2014 wskaźnik „Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami” sprawozdano dotąd tylko w 37 projektach EFS. Oznacza to bardzo rzadkie korzystanie z mechanizmu racjonalnych usprawnień – wykorzystano go w zaledwie 3,7% projektów EFS, w których sprawozdawano dotąd postęp rzeczowy.

Najczęściej z mechanizmu tego korzystano w OP 3 (7,0% projektów), nieco rzadziej w OP 6 (5,8% projektów), a wyraźnie najrzadziej w OP 5 (0,8%). Przeprowadzone badanie Mixed-mode z beneficjentami potwierdziło informacje o niskim wykorzystaniu mechanizmu racjonalnych usprawnień – na jego zastosowanie wskazało 2,8% badanych beneficjentów z EFS. Ponadto stosowanie mechanizmu zadeklarowało również ponad 3% beneficjentów z EFRR. Mechanizm racjonalnych usprawnień jest powiązany zapewnieniem udogodnień osobie z niepełnosprawnością w sytuacji uczestnictwa w projekcie, która nie ma miejsca w projektach EFRR, dlatego wskazania te należy potraktować jako przejaw słabej znajomości tego mechanizmu i potraktowania być może planowanych w projekcie udogodnień dla osób z niepełnosprawności jako zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień.

Innym narzędziem służącym zapewnieniu dostępności projektów i ich produktów dla osób z niepełnosprawnościami są zasady uniwersalnego projektowania. Wyniki badania z beneficjentami odnoszące się do zakresu ich stosowania przedstawiono na kolejnym wykresie.

Wykres 12. Deklaracja stosowania w projekcie zasad uniwersalnego projektowania

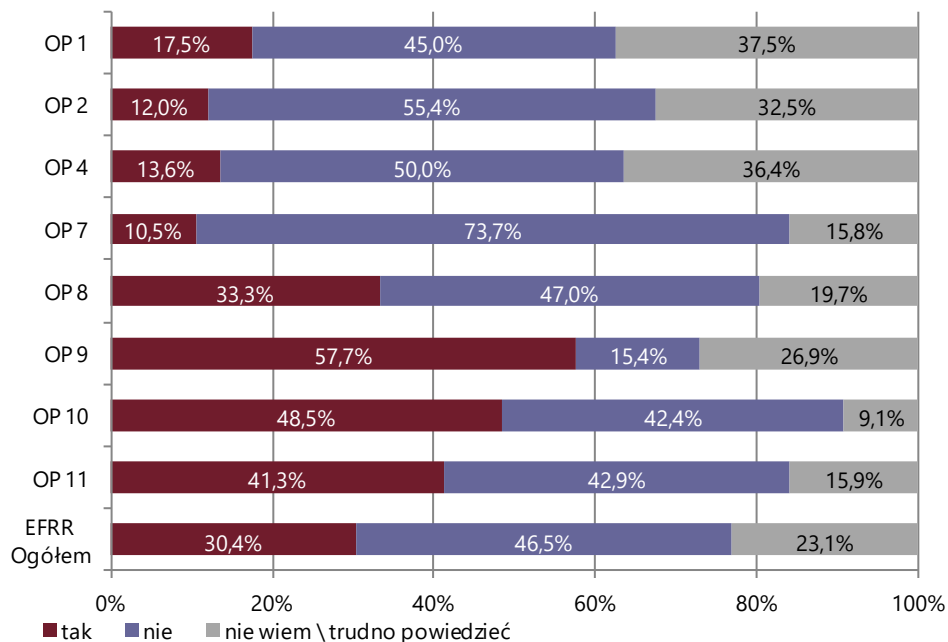
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; EFRR - n=385, EFS - n=285, Ogółem - n=670, OP 1 - n=40, OP 2 - n=83, OP 3 - n=107, OP 4 - n=22, OP 5 - n=102, OP 6 - n=76, OP 7 - n=19, OP 8 - n=66, OP 9 - n=26, OP 10 - n=66, OP 11 - n=63

Na stosowanie zasad uniwersalnego projektowania wskazała prawie 1/3 badanych beneficjentów. Narzędzie to jest w podobnym stopniu stosowane w ramach EFS (33,0% projektów) oraz EFRR (30,9%), przy czym w ramach EFRR mamy do czynienia z większym zróżnicowaniem wewnętrznym. W OP 1, OP 2, OP 10 i OP 11 udział projektów, w których stosowane są zasady uniwersalnego projektowania nieznacznie przekracza 20%. Natomiast w OP 8 i OP 9 mamy do czynienia z udziałami oscylującymi wokół 50%. Zidentyfikowany powyżej stan rzeczy w odniesieniu do stosowania mechanizmu

racjonalnych usprawnień oraz zasady uniwersalnego projektowania ujawnił występowanie potrzeby ciągłego podejmowania działań, które zorientowane będą na zwiększenie w przyszłym okresie finansowania skali stosowania obu ww. rozwiązań. Chodzi tutaj przede wszystkim o działania informacyjno-promocyjne, przy czym istotne jest, by były one podejmowane już od możliwie najwcześniejszej fazy wdrażania Programu i – zgodnie z wcześniejszymi ogólnymi zaleceniami dotyczącymi działań informacyjno-promocyjnych – zapewniały ciągłość dostępności informacji dotyczących obu ww. rozwiązań. Jednocześnie, w przypadku mechanizmu racjonalnych usprawnień znaczenie ma także kwestia dotarcia z odpowiednim przekazem informacyjnym do potencjalnych i faktycznych uczestników projektów. Problem może bowiem stanowić brak wiedzy tych osób, iż w sytuacji ich zgłoszenia się do uczestnictwa w projekcie beneficjent ma do dyspozycji instrument, który pozwala na zastosowanie działań adekwatnych wobec potrzeb osoby z określonego rodzaju niepełnosprawnościami i że dotyczy to także tych projektów, w których pierwotnie nie zakładano tego rodzaju działań.

Z perspektywy wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju istotne jest z kolei wdrażanie rozwiązań związanych z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu. Kwestia ta dotyczy przede wszystkim rozwiązań infrastrukturalnych, dlatego są one wdrażane w ramach EFRR. Na poniższym wykresie przedstawiono deklaracje uwzględniania w projekcie rozwiązań tego typu.

Wykres 13. Deklarowany stopień uwzględnienia w projekcie rozwiązań związanych z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; EFRR - n=385, OP 1 - n=40, OP 2 - n=83, OP 4 - n=22, OP 7 - n=19, OP 8 - n=66, OP 9 - n=26, OP 10 - n=66, OP 11 - n=63; pytanie zadawane beneficjentom z EFRR

Wprowadzenie rozwiązań związanych z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu zadeklarowane zostało w przypadku 30,4% realizatorów projektów EFRR. Wprowadzanie tego typu rozwiązań najczęściej deklarowane było w OP 9 (57,7% projektów), OP 10 (48,5% projektów) i OP 11 (41,3% projektów). Natomiast według deklaracji beneficjentów rozwiązania związane z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu najrzadziej wprowadzane były w OP 7 (10,5% projektów) oraz OP 2 (12,0% projektów). Powyższa struktura projektów ze względu na częstość podejmowania działań w zakresie łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu pokrywa się generalnie ze wskazaniami z badania jakościowego, gdzie dostrzegano szczególny potencjał w tym zakresie takich rodzajów interwencji, które odnoszą się do obszarów: mobilności, energii, środowiska. Taka spójność stanowi potwierdzenie tego, że sposób kierowania i logika interwencji (które w wybranych obszarach zakładały podejmowanie działań mieszczących się w katalogu działań związanych z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu) okazały się skuteczne i znalazły swoje odzwierciedlenie w działaniach faktycznie podejmowanych w projektach. W badaniu jakościowym zwrócono jednak także uwagę, że potencjał w kwestii łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu cechuje także przedsięwzięcia realizowane przez sektora przedsiębiorstw, w których mogą być podejmowane działania związane ze zrównoważonym wykorzystywaniem różnych zasobów. Prezentowane na powyższym wykresie dane nie potwierdzają realizacji tego potencjału, gdyż w przypadku OP 2. Przedsiębiorstwa, tylko w nieco ponad jednej dziesiątej projektów (12%) jednoznacznie potwierdzono stosowanie w projekcie rozwiązań związanych z

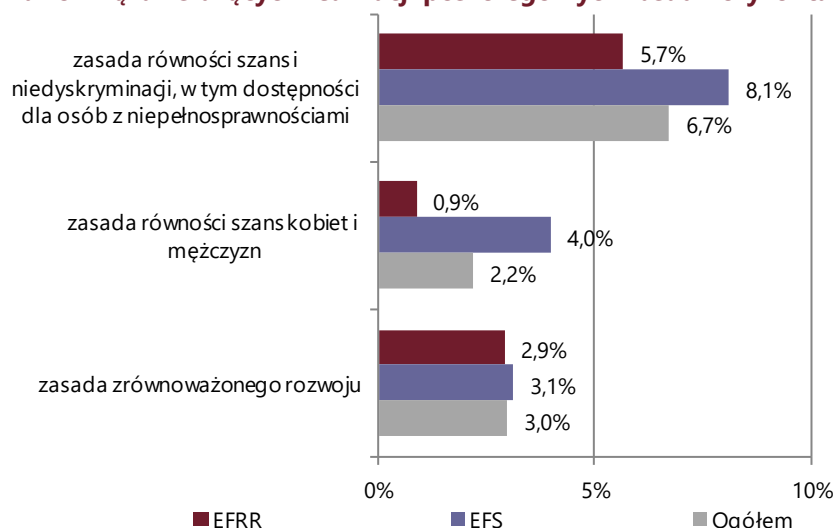
łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu. Biorąc pod uwagę ów fakt, a także: (1) znaczące prawdopodobieństwo położenia w przyszłym okresie finansowania dużego nacisku na poziomie wspólnotowym na stosowanie tego rodzaju rozwiązań, (2) zaakcentowanie niniejszej kwestii w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 poprzez wprowadzenie zasad: korzystnego oddziaływania na klimat i środowisko oraz transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym, należy rozważyć wprowadzenie w przyszłym okresie finansowania istotnych preferencji dla tych przedsięwzięć realizowanych w obszarze wsparcia przedsiębiorstw, które będą uwzględniać stosowanie rozwiązań związanych z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu.

WYZWANIA ZWIĄZANE Z WDRAŻANIEM POLITYK HORYZONTALNYCH

W niniejszej części przedstawiono dane dotyczące wyzwań jakie na poziomie projektowym i programowym występowały w odniesieniu do wdrażania polityk horyzontalnych w RPO WP.

Na poniższym wykresie przedstawiono dane obrazujące udział projektów, w których wskazano na występowanie problemów lub wyzwań w ramach wdrażania rozwiązań służących realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych.

Wykres 14. Udział projektów, w których wskazano na występowanie problemów lub wyzwań w ramach wdrażania rozwiązań służących realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych

Źródło: oOpracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; zasada równości szansi niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami: EFRR - n=318, EFS - n=247, Ogółem - n=565; zasada równości szans kobiet i mężczyzn: EFRR - n=268, EFS - n=206, Ogółem - n=474; zasada zrównoważonego rozwoju: EFRR - n=343, EFS - n=192, Ogółem - n=535; pytanie zadawane osobom, które wskazały na pozytywny lub neutralny wpływ na realizację danej zasady horyzontalnej

Jak wynika z powyższych danych skala występowania projektów, w których ujawniły się określone problemy lub wyzwania w ramach wdrażania rozwiązań służących realizacji

poszczególnych zasad horyzontalnych jest niewielka. W najmniejszym stopniu rzezone problemy dotyczyły zasady równości szans kobiet i mężczyzn (2,2% ogółu badanych projektów, przy czym w przypadku EFS odsetek ten wyniósł 4%, a w ramach EFRR jedynie 0,9%) oraz zasady zrównoważonego rozwoju (3% na poziomie całego Programu, przy 2,9% w ramach EFRR i 3,1% w przypadku EFS). Nieco większa skala występowania projektów, w których zidentyfikowano problemy dotyczące wdrażania polityk horyzontalnych odnosi się do zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami – tutaj problemy dotyczą 6,7% ogółu projektów, przy 8,1% wskazań w przypadku EFS i 5,7% w ramach EFRR).

Jeśli chodzi o konkretne problemy i wyzwania wskazywane przez beneficjentów, to w przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, były to przede wszystkim takie trudności jak: problemy związane z wdrożeniem architektonicznych ułatwień dostępu, konieczność wprowadzenia elementów projektu dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (np. zatrudnienia opiekunów osób niesamodzielnych lub zapewnienia tłumaczy języka migowego), trudności we współpracy z uczestnikami projektów, trudności we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, konieczność zatrudnienia specjalistów mających doświadczenie w pracy z osobami z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, konieczność elastycznego realizowania działań projektowych ze względu na zmienną sytuacją zdrowotną uczestników. Biorąc pod uwagę, że realizacja działań związanych z zasadą równością szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami przysparzała realizatorom projektów relatywnie najwięcej problemów (choć pamiętajmy, że nadal jest to wyraźna mniejszość badanych przedsięwzięć), to warto rozważyć podjęcie działań, które zniwelowałyby ryzyko występowania rzeczonych trudności. Analizując katalog najczęściej wskazywanych wyzwań zauważyć można, że w dużej mierze odnoszą się one do specyficznych uwarunkowań i wymagań pracy z osobami o szczególnych potrzebach. W tym kontekście uzasadnionym podejściem byłoby zmodyfikowanie podejścia do oceny w ramach projektów EFS doświadczenia podmiotu realizującego projekt. W chwili obecnej doświadczenie to jest oceniane z uwzględnieniem trzech aspektów: doświadczenia w pracy z grupą docelową, doświadczenia w realizacji działań o określonym charakterze oraz doświadczenia w realizacji projektów na danym obszarze. Wszystkie te kwestie mają bez wątpienia znaczenie dla pełnej oceny projektu, jeśli jednak wsparcie kierowane jest do osób o szczególnych potrzebach, to dużego znaczenia nabiera kwestia doświadczenia w pracy z daną grupą docelową, co gwarantuje że dany podmiot będzie trafnie identyfikował jej potrzeby oraz będzie w stanie zaproponować adekwatne działania do niej zaadresowane. Jednocześnie, doświadczenie w pracy z grupą docelową w pewnym sensie warunkuje także posiadanie

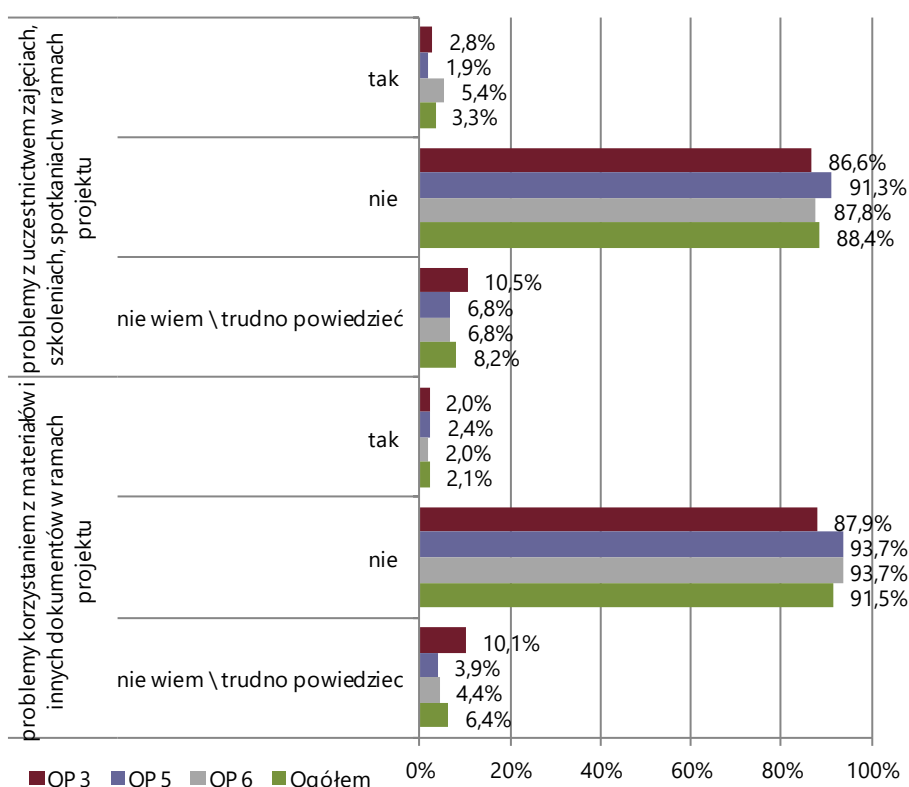
doświadczenia w stosowaniu określonych form pomocowych, specyficznych dla danej grupy. Aktualnie, premię punktową (choć nie najwyższą spośród możliwych) można otrzymać w sytuacji, gdy nie ma się żadnego doświadczenia w pracy z grupą docelową, do której kierowany jest projekt. Uwzględniając znaczenie kwestii doświadczenia w pracy z przedstawicielami danej grupy docelowej, należałoby utrzymać kryterium dotyczące szeroko rozumianego doświadczenia wnioskodawcy (tj. zachowanie trzech wymiarów oceny tegoż doświadczenia), przy jednoczesnej obligatoryjności spełnienia wymogu dotyczącego posiadania doświadczenia w pracy z grupą docelową w przypadku projektów skierowanych do grup o szczególnych potrzebach (tj. grup wskazanych w sekcji 5 Programu). Takie rozwiązanie pozwoliłoby zachować wszystkie korzyści wynikające z całościowego podejścia do oceny doświadczenia podmiotów aplikujących o wsparcie w ramach EFS, zwiększając przy tym możliwość zagwarantowania realizacji projektów kierowanych do grup szczególnie zagrożonych dyskryminacją przez podmioty o potwierdzonym doświadczeniu w pracy z reprezentantami tych grup. Takie podejście byłoby spójne także z wnioskami wynikającymi z badania eksperckiego, gdzie zwracano uwagę na problem dysfunkcyjnej standaryzacji projektów, co wynika z faktu, iż wnioski o dofinansowanie są przygotowywane przez podmioty wyspecjalizowane w obsłudze samego procesu aplikacyjnego, a niekoniecznie realizacji działań projektowych skierowanych do danej grupy docelowej. W przypadku wsparcia dla grup o szczególnych potrzebach problem ten uznać należy za szczególnie dotkliwy. Jeśli chodzi o zasadę równości szans kobiet i mężczyzn, to najczęściej identyfikowanymi wyzwaniami były różnorakie problemy natury mentalnej i świadomościowej, związane ze stereotypami dotyczącymi płci. Z kolei w przypadku zasady zrównoważonego rozwoju główne problemy odnosiły się do sfery formalno-administracyjnej oraz wykonawczej prowadzonych przedsięwzięć.

Również w badaniu jakościowym z przedstawicielami instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WP podjęto kwestię ewentualnych wyzwań odnoszących się do realizacji zasad horyzontalnych. W tym przypadku za szczególnie istotne uznać należy te opinie, w którym wskazywano, że cały czas problem stanowi skuteczne przejście od formalnego myślenia o politykach horyzontalnych (jako wymogu do spełnienia w procesie aplikacyjnym) do myślenia w kategorii odpowiedniego zaplanowania działań projektowych i ich produktów. Tej ewentualnej zmianie nie sprzyja fakt, że w bieżącej realizacji projektów z reguły inne kwestie postrzegane są jako priorytetowe (przygotowywanie różnego rodzaju dokumentacji, realizacja wskaźników, problemy z wykonawcami usług itp.), a kwestie dotyczące polityk horyzontalnych traktowane są jako te mniejszej wagi. Taki sposób myślenia może być jednak niekiedy o tyle niewłaściwy, że np. problemy z rekrutacją uczestników projektu (jak wykazała analiza wniosków o płatność to zdecydowanie najczęstszy problem wskazywany przez realizatorów

projektów w ramach EFS we wnioskach o płatność) może być powiązany z brakiem adekwatnych działań dotyczących zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

W przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami problemy i wyzwania nie dotyczą wyłącznie realizatorów projektów, ale mogą być doświadczane także przez uczestników. Na poniższym wykresie przedstawiono dane obrazujące skalę występowania problemów z uczestnictwem w zajęciach oraz problemów z korzystaniem z materiałów w ramach projektu.

Wykres 15. Występowanie problemów z uczestnictwem w zajęciach oraz problemy z korzystaniem z materiałów w ramach projektu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z uczestnikami projektów; OP 3 - n=247, OP 5 - n=206, OP 6 - n=205, Ogółem - n=658

Jak wynika z powyższych danych, w obu analizowanych aspektach skala występowania problemów jest bardzo niewielka. Największy odsetek cechuje w tym przypadku uczestników projektów realizowanych w ramach OP 6. Integracja i dotyczy problemów z uczestnictwem w zajęciach, szkoleniach, spotkaniach w ramach projektu i jest to 5,4%, w pozostałych osiach priorytetowych oraz w odniesieniu do drugiej kategorii problemów odsetki wskazań były wyraźnie mniejsze.

Jeśli chodzi o problemy z uczestnictwem w zajęciach, szkoleniach, spotkaniach w ramach projektu, to najczęściej dotyczyły one: generalnego braku kontaktu z realizatorem

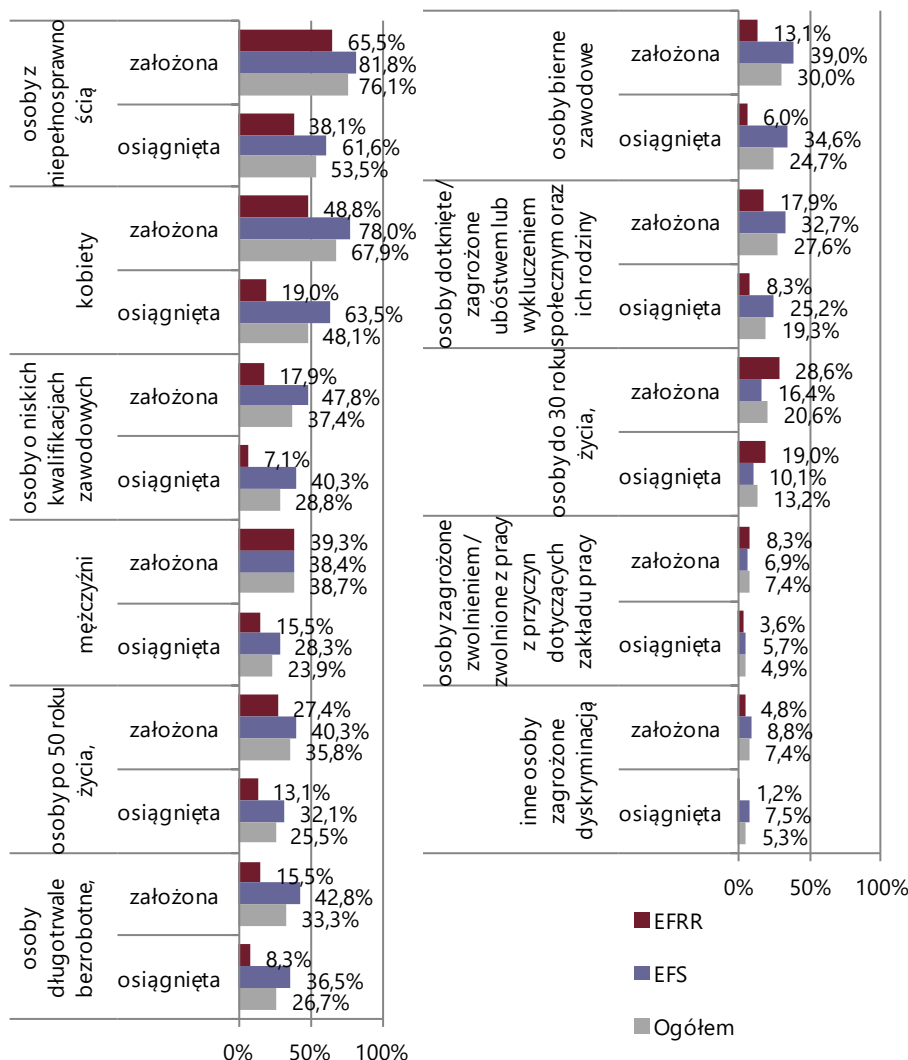
projektu, problemów organizacyjnych, trudności technicznych, dużego zróżnicowania uczestników zajęć pod względem ich przygotowania do uczestnictwa w zajęciach, problemów w pogodzeniu uczestnictwa w projekcie z życiem zawodowym i osobistym, niedostępności tłumacza migowego. Natomiast co się tyczy problemów i trudności w korzystaniu z materiałów i innych dokumentów w ramach projektu, to najczęściej wskazywano na: problemy sprzętowe i techniczne, brak jednoznacznych wskazówek dotyczących korzystania z materiałów, opóźnienia w przekazywaniu materiałów, brak pomocy ze strony prowadzących zajęcia.

EFEKTY DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH W ZAKRESIE WDRAŻANIA POLITYK HORYZONTALNYCH

W niniejszym podrozdziale zostały przedstawione wyniki analiz odnoszących się do identyfikacji efektów działań podejmowanych w zakresie wdrażania polityk horyzontalnych, ze szczególnym uwzględnieniem oceny skuteczności działań w wyrównywaniu szans i przeciwdziałaniu dyskryminacji i określenia czynników tej skuteczności. W niniejszej części przeprowadzono także analizę zagadnień szczegółowych dotyczących: identyfikacji skali występowania projektów o neutralnym wpływie na wdrażanie zasad horyzontalnych, wpływu Standardów dostępności na faktyczne zwiększenie dostępności projektów i produktów projektów dla osób z niepełnosprawnościami oraz uzyskania efektu działań podejmowanych w związku z wdrażaniem poszczególnych zasad horyzontalnych, które dotyczą poszerzenia wiedzy i wzrostu świadomości pracowników IZ i IP oraz beneficjentów.

Na poniższym wykresie zaprezentowano udział projektów, w których zakładano i osiągnięto poprawę sytuacji zawodowej lub społecznej osób z poszczególnych grup zagrożonych dyskryminacją projektach, w których zadeklarowano pozytywny wpływ na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji lub równości szans kobiet i mężczyzn.

Wykres 16. Zakładana oraz osiągnięta w projektach poprawa sytuacji zawodowej lub społecznej poszczególnych grup zagrożonych dyskryminacją

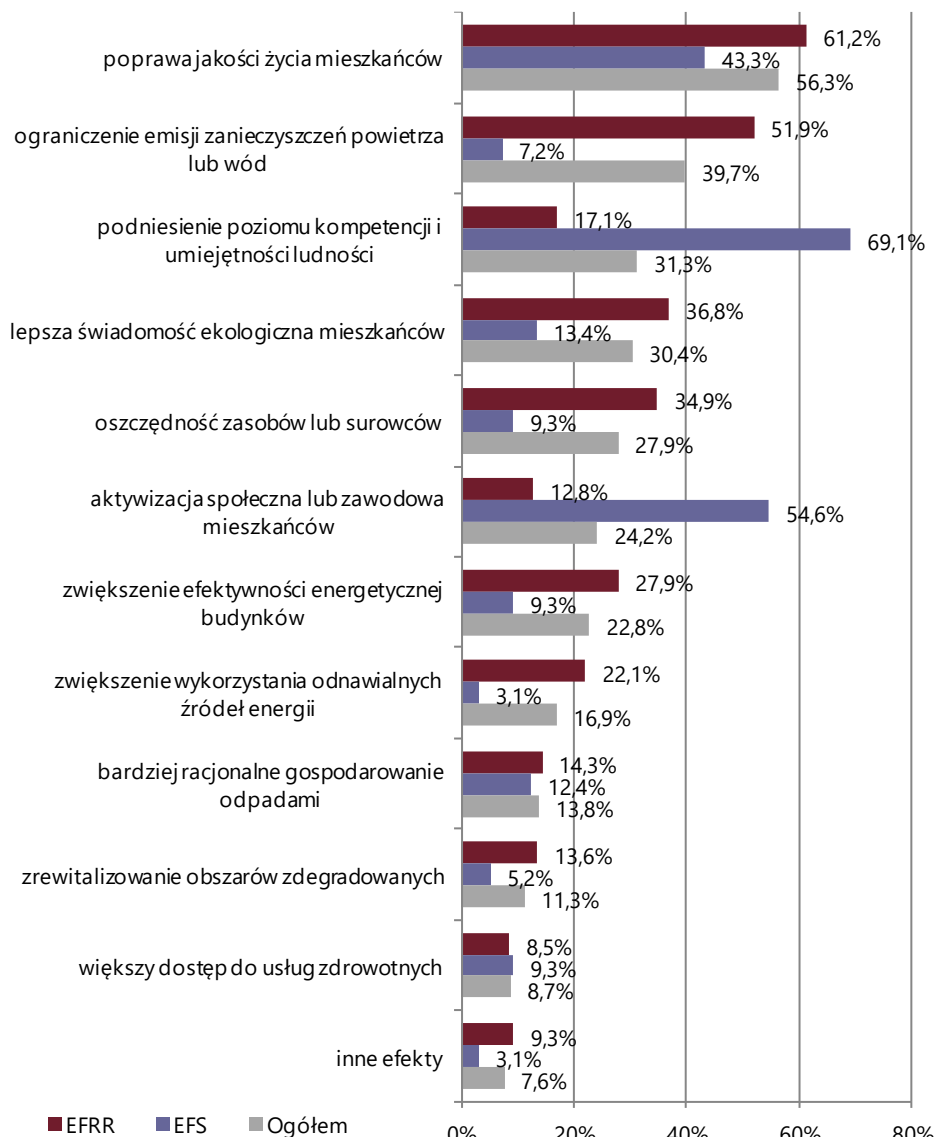
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; EFRR - n=84, EFS - n=159, Ogółem - n=243; pytanie zadawane osobom, które zadeklarowały pozytywny wpływ projektu na realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn lub zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

W projektach posiadających pozytywny wpływ na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji lub zasady równości szans kobiet i mężczyzn najczęściej zakładana była poprawa sytuacji zawodowej lub społecznej osób z niepełnosprawnością – wskazało na nią 76,1% badanych (65,5% z EFRR i 81,8% z EFS). Relatywnie często wskazywano również na poprawę sytuacji kobiet – 67,9% wskazań (48,0% z EFRR i 78,0% z EFS). Poprawa sytuacji w innych grupach zagrożonych dyskryminacją zakładana była wyraźnie rzadziej – osoby o niskich kwalifikacjach (37,4%), mężczyźni (38,7%), osoby 50 lat i więcej (35,8%). Najrzadziej w projektach zakładana była poprawa sytuacji osób młodych – do 30 lat (20,6%) oraz osób zagrożonych zwolnieniem/zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy (7,4%). Warto zauważyć, iż w przypadku większości grup zagrożonych dyskryminacją poprawa sytuacji częściej zakładana była w projektach EFS niż EFRR,

wyjątkiem są mężczyźni, gdzie nieznacznie częściej poprawa była zakładana w projektach EFRR oraz osoby do 30 lat, gdzie przewaga EFRR jest wyraźna. Częstość osiągnięcia poprawy sytuacji w poszczególnych grupach jest wypadkową częstości z jaką poprawa ta była zakładana. I tak najczęściej osiągnięta była poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnościami – 53,5% wskazań (61,6% z EFS i 38,1% z EFRR), a w dalszej kolejności kobiet – 48,1% wskazań (63,5% z EFS i 19,0% z EFRR), osób o niskich kwalifikacjach – 28,8% wskazań (40,3% z EFS i 7,1% z EFRR). Warto zauważyć, iż skuteczność osiągnięcia założonego wpływu na poprawę sytuacji osób zagrożonych dyskryminacją jest w przypadku EFS wyraźnie większa niż w przypadku EFRR. W przypadku EFRR zazwyczaj udział projektów, w których osiągnięto poprawę sytuacji w danej grupie jest ponad 2 krotnie mniejszy niż udział projektów, w których założono poprawę w danej grupie. Natomiast w przypadku EFS udział projektów, w których osiągnięto poprawę jest zazwyczaj 1,5 razy mniejszy niż udział projektów, w których założono poprawę.

Na kolejnym wykresie przedstawiony został udział projektów, w których osiągnięto efekty związane z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Wykres 17. Udział projektów, w których osiągnięto efekty związane z zasadą zrównoważonego rozwoju

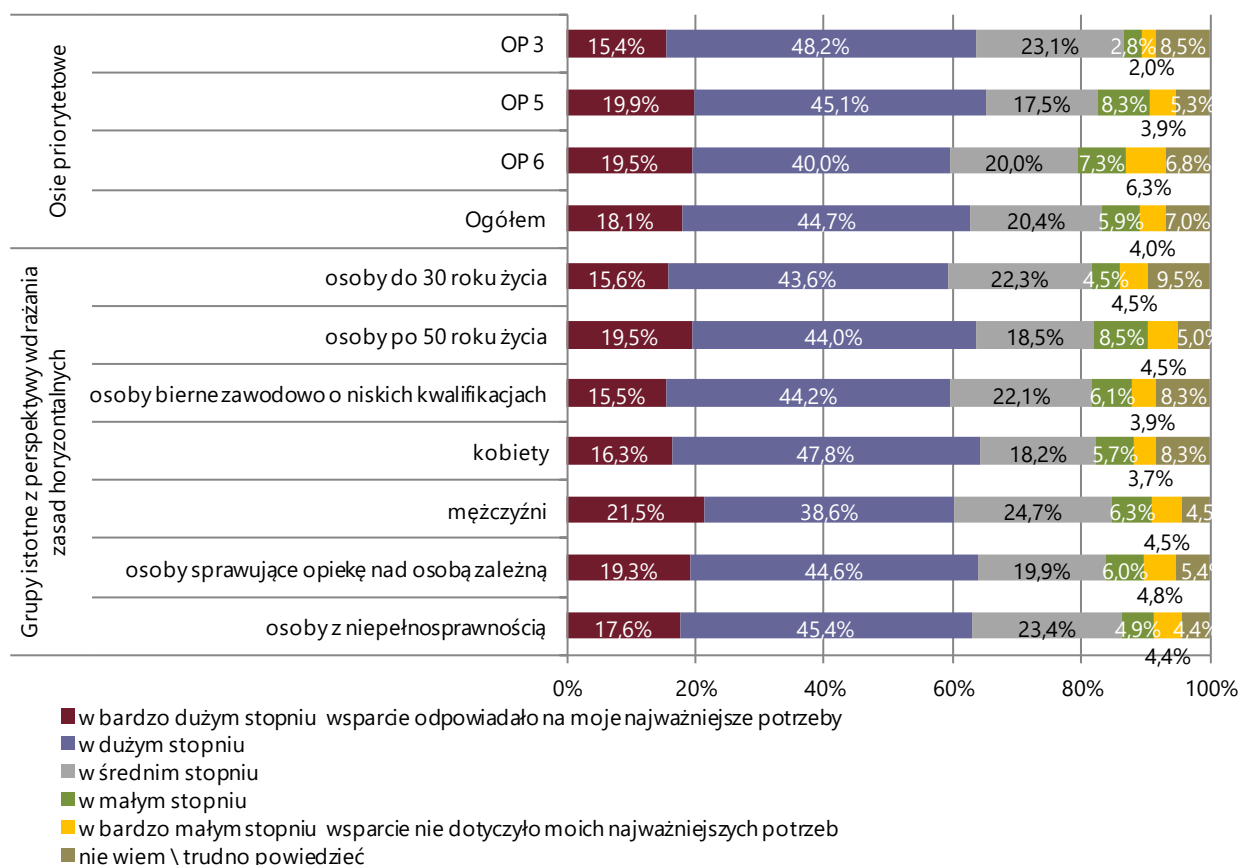
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; EFRR - n=258, EFS - n=97, Ogółem - n=355; pytanie zadawane osobom, które zadeklarowały pozytywny wpływ projektu na realizację zasady zrównoważonego rozwoju; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

W projektach, w których zadeklarowano pozytywny wpływ na realizację zasady zrównoważonego rozwoju najczęściej osiąganym efektem związanym z tą zasadą jest poprawa jakości życia mieszkańców, na którą wskazało 56,3% badanych. Relatywnie często wskazywano również na ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza lub wód (39,7%), podniesienie poziomu kompetencji i umiejętności ludności (31,3%) oraz lepszą świadomość ekologiczną mieszkańców (30,4%). Efekty wyraźnie powiązane ze społecznym aspektem zasady równości szans takie jak podniesienie poziomu kompetencji i umiejętności ludności, czy aktywizacja społeczna lub zawodowa mieszkańców, są osiąganymi częściej w projektach EFS, natomiast efekty powiązane z aspektem środowiskowym takie jak ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza lub

wód, oszczędność zasobów lub surowców, czy zwiększenie efektywności energetycznej, budynków są osiągnane częściej w projektach z EFRR.

Na kolejnych wykresach zaprezentowane zostały wyniki badania Mixed-mode z uczestnikami projektów, w którym przede wszystkim podnoszona była kwestia oceny efektów uzyskiwanych przez uczestników projektów. W pierwszej kolejności przedstawione zostały wyniki oceny adekwatności otrzymanego wsparcia względem własnych potrzeb związanych z rozwojem/poprawą sytuacji.

Wykres 18. Ocena adekwatności wsparcia otrzymanego w projekcie do potrzeb związanych z rozwojem/poprawą własnej sytuacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z uczestnikami projektów; OP 3 - n=247, OP 5 - n=206, OP 6 - n=205, Ogółem - n=658, osoby do 30 roku życia - n=179, osoby po 50 roku życia - n=200, osoby biernie zawodowo o niskich kwalifikacjach - n=181, kobiety - n=435, mężczyźni - n=223, osoby sprawujące opiekę nad osobą zależną - n=166, osoby z niepełnosprawnością - n=205 ; informacja o sprawowaniu opieki nad osobą zależną na podstawie innego pytania w badaniu Mixed-mode¹¹

Uczestnicy projektów pozytywnie ocenili adekwatność otrzymanego wsparcia do własnych potrzeb związanych z rozwojem/poprawą sytuacji. W przypadku 62,8% badanych wskazano, iż otrzymane wsparcie było dopasowane do potrzeb w dużym lub

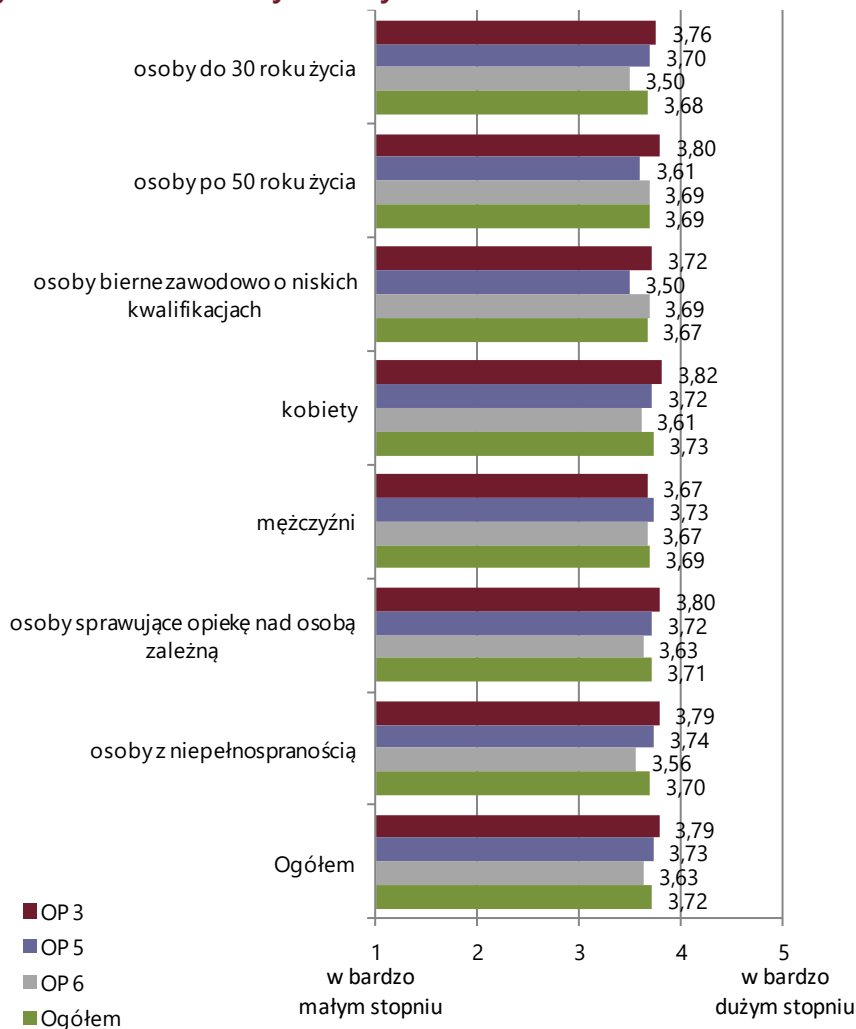
¹¹ Według wyników badania opiekę nad osobą zależną w momencie udziału w projekcie sprawowało 25,2% uczestników. Dotyczyło to 29,2% badanych kobiet i 17,5% mężczyzn.

bardzo dużym stopniu, a tylko niecałe 10% badanych wskazało na mały lub bardzo mały stopień dopasowania. Nie występują w tym zakresie istotne różnicowania jeśli chodzi o ocenę uczestników z poszczególnych Osi priorytetowych oraz uczestników z poszczególnych grup zagrożonych dyskryminacją. Sytuację tę należy ocenić jednoznacznie pozytywnie, ponieważ z jednej strony wsparcie z poszczególnych Osi jest kierowane do osób, które danego rodzaju wsparcia potrzebują, a z drugiej strony poszczególne grupy zagrożone dyskryminacją otrzymują wsparcie zgodne ze swoimi potrzebami.

Osoby, które negatywnie oceniły adekwatność otrzymanego wsparcia do potrzeb zostały poproszone o wskazanie form wsparcia, które byłyby lepiej dopasowane. Udzielone odpowiedzi są bardzo różnorodne i nie układają się w spójne kategorie, a dodatkowo często wskazywane były formy wsparcia dostępne w Programie. Owa różnorodność zdaje się być pochodną dużej różnorodności potrzeb uczestników. Brak wyraźnej powtarzalności brakujących form wsparcia może sugerować, iż w RPO WP nie mamy do czynienia z istotnym deficytem, jeśli chodzi o jakiś rodzaj lub formę wsparcia, którą jako bardziej przydatną wskazywałoby szerokie grono uczestników.

W celu pogłębienia oceny adekwatności przeprowadzona została analiza porównawcza uśrednionego poziomu adekwatności wsparcia z poszczególnych osi priorytetowych dla poszczególnych grup zagrożonych dyskryminacją. Wyniki analizy przedstawione zostały na poniższym wykresie.

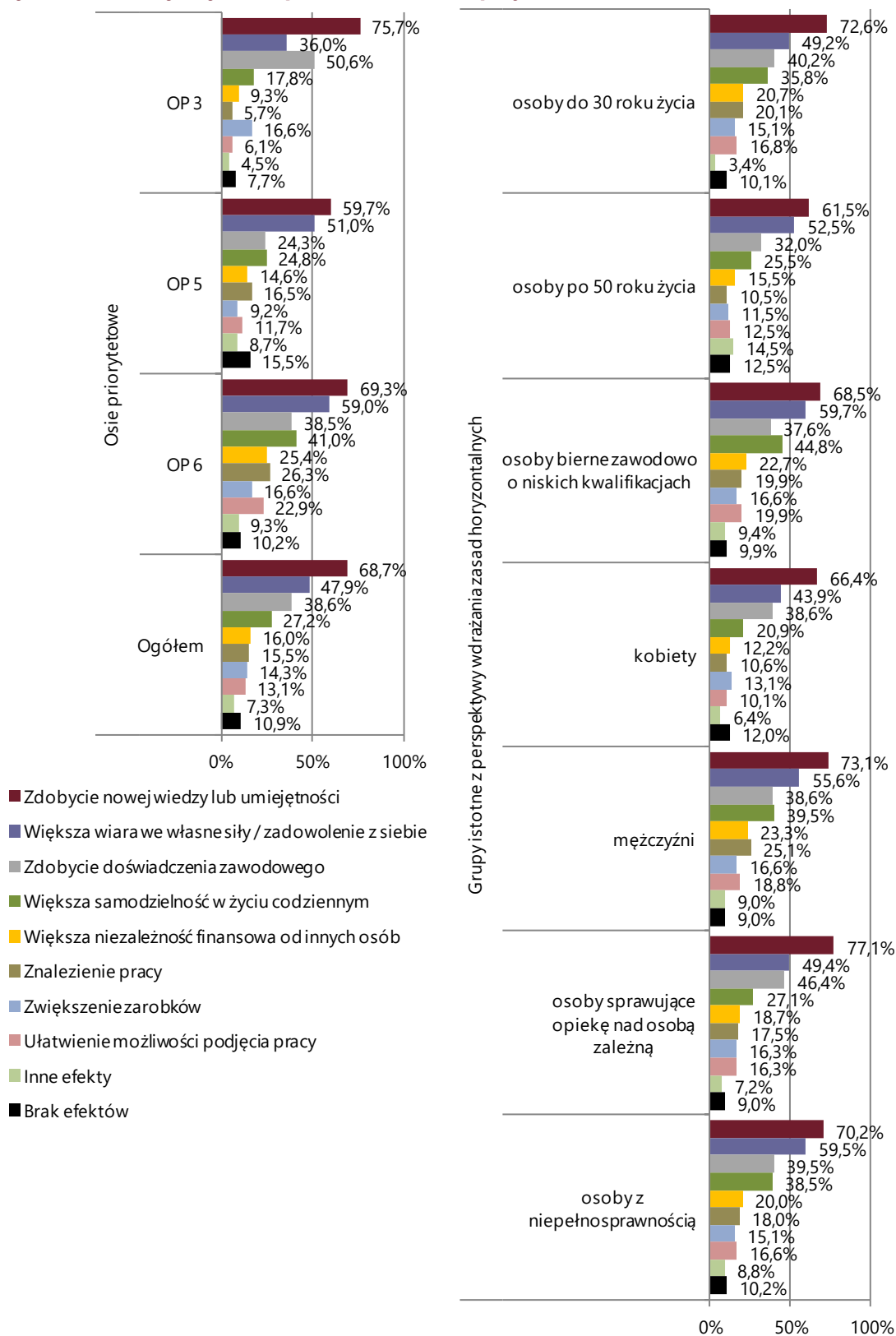
Wykres 19. Średnia ocena poziomu adekwatności wsparcia w poszczególnych grup istotnych z perspektywy wdrażania zasad horyzontalnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z uczestnikami projektów; osoby do 30 roku życia: OP 3 - n=89, OP 5 - n=27, OP 6 - n=46, Ogółem - n=162, osoby po 50 roku życia: OP 3 - n=56, OP 5 - n=79, OP 6 - n=55, Ogółem - n=190, osoby bierne zawodowo o niskich kwalifikacjach: OP 3 - n=75, OP 5 - n=30, OP 6 - n=61, Ogółem - n=166, kobiety: OP 3 - n=174, OP 5 - n=112, OP 6 - n=113, Ogółem - n=399, mężczyźni: OP 3 - n=52, OP 5 - n=83, OP 6 - n=78, Ogółem - n=213, osoby sprawujące opiekę nad osobą zależną: OP 3 - n=54, OP 5 - n=46, OP 6 - n=57, Ogółem - n=157; osoby z niepełnosprawnością: OP 3 - n=67, OP 5 - n=65, OP 6 - n=64, Ogółem - n=196; Ogółem: OP 3 - n=226, OP 5 - n=195, OP 6 - n=191, Ogółem - n=612; z analizy wyłączono odpowiedź „trudno powiedzieć”

Przedstawione wyniki sugerują, iż nie ma znaczącego zróżnicowania adekwatności wsparcia z poszczególnych osi priorytetowych dla osób należących do określonych grup zagrożonych dyskryminacją. Zarówno w kategorii „ogółem”, jak i w poszczególnych grupach uśrednione oceny adekwatności z poszczególnych osi oscylują wokół 3,70 na skali od 1 do 5. Różnice pomiędzy poszczególnymi osiami są niewielkie. Sytuacja ta świadczy o dobrym dopasowaniu wsparcia z poszczególnych osi oraz o różnorodności potrzeb osób z poszczególnych grup, skoro dość wysoko oceniana jest adekwatność wsparcia z różnych osi, posiadających różne cele i oferujących różne formy wsparcia. Na kolejnym wykresie przedstawiona została skala efektów uzyskiwanych przez uczestników projektów.

Wykres 20. Efekty uzyskane przez uczestników projektów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z uczestnikami projektów; OP 3 - n=247, OP 5 - n=206, OP 6 - n=205, Ogółem - n=658, osoby do 30 roku życia - n=179, osoby po 50 roku życia - n=200, osoby biernie zawodowo o niskich kwalifikacjach - n=181, kobiety - n=435, mężczyźni - n=223, osoby sprawujące opiekę nad osobą zależną - n=166; osoby z niepełnosprawnością - n=205; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Najczęstszym efektem uzyskiwanym przez uczestników projektów jest zdobycie nowej wiedzy lub umiejętności, wskazało na niego 68,7% badanych. Był on nieco częściej osiągnięty w OP 3 (75,7% wskazań), a nieco rzadziej w OP 5 (59,7%). Spośród wyróżnionych grup wiedzę i umiejętności najczęściej zdobywały osoby sprawujące opiekę nad osobą zależną (77,1%), natomiast najrzadziej osoby po 50 roku życia (61,5%). Relatywnie często uczestnicy wskazywali również na większą wiarę we własne siły/zadowolenie z siebie, dotyczyło to 47,9% badanych, przy czym relatywnie często efekt ten był osiągnięty w OP 6 (59,7%) oraz wśród osób o niskich kwalifikacjach (59,7%) i osób z niepełnosprawnościami (59,5%), a relatywnie rzadko w OP 3 (36,0%) oraz wśród kobiet (43,9%). Ostatnim z efektów, na który wskazała ponad 1/3 badanych jest zdobycie doświadczenia zawodowego, które zadeklarowało 38,6% badanych, przy czym efekt ten relatywnie często osiągnięto w OP 3 (50,6%) badanych oraz wśród osób sprawujących opiekę nad osobą zależną (46,4%), natomiast rzadziej efekt ten uzyskiwany był w OP 5 (24,6%) oraz wśród osób po 50 roku życia (32,0%). Pozostałe efekty były wskazywane rzadziej. Wśród innych efektów wskazywanych przez uczestników najczęściej wymieniano efekty związane z otrzymanymi świadczeniami medycznymi oraz efekty o charakterze społecznym (kontakt z innymi ludźmi).

W celu przeprowadzenia analizy statystycznej wpływu czynników na skuteczność w osiąganiu efektów oraz skuteczności poszczególnych form wsparcia przeprowadzona została agregacja efektów wskazywanych w badaniu Mixed-mode z uczestnikami w 3 obszarach:

1. Rozwój/rozpoczęcie kariery zawodowej:

- Ułatwienie możliwości podjęcia pracy (np. dzięki opiece nad dzieckiem lub inną osobą będącą dotąd pod moją opieką),
- Znalezienie pracy,
- Zdobycie doświadczenia zawodowego,
- Zwiększenie zarobków.

2. Zdobycie wiedzy/umiejętności:

- Zdobycie nowej wiedzy lub umiejętności.

3. Wzrost samodzielności/niezależności:

- Większa samodzielność w życiu codziennym,
- Większa niezależność finansowa od innych osób,
- Większa wiara we własne siły/zadowolenie z siebie.

Agregacja miała na celu uniknięcie zbyt dużego rozdrobnienia, które skutkowałoby brakiem możliwości zastosowania testu Chi-kwadrat, ze względu na brak spełnienia jego

założeń.

W poniższej tabeli przedstawione zostały wyniki analizy skuteczności poszczególnych form wsparcia w przyczynianiu się do osiągnięcia efektów z 3 przedstawionych wyżej obszarów. Jeżeli w tabeli widnieje wartość liczbową oznacza to, iż wykryta została istotna statystycznie zależność pomiędzy uczestnictwem w danej formie wsparcia (wskazanej w wierszu) a osiągnięciem efektu z danego obszaru (wskazanego w kolumnie). Wartości liczbowe stanowią różnicę pomiędzy udziałem osiągających dany efekt wśród osób biorących udział i nie biorących udziału w danej formie wsparcia. Zatem wartość dodatnia oznacza, iż wśród osób biorących udział w danej formie wsparcia częściej osiąga się dany efekt niż wśród osób niebiorących w niej udziału, co z perspektywy oceny skuteczności należy ocenić jako pozytywny wpływ. Natomiast wartości ujemne oznaczają, iż dany efekt osiąga się częściej wśród osób niebiorących udziału w danej formie wsparcia, co z perspektywy oceny skuteczności można interpretować negatywnie – jako większą skuteczność innych form wsparcia. Znak „ - ” oznacza brak istotnej statystycznie zależności pomiędzy udziałem w danej formie wsparcia, a osiągnięciem efektów z danego obszaru – wśród biorących i niebiorących udziału w danej formie wsparcia mamy do czynienia z podobną częstością osiągnięcia danego efektu.

Tabela 4. Różnica pomiędzy skalą osób osiągających efekty z poszczególnych obszarów wśród osób biorących udział i nie biorących udziału w poszczególnych formach wsparcia

Forma wsparcia	Rozwój / rozpoczęcie kariery zawodowej	Zdobycie wiedzy / umiejętności	Wzrost samodzielności / niezależności
doradztwo	14,9%	-	13,4%
doskonalenie zawodowe	15,9%	-	-23,5%
pośrednictwo pracy	24,9%	-	14,8%
program zdrowotny	-47,0%	-47,2%	-
staż/ praktyka	30,3%	-	16,5%
szkolenie/ kurs	10,9%	17,0%	-
usługa aktywnej integracji	16,2%	-	11,4%
usługa społeczna świadczona w interesie ogólnym	-17,3%	-	33,7%
usługa wsparcia ekonomii społecznej	-	-	-
usługa zdrowotna/medyczna	-26,7%	-47,2%	-
wsparcie z wykorzystania TIK	-	-	-20,7%
zajęcia dodatkowe	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI z uczestnikami oraz danych PEFS; „ - ” oznacza brak istotnej statystycznie zależności pomiędzy udziałem w danej formie wsparcia, a osiągnięciem efektów w danym obszarze; analiza obejmuje formy wsparcia, w których wzięło udział co najmniej 5% uczestników

Najbardziej skuteczną formą wsparcia w osiągnięciu efektów związanych z rozpoczynaniem lub rozwojem kariery zawodowej są staże/praktyki, wśród osób uczestniczących, udział osiągających efekty z tego obszaru jest o 30,3 p.p. większy niż

wśród niebiorących w nich udziału. Relatywnie wysoką skutecznością charakteryzuje się również pośrednictwo pracy – tu nadwyżka wśród osób biorących udział wynosi 24,9 p.p. Mniejszy choć wciąż istotny statystycznie pozytywny wpływ na osiągnięcie efektów z zakresu rozwoju lub rozpoczynania kariery zawodowej zidentyfikowano w przypadku doradztwa (różnica 14,9 p.p.), doskonalenia zawodowego (15,9 p.p.), szkoleń/kursów (10,9 p.p.) oraz usług aktywnej integracji (16,2 p.p.). Brak istotnego wpływu na skuteczność zidentyfikowano na osiągnięcie efektów w tej kategorii zidentyfikowano w przypadku usług wsparcia ekonomii społecznej, wsparcia z wykorzystania TIK oraz zajęć dodatkowych. Z kolei w przypadku programu zdrowotnego, usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym oraz usług zdrowotnych/medycznych mamy do czynienia z sytuacją, iż osobą nie biorące udziału w tych formach wsparcia częściej osiągają efekty w zakresie rozwoju lub rozpoczynania kariery zawodowej, co może świadczyć o wyraźnie wyższej skuteczności innych form wsparcia. Nie powinno to jednak dziwić, ponieważ zasadniczym celem wymienionych form wsparcia rzadko jest rozpoczynania lub rozwój kariery zawodowej.

Jeśli chodzi o skuteczność w zdobywaniu wiedzy i umiejętności, to zidentyfikowano brak istotnego statystycznie wpływu wśród szeregu form nie związanych bezpośrednio z rozwojem kompetencji: doradztwa, pośrednictwa pracy, usług aktywnej integracji, usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym, usług wsparcia ekonomii społecznej. Jednak brak istotnego wpływu na skuteczność zidentyfikowany został również w przypadku form wsparcia, w przypadku których spodziewanym efektem jest wzrostu wiedzy lub umiejętności, mowa tu o doskonaleniu zawodowym, stażu/praktyce, wsparciu z wykorzystania TIK oraz zajęciach dodatkowych. Powodem takiego stanu rzeczy może być wielość form wsparcia, w przypadku których uczestnik może zdobyć nową wiedzę i umiejętności np. osoby nieuczestniczące w doskonaleniu zawodowym mogły w dużej mierze uczestniczyć w szkoleniach i tam zdobyć wiedzę/umiejętności. Stąd częstość występowania efektu wśród uczestniczących nie różni się istotnie osób nieuczestniczących. Formą wsparcia bardziej skuteczną od pozostałych w osiągnięciu efektów związanych ze zdobywaniem wiedzy/umiejętności są szkolenia/kursy, wśród osób uczestniczących udział osiągających efekty o 17,0 p.p. większy niż wśród nieuczestniczących w szkoleniach/kursach.

W odniesieniu do wzrostu samodzielności/niezależności formą wsparcia o wyraźnie większej skuteczności od pozostałych są usługi społeczne świadczone w interesie ogólnym, wśród osób uczestniczących udział osiągających efekty z tego obszaru jest o 33,7 p.p. większy niż wśród niebiorących w nich udziału. Nieco wyższą skutecznością charakteryzują się również doradztwo (różnica 13,4 p.p.), pośrednictwo pracy (14,8 p.p.), staż/praktyka (16,5 p.p.) oraz usługa aktywnej integracji (11,4 p.p.). Zaskakujący może wydawać się fakt częstszego osiągania efektów wśród osób niebiorących udział w

doskonaleniu zawodowym niż wśród osób, które brały w nich udział – różnica na poziomie -23,5 p.p. Choć zasadniczym celem doskonalenia zawodowego nie jest zwiększanie samodzielności, to należałoby się spodziewać, iż wśród skutkiem pobocznym podniesienia kwalifikacji zawodowych może być większa samodzielność w wymiarze ekonomicznym. Powodem rzadszego uzyskiwania efektów w tym zakresie wśród uczestników doskonalenia zawodowego może być charakter grupy docelowej tej formy wsparcia. Mianowicie jest ona kierowana rzadko do osób niesamodzielnych, czy też wymagających pomocy w zwiększaniu własnej niezależności i z tego powodu rzadziej uzyskiwane były efekty w tym obszarze. Wzrost samodzielności/niezależności mógł dla większości uczestników po prostu nie być potrzebny. Podsumowując powyższą analizę stwierdzić należy, iż nie można wyróżnić form wsparcia, które na poziomie ogólnym są wysoce skuteczne lub mało skuteczne. Poszczególne formy wsparcia posiadają specyficzne efekty powiązane z celami określonych form pomocy. Każda z form wsparcia może być skuteczna, jeżeli zostanie właściwie zaadresowana i trafi do osób, które potrzebują pomocy w danym zakresie. Dowodem na zależność skuteczności wsparcia od jego właściwego zaadresowania mogą być przytoczone niżej wyniki analiz wpływu czynników na skuteczność w osiągnięciu efektów z poszczególnych obszarów. Czynniki wyróżnione zostały na podstawie cech społeczno-demograficznych uczestników.

Tabela 5. Różnica pomiędzy skalą osób osiągających efekty z poszczególnych kategorii wśród osób biorących udział i nie biorących udziału w poszczególnych formach wsparcia

Czynnik	Rozwój / rozpoczęcie kariery zawodowej	Zdobycie wiedzy / umiejętności	Wzrost samodzielności / niezależności
wiek	występuje zależność	występuje zależność	występuje zależność
poziom wykształcenia	brak zależności	brak zależności	występuje zależność
płeć	brak zależności	brak zależności	występuje zależność
status na rynku pracy	występuje zależność	brak zależności	występuje zależność
opieka nad osobą zależną	występuje zależność	występuje zależność	brak zależności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI z uczestnikami oraz danych PEFS

Zidentyfikowano istotną statystycznie zależność pomiędzy wiekiem a osiągnięciem efektów w zakresie rozwoju/rozpoczynania kariery zawodowej – występują one częściej wśród osób do 40 roku życia, niż wśród osób starszych. Istotna statystycznie zależność występuje także w przypadku zdobywania wiedzy/umiejętności, tu również częściej efekt ten jest uzyskiwany przez osoby do 40 roku życia. Istotną statystycznie zależność pomiędzy wiekiem zidentyfikowano również w przypadku wzrostu samodzielności/niezależności – efekt ten jest najczęściej uzyskiwany przez osoby w wieku 61 lat i więcej. Doskonale obrazuje to zależność, iż skala osiągniętych efektów jest zależna również od skali zapotrzebowania na daną kategorię efektów. W przypadku poziomy

wykształcenia zidentyfikowana została zależność w odniesieniu do wzrostu samodzielności/niezależności – jest on osiągany najczęściej wśród osób z wykształceniem podstawowym lub niższym. Jeśli chodzi o płeć to nie ma ona znaczenie jeśli chodzi o skalę uzyskiwanych efektów w zakresie rozwoju/rozpoczynania kariery zawodowej, kobiety i mężczyźni w zbliżonym zakresie osiągają efekty jeśli chodzi o zdobywanie wiedzy/umiejętności, natomiast zidentyfikowano zależność pomiędzy płcią a osiąganiem efektów w zakresie wzrostu samodzielności/niezależności – jest on częściej osiągany przez mężczyzn niż przez kobiety. Jeśli chodzi o status na rynku pracy, to zidentyfikowano zależność z rozpoczynaniem/rozwojem kariery zawodowej – częściej efekt ten był osiągany wśród osób bezrobotnych niż wśród pracujących i biernych zawodowo oraz ze wzrostem samodzielności/niezależności – częściej miał on miejsce wśród osób biernych zawodowo i osób bezrobotnych niż wśród pracujących. W odniesieniu do opieki nad osobą zależną zidentyfikowano istotny statystycznie związek z rozwojem/rozpoczynaniem kariery zawodowej – częściej miał on miejsce wśród osób sprawujących opiekę niż wśród nieposiadających osób zależnych pod opieką. Analogiczną zależność zidentyfikowano również w przypadku zdobywania wiedzy/umiejętności – osoby sprawujące opiekę częściej niż pozostali uczestnicy uzyskiwali efekty w tym obszarze.

Podsumowując całość powyższej analizy dotyczącej skuteczności działań realizowanych w projektach w aspekcie wyrównywania szans i przeciwdziałania dyskryminacji należy stwierdzić, że najsilniej zauważalny efekt odnosi się do poprawy sytuacji dwóch grup zagrożonych dyskryminacją, tj. kobiet oraz osób z niepełnosprawnościami. W przypadku innych grup (osoby o niskich kwalifikacjach, osoby długotrwale bezrobotne, osoby z określonych kategorii wiekowych, osoby sprawujące opiekę nad osobą zależną) skala występowania efektów związanych z poprawą sytuacji danej grupy jest mniejsza. Trzeba tutaj jednak uwzględnić dodatkowo parametr adekwatności wsparcia do potrzeb poszczególnych grup docelowych – jest on zbliżony we wszystkich grupach docelowych i obszarach interwencji. Dlatego też za relatywnie mniejszą skalę efektów wobec innych niż kobiety i osoby z niepełnosprawnościami grup zagrożonych dyskryminacją odpowiada nie tyle mniejsza skuteczność przedsięwzięć do nich skierowanych, ale mniejsza częstość działań adresowanych do tych właśnie grup.

Analizując efekty osiągnięte w ramach grup docelowych szczególnie zagrożonych dyskryminacją należy zwrócić uwagę – i pozytywnie ocenić – ich dwojaki charakter. Z jednej bowiem strony uczestnicy uzyskiwali nową wiedzę lub umiejętności, z drugiej zaś – nabywali większej wiary we własne siły i zwiększali poczucie zadowolenia z siebie. Taka sytuacja jest korzystna z punktu widzenia nie tylko skutecznego, ale i trwałego przezwyciężania barier równościowych, które nie dotyczą tylko braku określonych

kwalifikacji i kompetencji, ale często mają swoje źródło także w sferze mentalnej i emocjonalnej.

Trudno natomiast w sposób jednoznaczny zidentyfikować te formy wsparcia, które cechuje szczególnie wysoki (lub znacząco niższy od przeciętnego) poziom skuteczności. Problemy i bariery równościowe mają bardzo zróżnicowany charakter i jako takie nie mogą być traktowane jako poddające się z niwelowaniu przez wąski i precyzyjnie określony katalog działań. Za główny czynnik skuteczności uznać w związku z tym należy nie tyle określony charakter podejmowania działań zorientowanych na realizację równościowych polityk horyzontalnych, ale ich właściwe zaadresowanie, tj. dostosowanie określonej konfiguracji tych działań do specyficznych potrzeb grup docelowych (a nawet – konkretnych uczestników projektów reprezentujących daną grupę docelową). Specyficzny charakter ma w kontekście analizy skuteczności zasada zrównoważonego rozwoju. W tym przypadku nie mamy bowiem do czynienia z uczestnikami projektów wobec których podejmowane są określone działania, których skuteczność może zostać zmierzona. Zasadę zrównoważonego rozwoju należy postrzegać w tym kontekście raczej jako określone podejście do działań projektowych, które zapewnia realizację celów odnoszących się do tej właśnie zasady. Pozytywnie ocenić należy natomiast fakt, że wśród efektów osiągniętych w ramach realizacji zasady zrównoważonego rozwoju (chodzi w tym przypadku o projekty, które cechuje pozytywne oddziaływanie na tę właśnie politykę horyzontalną) najczęściej deklarowanym efektem jest poprawa jakości życia mieszkańców. Świadczy to o szerokim rozumieniu i podejściu do realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, jako polityki integrującej perspektywę ekologiczną i społeczną. Na wysoką skuteczność działań podejmowanych w projektach na rzecz realizacji zasady zrównoważonego rozwoju wskazują również wyniki analiz stopnia realizacji wskaźników przedstawione w dalszej części niniejszego podrozdziału. W przypadku większości Osi priorytetowych wskaźniki powiązane z zasadą zrównoważonego rozwoju charakteryzują wyższym średnim stopniem realizacji niż wskaźniki niepowiązane.

W celu identyfikacji czynników posiadających wpływ na skuteczność działań projektowych związanych z zasadą zrównoważonego rozwoju przeprowadzona została analiza statystyczna. Za wskaźnik poziomu skuteczności przyjęto liczbę wskazanych efektów powiązanych z zasadą zrównoważonego rozwoju (kategorie efektów prezentowane na wykresie 17). Analizowanymi potencjalnymi czynnikami stał się szereg zmiennych niezależnych reprezentujących cechy przedsięwzięć projektowych oraz deklaracje i opinie wyrażone w badaniu CAWI. W celu wykrycia zależności wykonano testy statystyczne, w zależności od poziomu pomiaru zmiennych niezależnych były to: test Manna-Whitneya, test Kruskala-Wallisa i ρ Spearmana. Wyniki przeprowadzonych analiz przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 6. Występowanie zależności pomiędzy poszczególnymi czynnikami a poziomem skuteczności w zakresie realizacji zasady zrównoważonego rozwoju

Czynnik	Występowanie wpływu
Wielkość projektu (wartość całkowita)	występuje zależność
Rok podpisania umowy o dofinansowanie	brak zależności
Typ obszaru realizacji	występuje zależność
Fundusz	występuje zależność
Oś priorytetowa	występuje zależność
Ocena poziomu dostępności materiałów związanych z zasadami horyzontalnymi	brak zależności
Występowanie problemów w zakresie realizacji działań związanych z zasadą zrównoważonego rozwoju	brak zależności
Branie pod uwagę zasady zrównoważonego rozwoju przy opracowywaniu założeń projektu	występuje zależność
Kontaktowanie się z przedstawicielami IZ/IP w kwestiach związanych z zasadą zrównoważonego rozwoju	występuje zależność

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami oraz danych SL2014

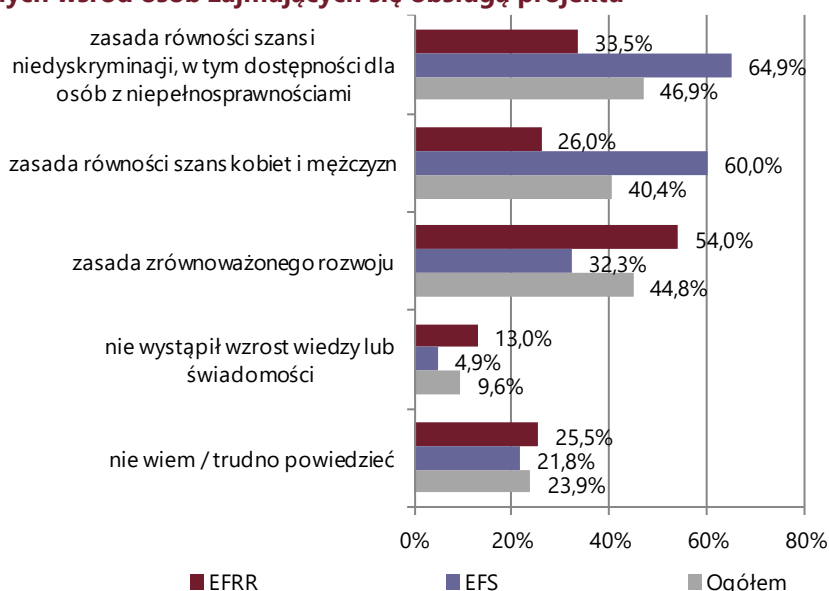
W toku przeprowadzonych analiz zidentyfikowano słabą zależność na zasadzie im większy projekt tym większy poziom skuteczności (liczba efektów) w zakresie realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. Na poziom skuteczności ma wpływ również typ obszaru realizacji – im mniejsze miejscowości są obejmowane wsparciem tym większy jest poziom skuteczności, co może być wynikiem większych potrzeb wyrównywania poziomu rozwoju na terenach wsi i małych miast. Czynnikiem różnicującym skuteczność jest również charakter interwencji reprezentowany przez fundusz oraz oś priorytetową. Większym poziomem skuteczności charakteryzują się projekty EFRR niż EFS. Największą skutecznością charakteryzują się projekty z OP 9, 10 i 11, a najmniejszą z OP 3 i 5. Większa skuteczność projektów z EFRR może wynikać z ich oddziaływania na zasadę zrównoważonego rozwoju w wymiarze ekologicznym, które rzadziej ma miejsce w przypadku projektów z EFS. Czynnikiem skuteczności okazało się również branie pod uwagę zasady zrównoważonego rozwoju przy opracowywaniu założeń projektu – wyższą skutecznością charakteryzują się projekty, w których tego rodzaju refleksja miała miejsce na etapie aplikowania. Na poziom skuteczności ma również wpływ kontakt z przedstawicielami IZ i IP w kwestiach związanych z zasadą zrównoważonego rozwoju – wyższą skutecznością charakteryzują się projekty, w których kontaktowano się z instytucjami. Taki stan rzeczy może wynikać z użyteczności pomocy/informacji uzyskanych w trakcie kontaktu z pracownikami IZ i IP, lecz możemy mieć w tym wypadku do czynienia z również z wpływem zapośredniczonym – na kontakt z instytucją mogą się decydować realizatorzy przedsięwzięć o specyficznym charakterze – większych, bardziej złożonych lub np. bardziej bezpośrednio dotyczących problematyki zrównoważonego rozwoju i to tego rodzaju cechy, a nie sam kontakt z instytucją mogą

decydować o wyższej skuteczności projektu.

Spośród analizowanych czynników na poziom skuteczności wpływu nie ma rok podpisania umowy, poziom oceny dostępności materiałów związanych z zasadami horyzontalnym oraz występowanie problemów w zakresie realizacji działań związanych z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Istotnym efektem realizacji zasad horyzontalnych jest wzrost wiedzy i świadomości osób zajmujących się obsługą projektów w kwestiach związanych z tymi zasadami

Wykres 21. Deklarowany wzrost wiedzy lub świadomości w zakresie poszczególnych zasad horyzontalnych wśród osób zajmujących się obsługą projektu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania Mixed-mode z beneficjentami; EFRR - n=385, EFS - n=285, Ogółem - n=670; pytanie wielokrotnego wyboru, odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

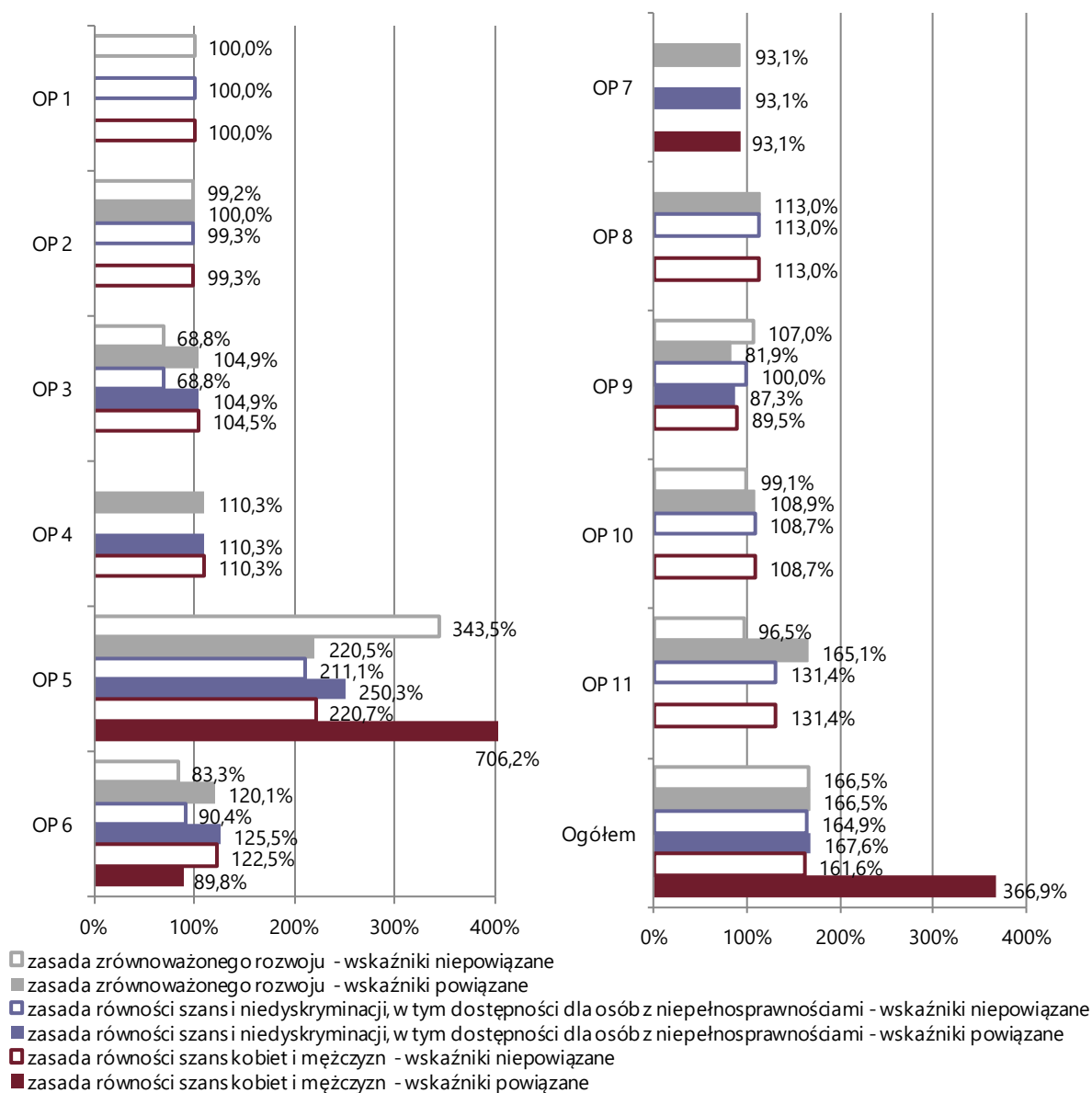
W przypadku 90,4% projektów zadeklarowano, iż realizacja projektu przyczyniła się do wzrostu wiedzy lub świadomości w zakresie przynajmniej jednej zasady horyzontalnej, co należy ocenić pozytywnie. Wzrost wiedzy w zakresie zasady równości szans i niedyskryminacji zadeklarowany został w przypadku 46,9% projektów, w przypadku zasady równości szans kobiet i mężczyzn dotyczyło to 40,4% projektów, a w przypadku zasady zrównoważonego rozwoju 44,8% projektów. Warto zauważyć, iż w projektach EFS częściej niż w tych z EFRR deklarowany był wzrost wiedzy/świadomości w zakresie zasady równości szans i niedyskryminacji i zasady równości szans kobiet i mężczyzn. Natomiast w przypadku zasady zrównoważonego rozwoju na wzrost wiedzy/świadomości częściej wskazywano w ramach EFRR niż EFS.

W badaniu jakościowym potwierdzono pozytywne oddziaływanie działań podejmowanych na poziomie Programu na wzrost wiedzy i świadomości w zakresie zasad horyzontalnych wśród różnych kategorii interesariuszy. Podkreślono przy tym, że

zauważalny wzrost świadomości w tym zakresie jest wypadkową nie tylko działań podejmowanych w odniesieniu wyłącznie do RPO WP, ale także narastających wymogów prawnych np. w obszarze dostępności oraz działań informacyjno-promocyjnych, które realizowane są na poziomie krajowym. Niekiedy trudno jest w takiej sytuacji wyodrębnić które działania przede wszystkim odpowiadają za poszerzenie się zakresu posiadanej wiedzy dotyczącej zasad horyzontalnych wśród beneficjentów, czy pracowników IZ/IP. Tym bardziej, że w działaniach podejmowanych przez instytucje odpowiedzialne za wdrażanie RPO WP są wykorzystywane elementy działań upowszechniających ze szczebla krajowego (np. publikacje, podręczniki, prezentacje dotyczące zasad horyzontalnych). Jednocześnie podkreślano, że tak jak w przypadku pracowników instytucji oraz osób oceniających, widać bardziej wyraźnie, nie tylko wzrost samej wiedzy dotyczącej zasad horyzontalnych, ale i coraz bardziej pogłębione jej rozumienie oraz doświadczenie pozwalające odróżnić projekty, w których realizacja polityk horyzontalnych ma charakter bardziej pozorny niż rzeczywisty, to nieco inaczej wygląda to wśród beneficjentów. W tej drugiej grupie proces „profesjonalizacji” w większym stopniu dotyczy wiedzy i kompetencji odnoszących się do zasad horyzontalnych, które dotyczą odpowiedniej prezentacji swojego przedsięwzięcia na etapie aplikowania o wsparcie. Jest to problem, który wymaga zaadresowania w przyszłym okresie finansowania, przy czym podkreślić należy, że nie jest to tylko kwestia działań informacyjno-promocyjnych, ale także przyjętego w Programie sposobu oceny i weryfikacji realizacji zasad horyzontalnych (wnioskodawcy adaptują się bowiem obowiązującego ich kontekstu formalno-administracyjnego). Dlatego też, rekomendowane wcześniej działania odnoszące się do przyszłej perspektywy dotyczą obu tych aspektów.

W celu oceny skuteczności działań podejmowanych na rzecz realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych przeprowadzona została także analiza średniego poziomu realizacji wskaźników powiązanych z zasadami horyzontalnymi (zgodnie kwalifikacją przyjętą w analizie adekwatności zakresu wskaźników) w relacji do wskaźników pozostałych, a więc dotyczących działań niepowiązanych z poszczególnymi zasadami. Wyniki analizy zaprezentowano na poniższym wykresie, przy czym warto zwrócić uwagę, iż zgodnie z dokonaną kwalifikacją w OP 1 wszystkie wskaźniki nie mają powiązania z żadną z zasad horyzontalnych, natomiast w OP 7 wszystkie wskaźniki są powiązane ze wszystkimi zasadami horyzontalnymi i w Osiach tych dokonanie porównań średniego stopnia realizacji jest niemożliwe.

Wykres 22. Średni stopień realizacji wartości docelowych wskaźników w projektach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SL2014; analiza obejmuje projekty zakończone

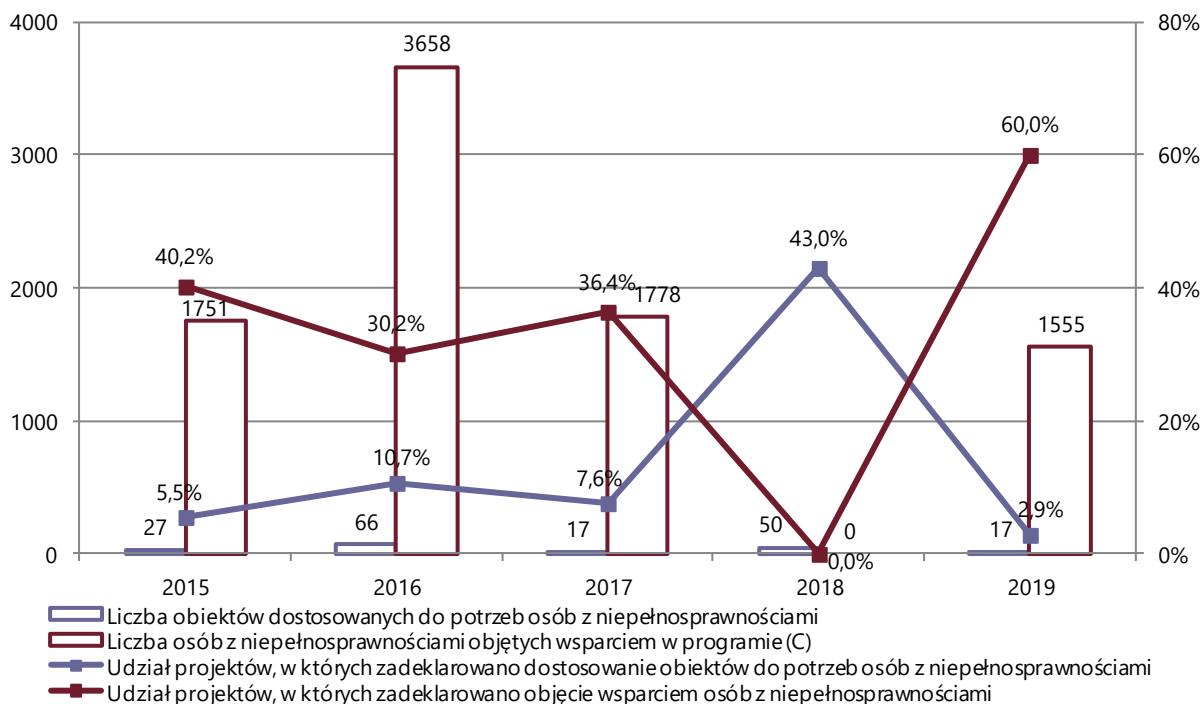
W przypadku większości Osi priorytetowych wskaźniki powiązane z zasadą zrównoważonego rozwoju charakteryzują się wyższym średnim stopniem realizacji, niż wskaźniki niepowiązane. Prawidłowość ta dotyczy OP 2, 3, 6, 10 oraz 11. Wyższy stopień realizacji wskaźników niepowiązanych ma miejsce w Osiach 5 i 9. Podobnie wygląda sytuacja jeśli chodzi o zasadę równości szans i niedyskryminacji. Na cztery Osie priorytetowe, w których dokonano porównań w trzech (OP 3, 5 i 6) we wskaźnikach powiązanych z zasadami horyzontalnymi, występuje wyższy średni poziom realizacji. Tylko w OP 9 mamy do czynienia z wyższym średnim stopniem realizacji wskaźników niepowiązanych z zasadą zrównoważonego rozwoju. W przypadku zasady równości szans kobiet i mężczyzn analiza porównawcza mogła zostać przeprowadzona tylko w dwóch Osiach priorytetowych. W przypadku OP 5 mamy do czynienia z wyraźnie wyższym stopniem realizacji wskaźników powiązanych, natomiast w OP 6 odwrotnie –

wyższy jest średni stopień realizacji wskaźników niepowiązanych. Rozpatrując sytuację łącznie (kategoria ogółem) wyższy jest średni poziom realizacji wskaźników powiązanych z zasadą równości szans kobiet i mężczyzn.

Sytuacja generalnie wyższego poziomu realizacji wskaźników powiązanych z zasadami horyzontalnymi, wskazuje na brak zaburzeń skuteczności w osiągnięciu założonego poziomu efektów w obszarach związanych z realizacją zasad horyzontalnych. Sytuację tę należy ocenić pozytywnie, ponieważ realizacja działań związanych z zasadami horyzontalnymi nierzadko skutkuje obejmowaniem wsparcia osób w trudnej sytuacji, w przypadku których osiągnięcie założonych efektów jest obarczone większym ryzykiem i prawdopodobne jest występowanie tzw. efektu *souringu*.

W celu weryfikacji wpływu wprowadzenia standardów dostępności na zwiększenie dostępności projektów dla osób z niepełnosprawnościami, przeprowadzona została analiza zakładanej do realizacji w projektach liczby obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz liczby osób z niepełnosprawnościami, objętych wsparciem w projektach w przypadku których, podpisane były umowy o dofinansowanie w kolejnych latach. Standardy dostępności wprowadzone zostały 11.04.2018 r., kiedy to zaczęły obowiązywać nowe *Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*. Efektów we wprowadzonych standardach należy spodziewać się więc w projektach, w których umowy o dofinansowanie podpisane zostały w 2019 r. Dane w tym zakresie zaprezentowane zostały poniżej.

Wykres 23. Zakładana do realizacji liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w projektach EFS

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych systemu SL2014

Jeśli chodzi o założoną liczbę obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, to w projektach z 2019 r. mamy do czynienia z niskim poziomem na tle innych lat. Założono dostosowanie 17 obiektów, przy czym w latach 2015, 2016 i 2018 w projektach zakładana była wyraźnie wyższa liczba dostosowywanych obiektów. Udział projektów, w których założono dostosowywanie obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w 2019 r. wyniósł 2,9% wszystkich projektów EFS z tego roku i był najniższy od początku wdrażania Programu. Przedstawione dane wskazują, iż wprowadzenie standardów dostępności nie doprowadziło do szerszego podejmowania działań związanych z dostosowywaniem obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W projektach z 2019 r. objęto wsparciem 1555 osób z niepełnosprawnościami, co jest jednym z najniższych rocznych wyników (w projektach z 2018 nie zakładano obejmowania wsparciem osób z niepełnosprawnościami). Warto jednak zwrócić uwagę, iż obejmowanie wsparciem osób z niepełnosprawnościami zakładane było w przypadku aż 60,0% projektów EFS z tego roku i jest to wynik najwyższy od początku wdrażania Programu. Przedstawione dane wskazują zatem, iż wprowadzenie standardów dostępności nie przyczyniło się do ilościowego wzrostu liczby osób z niepełnosprawnościami obejmowanych wsparciem, lecz mogło przyczynić się do szerszego i bardziej rozproszonego świadczenia wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, co jest w pełni zgodne z ideą standardów dostępności.

W kontekście powyższych danych należy także zwrócić uwagę, że oddziaływanie standardów dostępności nie powinno być oceniane tylko w kontekście udziału w projektach osób z niepełnosprawnościami. Po pierwsze, nawet jeśli wprowadzone standardy dostępności nie przekładają się na zauważalny wzrost skali uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w realizowanych projektach, to mogło podnieść jakość działań projektowych skierowanych właśnie do tej kategorii uczestników. Po drugie, pamiętać należy, że to tak naprawdę specyfika konkretnego projektu sprawia w jakim stopniu i jakie elementy standardów dostępności mogą zostać faktycznie wdrożone w projekcie i jak może się to przełożyć na skalę uczestnictwa w projekcie osób z niepełnosprawnością. Po trzecie wreszcie, warto odwołać się w tym miejscu do wcześniejszych wniosków związanych z wystąpieniem efektu wzrostu poziomu wiedzy i świadomości różnych kategorii interesariuszy w zakresie polityk horyzontalnych. Standardy dostępności należy bowiem częściowo traktować także jako instrument poszerzania zasobu wiedzy na temat realizacji celów dostępnościowych w projektach. Samo wprowadzenie i obowiązywanie standardów dostępności jest więc sposobem oddziaływania na ten „miękki” aspekt realizacji zasad horyzontalnych.

W poniższej tabeli przedstawiony został udział uczestników projektów należących do poszczególnych grup zagrożonych dyskryminacją wśród ogółu uczestników z poszczególnych Osi priorytetowych i Działań.

Tabela 7. Udział osób z grup zagrożonych dyskryminacją wśród uczestników projektów z poszczególnych Osi priorytetowych i Działań

Oś / Działanie	osoby do 30 roku życia	osoby po 50 roku życia	kobiety	osoby biernie zawodowo wśród pełnoletnich	osoby o niskich kwalifikacjach	osoby z niepełnosprawnością
OP 3	92,6%	2,2%	52,3%	51,0%	91,6%	2,7%
Działanie 3.1	96,4%	0,8%	51,2%	0,4%	94,6%	2,8%
Działanie 3.2	91,3%	2,7%	54,8%	31,4%	90,3%	2,9%
Działanie 3.3	95,7%	1,5%	39,8%	91,0%	95,7%	1,4%
OP 5	12,5%	45,5%	72,0%	25,8%	65,3%	6,3%
Działanie 5.1	6,1%	18,2%	52,9%	0,0%	73,0%	6,2%
Działanie 5.2	5,7%	21,3%	61,2%	12,8%	73,6%	13,7%
Działanie 5.3	49,6%	0,2%	93,4%	11,9%	28,9%	1,5%
Działanie 5.4	4,3%	73,2%	92,8%	39,1%	60,8%	5,8%
Działanie 5.5	22,4%	35,9%	60,7%	26,7%	66,3%	5,6%
Działanie 5.6	42,2%	19,2%	56,3%	5,7%	73,3%	9,6%
Działanie 5.7	6,5%	21,6%	61,7%	18,9%	62,1%	10,5%
OP 6	34,4%	29,1%	60,8%	60,5%	82,2%	33,0%
Działanie 6.1	34,7%	23,2%	56,8%	61,4%	84,7%	37,7%
Działanie 6.2	36,4%	39,7%	66,2%	69,3%	84,4%	28,3%
Działanie 6.3	21,6%	23,2%	66,2%	19,5%	49,1%	15,8%
Ogółem	56,2%	21,7%	61,0%	32,7%	80,1%	5,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych systemu PEFS

Wsparcie z poszczególnych Osi priorytetowych oraz Działań z różną intensywnością kierowane było do grup zagrożonych dyskryminacją, co wynika z celów obranych w poszczególnych obszarach interwencji oraz założonych grup docelowych.

Osoby młode – do 30 roku życia stanowią 56,2% wszystkich uczestników projektów. Wsparcie do tej grupy najczęściej kierowane jest w związanej z edukacją OP 3 – osoby do 30 roku życia stanowią 92,6% uczestników projektów z tej Osi, co nie powinno dziwić, ponieważ wsparcie tam jest kierowane w dużej mierze do dzieci i młodzieży. Wysoki ponad 90% udział występuje we wszystkich trzech Działaniach OP 3. W pozostałych Osiach udział osób do 30 roku życia, jest wyraźnie mniejszy, lecz z relatywnie wysokim udziałem mamy do czynienia w związanym z opieką nad dziećmi do lat 3 Działaniu 5.3 (49,6%) i 5.6 (42,2%) związanym poprawą sytuacji osób zagrożonych zwolnieniem i zwolnionych na rynku pracy. Z kolei najmniejszy udział analizowanej grupy zaobserwowano w skierowanych do osób bezrobotnych Działaniach 5.2 (5,7%) i 5.1 (6,1%) oraz Działaniu 5.4 (4,3%) związanym z programami zdrowotnymi.

Osoby po 50 roku życia stanowią 21,7% uczestników projektów. Największy udział uczestników w tym wieku występuje w OP 5, gdzie stanowią oni 45,5% osób uczestniczących w projektach, a w szczególności Działaniu 5.4, gdzie niemal 3 na 4 uczestników (73,2%) było po 50 roku życia. Relatywnie wysokie udziały osób 50+ występują również w Działaniu 6.2 związanym z usługami społecznymi (39,7%) oraz 5.5 obejmującym wsparcie z zakresu kształcenia ustawicznego (35,9%). Najmniej osób w wieku 50+ brało udział w projektach skierowanej przede wszystkim do dzieci i młodzieży OP 3, stanowiły one 2,2% uczestników.

Kobiety stanowią większość – 61,0% wszystkich uczestników projektów. Prawidłowość ta jest utrzymana we wszystkich Osiach priorytetowych oraz niemal wszystkich Działaniach, wyjątkiem jest związane ze szkolnictwem zawodowym Działanie 3.3, w którym udział kobiet wynosi 39,8%. Największą feminizację zaobserwowano wśród uczestników Działań 5.3 i 5.4, w których aż ponad 90% uczestników stanowią kobiety. Relatywnie wysoki udział kobiet występuje również w Działaniach 6.2 Usługi społeczne i 6.3 Ekonomia społeczna, w których udział kobiet wynosi po 66,2%.

Analizując udział osób biernych zawodowo wśród pełnoletnich uczestników projektów na poziomie Osi priorytetowych stwierdzić należy, iż z największym mamy do czynienia w OP 6 – wynosi on 60,5%. Wynika to z charakteru grup docelowych tej Osi, ponieważ osobom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym często towarzyszy problem bierności zawodowej. Na poziomie Działań najwyższy odsetek osób biernych zawodowo występuje w związanym ze szkolnictwem zawodowym Działaniu 3.3, lecz w tym przypadku bierność zawodowa wśród osób pełnoletnich jest skutkiem nauki szkolnej i stanowi sytuację naturalną. Wysoki udział osób biernych zawodowo występuje w skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym Działaniach

6.1 (61,4%) i 6.2 (69,3%). Osoby biernie zawodowo nie były obejmowane wsparciem w Działaniu 5.1, które jest kierowane do osób bezrobotnych. Niskie udziały osób biernych zawodowo obserwuje się również w związanym ze szkolnictwem podstawowym Działaniu 3.1 (0,4%) czy w związanym z zakładaniem mikroprzedsiębiorstw Działaniu 5.6. Osoby o niskich kwalifikacjach (z poziomem wykształcenia do ISCED-3 włącznie tj. z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym) stanowią znaczącą większość – 91,6% uczestników projektów OP 3. Nie powinno to jednak dziwić, ponieważ wsparcie kierowane jest do dzieci i młodzieży, która z oczywistych względów spełnia kryteria osoby o niskich kwalifikacjach. Wysoki odsetek osób o niskich kwalifikacjach występuje również wśród uczestników projektów z OP 6 (82,2%), a w szczególności w Działaniach 6.1 (84,7%) i 6.2 (84,4%), które są bezpośrednio związane z aktywizacją osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Najniższy udział osób o niskich kwalifikacjach występuje w związanym z opieką nad dziećmi do lat 3 Działaniu 5.3 (28,9%).

Osoby z niepełnosprawnością najczęściej pojawiały się wśród uczestników projektów OP 6 – orzeczenie o niepełnosprawności posiadał niemal co trzeci uczestnik projektów z tej Osi. Największy udział osób z niepełnosprawnościami wśród uczestników projektów występuje w Działaniu 6.1 (37,7%), a w następnej kolejności w Działaniach 6.2 (28,3%), 6.2 (15,8%) oraz 5.2 (13,7%). Z kolei najmniej osób z niepełnosprawnościami było uczestnikami projektów z OP 3, w której w żadnym z Działań udział osób z niepełnosprawnościami nie przekracza 3%. Może to wynikać z generalnie mniejszej liczby osób z niepełnosprawnościami wśród dzieci i młodzieży, niż wśród osób starszych.

Na koniec analizy dotyczącej efektów działań podejmowanych w zakresie realizacji zasad horyzontalnych (ale także uwzględniając wcześniejszą charakterystykę stosowanych w RPO WP rozwiązań i procedur dotyczących zasad horyzontalnych) warto odnieść się do zapisów *Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020*. Dokument ten określa wymagania dla systemu instytucjonalnego zgodnego z zasadami równościowymi oraz wskazuje działania jakie winny być podejmowane na rzecz realizacji zasad równościowych. Należy przy tym podkreślić, że nie wszystkie zapisy Agendy odnoszą się do działań podejmowanych przez IZ, a więc realizowanych – w przypadku RPO – na szczeblu regionalnym (tak jest np. w przypadku powołania międzyprogramowych grup roboczych, organizacji konferencji dotyczących zasad równościowych, współpracy międzynarodowej). Spośród działań, za których realizację odpowiedzialna jest IZ kluczowe są działania o charakterze informacyjno-promocyjnym oraz związane z odpowiednim zaprojektowaniem systemu instytucjonalnego (w kontekście zapewnienia realizacji zasad horyzontalnych). Dotychczasowa analiza potwierdza, że stopień realizacji zapisów Agendy jest w tym

przypadku wysoki, czego potwierdzeniem jest generalnie pozytywna ocena procedur i rozwiązań dotyczących zasad horyzontalnych, które funkcjonują w Programie, a także wyraźnie pozytywna opinia różnych kategorii interesariuszy na temat działań informacyjno-promocyjnych prowadzonych w Programie. Podkreślić należy, że jeśli chodzi o działania szkoleniowe, to zgodnie z zapisami Agendy są one w ramach RPO WP prowadzone dwutorowo, tzn. obejmują zarówno pracowników instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Programu, jak i wnioskodawców/beneficjentów. Mamy więc tu do czynienia z pełną realizacją założeń określonych w Agendzie. Szczególnym rozwiązaniem przewidzianym w Agendzie jest powołanie w ramach poszczególnych programów operacyjnych koordynatorów ds. równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Ten element Agendy został w przypadku RPO WP zrealizowany, jednocześnie analiza zapisów corocznych sprawozdań z realizacji Programu wskazuje na aktywność koordynatora w obszarze zwiększania wiedzy i świadomości na temat kwestii równościowych i dostępnościowych.

Jednocześnie, w badaniu jakościowym zwracano uwagę na fakt, że choć pozytywnie ocenić należy zapisy Agendy, to jednak jest to dokument o relatywnie ograniczonej sile oddziaływania. Może to wynikać z faktu, że w praktyce katalog określonych w dokumencie działań jest wąski i ograniczony wyłącznie do instytucji wdrażających programy operacyjne (z punktu widzenia wnioskodawcy/beneficjenta jest to właściwie dokument nieistotny). Nie bez znaczenia jest jednak fakt, że funkcjonują wobec Agendy dokumenty „konkurencyjne”, takie jak *Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020* i powiązane z nimi standardy dostępności, które dotyczą tego samego obszaru merytorycznego, ale ich formalne znaczenie jest zauważalnie większe.

DOBRE PRAKTYKI W ZAKRESIE WDRAŻANIA POLITYK HORYZONTALNYCH

Poniżej przedstawiono dobre praktyki w zakresie wdrażania polityk horyzontalnych. Po pierwsze, są to przykłady projektów cechujących się zastosowaniem dobrych rozwiązań wdrażania zasad wynikających z polityk horyzontalnych. Przykłady te (8 przedsięwzięć) zostały dobrane tak, aby przedstawiane dobre praktyki odnosiły się do wspierania różnych grup i ich problemów, takich jak dyskryminacja ze względu na płeć, czy niepełnosprawność. Projekty zostały wyselekcjonowane na podstawie danych znajdujących się we wnioskach o dofinansowanie oraz wyników badania ankietowego, z jednoczesnym uwzględnieniem konsultacji przygotowanego doboru z Zamawiającym. Z realizatorami projektów przeprowadzono jakościowe wywiady dotyczące realizacji w danym przedsięwzięciu zasad horyzontalnych.

Po drugie, zostały przedstawione dobre praktyki odnoszące się do działań podejmowanych na poziomie całego Programu w ramach instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie RPO WP. Przedstawiono 3 przykłady tego rodzaju działań.

Nim przejdziemy do prezentacji dobrych praktyk, warto poczynić jedno istotne zastrzeżenie, które pojawiło się w badaniu jakościowym, a które dotyczy możliwości określenia dobrych praktyk w projektach RPO WP. Zwrócono uwagę, że ze względu na stosowane w Programie podejście na etapie oceny wniosków o dofinansowanie, a także postrzeganie realizacji zasad horyzontalnych jako pewnego standardu realizacyjnego, a nie „wartości dodanej” wybranych projektów, identyfikacja dobrych praktyk może być utrudniona. Teza ta znalazła częściowe potwierdzenie na etapie doboru projektów mogących stanowić przykład dobrej praktyki, ale jej potwierdzeniem są także te opinie z badania jakościowego, których wyraziciele zwracali uwagę, że mają faktyczną trudność ze wskazaniem przedsięwzięć, które mogliby traktować jako autentyczne dobre praktyki w zakresie wdrażania poszczególnych polityk horyzontalnych.

Dobre praktyki dotyczące realizowanych projektów

Poniżej przedstawiono charakterystykę działań realizowanych w wybranych projektach, które to działania dotyczą realizacji zasad horyzontalnych. Struktura opisu we wszystkich przypadkach jest taka sama i obejmuje: podstawowe informacje o projekcie, opis wdrażanych dobrych praktyk, osiągnięte efekty, podsumowanie/rekomendacje dla innych przedsięwzięć.

Projekt 1. Równość szans kobiet i mężczyzn

Dobra praktyka: Zapewnienie możliwości korzystania ze wsparcia dla kobiet znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy

Oś priorytetowa: VI. Integracja

Działanie: 6.1. Aktywna Integracja

Projektodawca: Powiat Lęborski

Tytuł projektu: Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców powiatu lęborskiego

Cele projektu: Poprawa jakości działań na rzecz aktywizacji zawodowej i społecznej klientów instytucji integracji społecznej.

Grupa docelowa projektu: 152 osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym: osoby z niepełnosprawnością.

Opis wdrażanych dobrych praktyk

Projekt – skupiający się na aktywizacji zawodowej osób wykluczonych – bazował na przeprowadzonej diagnozie, w ramach której zidentyfikowano jako grupę zagrożoną wykluczeniem społecznym kobiety będące szczególnie obciążone obowiązkami po

urodzeniu dziecka lub w trakcie jego wychowywania. Dostrzeżono też potrzebę aktywizacji kobiet, które zajmowały się osobami zależnymi w domu, co również stanowi czynnik utrudniający powrót na rynek pracy. Osoby te, w oparciu o założenia projektu, powinny być pod stałą opieką psychologa, ponieważ są nieaktywne zawodowo, korzystają z opieki społecznej, a niekiedy są to także osoby z niepełnosprawnością. Często zamieszkują one tereny wiejskie, co dodatkowo wiąże się z kwestią wykluczenia transportowego.

Jak zaznacza projektodawca wsparcie tych grup docelowych wymaga współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie oraz jednostkami samorządu terytorialnego (w tym przypadku z gminą). Wszelkie realizowane działania i pomoc, której udzielono ostatecznym beneficjentom, wynikały w dużej mierze z doświadczeń pracowników tych podmiotów. Podane wyżej podmioty identyfikowały osoby, które mogłyby przystąpić do projektu. Istotny problem stanowiło przełamanie wątpliwości i oporu potencjalnych uczestniczek do wzięcia udziału w projekcie. Odpowiedzią na to było przede wszystkim zabezpieczenie środków na działania związane z zapewnieniem opieki nad dziećmi, czy osobami zależnymi.

Istotnym wsparciem o charakterze włączającym – i to w sposób trwały – było zapewnienie (już po odbyciu przewidzianego w projekcie stażu) możliwie jak największej liczbie uczestników projektu stałego zatrudnienia w oparciu o umowę o pracę (przynajmniej na trzymiesięczny okres próbny). Chodziło tutaj nie tylko o samą poprawę sytuacji materialnej, ale także zwiększenie pewności siebie i zapewnienie komfortu psychicznego w codziennym funkcjonowaniu.

Część uczestniczek decydowała się na kontynuację nauki, aby poszerzyć swoją wiedzę i kwalifikacje. W tym przypadku kluczowe znaczenie miała możliwość zapewnienia opieki nad dziećmi i osobami zależnymi.

Bardzo ważnym elementem kompleksowości pomocy wskazanym przez projektodawcę są także porady prawne, zwłaszcza w przypadku tych uczestniczek, które pochodzą z rodzin/gospodarstw domowych, gdzie występuje zjawisko przemocy domowej. Uwzględniając złożoność problemów, które skutkują występowaniem zagrożenia wykluczeniem i które mają duże znaczenie dla nierówności szans kobiet i mężczyzn, przewidziano w projekcie również wsparcie o charakterze uspołeczniającym. Chodzi tutaj o integrację samych uczestników poprzez wyjazdy do kin, wioski tematyczne, teatru, jak i organizację rajdu, pikniku itp.). Tego rodzaju form pomocy nie cechuje konkretne oddziaływanie np. na sytuację zawodową, nie muszą też generować wymiernych (i zauważalnych w perspektywie krótkookresowej). Bez wątpienia natomiast, w kontekście realizacji celów włączeniowych i antydyskryminacyjnych, są one bardzo pożądane, przede wszystkim dla poszerzania zakresu i pól aktywności, nie tylko zawodowej, ale społecznej.

Nie oznacza to jednak, że uczestnicy projektu otrzymywali wyłącznie tego rodzaju pomoc. Dla zapewnienia dostępności samego wsparcia (tj. umożliwienia uczestnictwa w projekcie jak największej liczbie osób) znaczenie miały także takie elementy pomocy jak: zapewnienie kosztów przejazdów na zajęcia, zapewnienie badań lekarskich przed skierowaniem na szkolenie/staż oraz stypendia stażowe dla uczestników projektu.

Uzyskane efekty

1. Powrót uczestników projektu na rynek pracy.
2. Wsparcie uczestników projektu opieką doradcy zawodowego, psychologa oraz w zależności od potrzeb – prawnika.
3. Zwiększenie pewności siebie i komfortu psychicznego u uczestników.
4. Podjęcie przez uczestników formalnej edukacji.
5. Odciążenie – zwłaszcza uczestniczek projektu – w obowiązkach związanych z opiekowaniem się dziećmi/osobami zależnymi.
6. Organizowanie zajęć i wyjazdów integracyjnych dla uczestników.

Podsumowanie. Rekomendacje dla innych przedsięwzięć

Wspieranie kobiet na rynku pracy wymaga dokładnej analizy, jakie konkretne bariery ograniczają dostępność ewentualnej pomocy. W projekcie przeprowadzono tego rodzaju diagnozę, uwzględniając szczególnie katalog problemów, które w większym stopniu dotyczą kobiet. Analizując katalog przewidzianych w przedsięwzięciu działań należy zwrócić uwagę na ich dwutorowość. Z jednej strony, oferowane były konkretne i wymierne wsparcie w czasie trwania projektu (staż, doradztwo zawodowe i prawne, zapewnienie opieki nad dziećmi/osobami zależnymi). Z drugiej zaś, podejmowano działania w zakresie mentalnego i psychologicznego wzmocnienia uczestników. Ta kompleksowość podejścia jest rozwiązaniem właściwym w dużej mierze z tego powodu, że przyczyny nierówności szans kobiet i mężczyzn również cechuje taka dwuaspektowość (obiektywne ograniczenia oraz bariery mentalne i świadomościowe). Dla skuteczności wszelkich działań aktywizacyjnych (zarówno w obszarze aktywizacji zawodowej, jak i społecznej) jest więc niezbędne, aby w realizowanych przedsięwzięciach były ujmowane oba aspekty.

Projekt 2. Równość szans kobiet i mężczyzn

Dobra praktyka: Zapewnienie całościowego wsparcia kobiet w aktywizacji zawodowej

Oś priorytetowa: VI. Integracja

Działanie: 6.1. Aktywna Integracja

Projektodawca: Gmina Nowy Dwór Gdański

Tytuł projektu: AFLATOUN – znaczy zmiana dla mieszkańców miasta i Gminy Nowy Dwór Gdański

Cele projektu: Aktywizacja społeczno-zawodowa osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy – odpowiedź na barierę równości płci, segregację poziomą rynku pracy oraz stereotypy związane z rolami społecznymi kobiet i mężczyzn.

Grupa docelowa projektu: 60 osób, z czego 40 stanowiły kobiety.

Opis wdrażanych dobrych praktyk

Na etapie opracowywania założeń projektu jego późniejszy realizator zidentyfikował jako grupę o szczególnych potrzebach i wymagającą specyficznego rodzaju wsparcia kobiety, które mocno obciążają obowiązki związane z opieką nad dziećmi. Czynniki te zostały zdiagnozowane nie tylko jako przyczyniający się do nierówności sytuacji na rynku pracy kobiet w stosunku do mężczyzn, ale także jako przyczyna możliwego niewielkiego zainteresowania potencjalnych uczestniczek udziałem w projekcie.

Uwzględniając powyższe, w projekcie przewidziane zostało wsparcie związane z zapewnieniem opieki nad podopiecznymi uczestniczek projektu. Co warto podkreślić, zastosowano tutaj bardzo elastyczne i uproszczone podejście – finansowana w ramach projektu opieka mogła być sprawowana przez osoby wskazane przez uczestniczki projektu, w oparciu o składane oświadczenie (po uprzedniej weryfikacji przez realizatora omawianego przedsięwzięcia).

Sama kwestia wsparcia na rynku pracy została w projekcie przygotowana tak, aby uczestniczki przechodziły kolejno przez etapy: doradztwa zawodowego (i przygotowania Indywidualnego Planu Działania dla danej osoby), szkoleń, staży i w końcu możliwości zatrudnienia. Pozwoliło to na indywidualizację ostatecznego zakresu i form pomocy oferowanej poszczególnym osobom i uwzględniającej ich specyficzne potrzeby. W ramach działań projektowych były także identyfikowane przedsiębiorstwa, które po udzielonym wsparciu szkoleniowym mogłyby zatrudnić uczestników przedsięwzięcia.

Podejmowane w projekcie działania uwzględniały niwelowanie problemu zdiagnozowanego przez realizatora, czyli relatywnej izolacji społecznej (tj. braku rozwiniętej sieci kontaktów społecznych) i emocjonalnej (tj. braku więzi emocjonalnej z innymi ludźmi, nawet pomimo posiadanej sieci kontaktów społecznych) osób

reprezentujących grupę docelową. Dlatego też, przewidziano w projekcie takie działania, które miały zaktywizować uczestniczki, także po to, by mogły one w jak najpełniejszy sposób skorzystać z faktu uczestnictwa w projekcie. W tym kontekście bardzo dużą rolę odegrały takie działania projektowe jak: integracja grupowa, spotkania z psychologiem, ale także doradztwo zawodowe, które również stwarzało możliwość „otwarcia się” uczestniczek i podjęcia współpracy z osobami realizującymi poszczególne formy wsparcia przewidziane w projekcie.

Beneficjent zwrócił też uwagę na jeden, szczególnie problem dotyczący wspieranych uczestniczek projektu, a mianowicie kwestie zdrowotne (np. o charakterze stomatologicznym). Niestety, w realizowanym przedsięwzięciu nie było formalnej możliwości zapewnienia pomocy w tym zakresie (beneficjent odwoływał się do swoich doświadczeń w ramach innego projektu, gdzie wsparcie o profilu zdrowotnym było dostępne).

Uzyskane efekty

1. Zapewnienie opieki nad podopiecznymi na czas udziału uczestników – zwłaszcza uczestniczek – w projekcie.
2. Pomoc w radzeniu sobie z problemami wpływającymi na pewność siebie.
3. Zapewnienie odpowiedniej ścieżki rozwojowej (docelowo kończącej się zapewnieniem zatrudnienia), poprzedzonej doradztwem zawodowym i wsparciem psychologa.
4. Otwarcie się uczestników – zwłaszcza uczestniczek – na nowe możliwości życiowe i zawodowe.

Podsumowanie. Rekomendacje dla innych przedsięwzięć

Niniejszy projekt już w wymiarze zdefiniowanych przez beneficjenta celów wiąże ze sobą dwie kwestie: aktywizację społeczno-zawodową oraz podjęcie działań zorientowanych na zniwelowanie problemu segregacji poziomej i stereotypizacji ról społecznych ze względu na płeć. Choć wydaje się, że są to kwestie o różnej skali i złożoności, to jednak za trafne uznać należy ich powiązanie, tak naprawdę bowiem trudno mówić o możliwości skutecznej poprawy sytuacji kobiet na rynku pracy, bez uwzględnienia aspektów mentalno-świadomościowych, dotyczących samych uczestniczek projektu, jak i ich społecznego otoczenia. Pozytywnie ocenić należy, że pomimo faktu, że problemy dyskryminacji, segregacji poziomej i stereotypizacji mają charakter makrospołeczny, są one również podejmowane w przedsięwzięciach o lokalnym zasięgu oddziaływania. Omawiany projekt cechowała kompleksowość zaoferowanych form wsparcia. Sam realizator dostrzegł jednak potrzebę dalszego zwiększania tej kompleksowości w

przedsięwzięciach o podobnym charakterze, np. o wsparcie zdrowotne. W projektach z silnym elementem zapewnienia inkluzywności tego rodzaju pomoc jest istotna i – w miarę możliwości – powinna być dostępna, biorąc pod uwagę, że czynnik zdrowotny jest istotny nie tylko sam w sobie, ale może także oddziaływać na poczucie własnej wartości i pewność siebie.

Projekt 3. Równość szans i niedyskryminacja w projekcie EFS

Dobra praktyka: Kompleksowe wsparcie uczniów z niepełnosprawnością i ich opiekunów

Oś priorytetowa: III. Edukacja

Działanie: 3.2. Edukacja Ogólna

Projektodawca: Fundacja „Wróć”

Tytuł projektu: Zobacz, co mówię. Komunikacja alternatywna w rozwoju kluczowych kompetencji o charakterze społecznym uczniów z niepełnosprawnością sprzężoną.

Cele projektu: Wzrost kluczowych kompetencji społecznych - komunikacyjnych uczniów

Grupa docelowa projektu: Uczniowie z głęboką niepełnosprawnością sprzężoną.

Opis wdrażanych dobrych praktyk

Projekt został przygotowany i był prowadzony przez podmiot, którego działalność jest w całości dedykowana dzieciom z niepełnosprawnościami.

W ramach projektu zapewnione były szkolenia dla pracowników oraz opiekunów prawnych, czyli rodziców i opiekunów. Były to szkolenia dotyczące szerokiego zakresu zagadnień rewalidacyjnych i rehabilitacyjnych. W ramach projektu zostały również zakupione określone rozwiązania technologiczne adresowane do osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności: urządzenia kalibrujące wzrok, ekrany dotykowe, klawiatury ze specjalnymi przyciskami oraz ramionami mocującymi przeznaczonymi do komunikacji poprzez dotyk, zestawy Muvik (tablety z indywidualnie konstruowanym dla poszczególnych uczniów obrazkowym słownikiem).

Bardzo ważnym elementem samego sposobu realizacji działań adresowanych bezpośrednio do dzieci objętych pomocą było zapewnienie częściowej otwartości dla rodziców/opiekunów. Z jednej strony, pozwalało to osobom zajmującym się codzienną opieką nad dziećmi z niepełnosprawnością poszerzyć swoje doświadczenie i wiedzę na temat technologii ułatwiających pracę ze swoimi podopiecznymi. Z drugiej strony, takie rozwiązanie należy traktować również jako narzędzie zapewnienia dostępności działań projektowych. Można bowiem podejrzewać, że w przypadku przynajmniej części dzieci samodzielne uczestnictwo w zajęciach mogłoby stanowić zbyt duże wyzwanie emocjonalne, zaś obecność bliskiej osoby pozwalała łatwiej oswoić nową sytuację i przełamać początkowe obawy.

W projekcie ważne były także działania skierowane do kadry zajmującej się opieką i pomocą dzieciom z niepełnosprawnością sprzężoną. W grupie tej istotny problem stanowi wypalenie zawodowe, a tym samym – spadek motywacji do dalszej pracy. Włączenie w działania projektowe elementu innowacyjnych rozwiązań technologicznych traktować należy jako narzędzie zwiększające atrakcyjność prowadzonych zajęć nie tylko dla ich adresatów, ale też osób prowadzących te zajęcia (poprzez zwiększenie różnorodności realizowanych działań wspierających).

Założenia projektu bazowały na wnikliwej diagnozie obejmującej okres trzech lat poprzedzających realizację przedsięwzięcia. Diagnoza ta została opracowana w sposób interdyscyplinarny, a w jej przygotowaniu uczestniczyły m.in.: Zespoły Terapeutyczne, Rady Pedagogiczne placówek, lekarze, psychologowie. Dzięki takiemu podejściu udało się zapewnić nie tylko rzetelność diagnozy stanowiącej podstawę do sformułowania założeń projektowych, ale także wziąć pod uwagę potrzeby różnych kategorii interesariuszy (a potrzeby gł. kategorii odbiorców, czyli dzieci z niepełnosprawnościami, uwzględnić w sposób wieloaspektowy).

Jednocześnie, poza elementami ściśle zaplanowanymi w projekcie, założono również odpowiedni poziom elastyczności, szczególnie w aspekcie terminarza prowadzonych zajęć. Było to niezbędne ze względu na inne zajęcia i obowiązki, zarówno osób realizujących wsparcie, jak i uczniów. Dzięki temu możliwe były dokonywane *ad hoc* zmiany, tak, by zapewnić jak najpełniejsze uczestnictwo wszystkich osób biorących udział w projekcie.

Uzyskane efekty

1. Objęcie szkoleniami dotyczącymi pracą z dziećmi z niepełnosprawnościami zarówno kadry pracowniczej, jak i opiekunów tych dzieci.
2. Zabezpieczenie dostępu do nowej technologii terapeutycznej oraz zapewnienie jej w procesie pracy z dziećmi.
3. Walka z wypaleniem zawodowym osób zajmujących się wsparciem dla osób z niepełnosprawnością (poprzez wskazanie możliwości zwiększenia różnorodności działań dydaktycznych i terapeutycznych).

Podsumowanie. Rekomendacje dla innych przedsięwzięć

Z punktu widzenia realizacji przedsięwzięć o podobnym charakterze warto zwrócić uwagę przede wszystkim na trzy elementy dotyczące niniejszej dobrej praktyki. Po pierwsze, w projekcie uwzględniono możliwe bariery dostępności wsparcia dla dzieci z niepełnosprawnością i podjęto działania zorientowane na ich zniwelowanie (możliwość uczestnictwa w zajęciach rodziców i opiekunów). Po drugie, słusznie założono, że

skuteczne i trwałe wsparcie dla osób z niepełnosprawnością (szczególnie w przypadku dzieci) musi wiązać się z oddziaływaniem na ich środowisko społeczne i rodzinne. Dlatego też pozytywnie ocenić należy, że tak naprawdę w projekcie mieliśmy do czynienia nie z jedną, z ale trzema grupami docelowymi (a w przypadku każdej z nich z innego rodzaju działaniami i efektami): dzieci z niepełnosprawnością sprzężoną (pomoc w zakresie problemów wynikających z niepełnosprawności), osoby pracujące z dziećmi z niepełnosprawnością sprzężoną (przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu i poszerzenie wiedzy i kwalifikacji), rodzice/opiekunowie dzieci z niepełnosprawnością sprzężoną (poszerzenie wiedzy i kwalifikacji w zakresie pracy z podopiecznym). Po trzecie, choć projekt miał charakter „miękki” uwzględniono w nim także aspekt „twardy”, który odnosił się do zakupu rozwiązań technologicznych ułatwiających pracę z osobami objętymi pomocą terapeutyczną czy rehabilitacyjną.

Projekt 4. Równość szans i niedyskryminacja w projekcie EFS

Dobra praktyka: Dobór odpowiednich grup wykluczonych we wdrażaniu wsparcia i adekwatność działań podejmowanych wobec nich

Oś priorytetowa: V. Zatrudnienie

Działanie: 5.5. Kształcenie Ustawiczne

Projektodawca: Akademia Słońca

Tytuł projektu: Angielski dla każdego – kursy językowe dla pracowników sektora MSP z województwa pomorskiego

Cele projektu: Podniesienie poziomu biegłości językowej z języka angielskiego wśród pracowników sektora MSP oraz podmiotów ekonomii społecznej.

Grupa docelowa projektu: 480 pracowników sektora MSP oraz podmiotów ekonomii społecznej powyżej 25 roku życia, zamieszkujących województwo pomorskie.

Opis wdrażanych dobrych praktyk

Realizatorem projektu był podmiot posiadający doświadczenie w prowadzeniu projektów skupiających się na nauczaniu języka angielskiego, co ma znaczenie z punktu widzenia odpowiedniego zaplanowania działań dla grupy docelowej, zwłaszcza jeśli jest to grupa o szczególnych potrzebach. Na bazie tych doświadczeń za grupy wymagające pomocy określono osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby starsze. Projektem zostały objęte osoby w wieku 25-67 lat, w tym – w 80% – osoby posiadające niskie kwalifikacje zawodowe.

Działania o charakterze dostępnościowym zostały przewidziane już na etapie rekrutacji uczestników, co jest o tyle istotne, że jest to etap kluczowy dla zapewnienia równości szans i przeciwdziałania ewentualnej dyskryminacji w dostępie do udzielanego wsparcia. Organizacja spotkań rekrutacyjnych uwzględniała aspekt eliminacji barier

architektonicznych i czasowych (organizacja w godzinach popołudniowych). Dzięki temu, niezależnie od sytuacji jednostkowej uczestników zapewniona została możliwość partycypacji w projekcie. Pomimo tego oraz pomimo prowadzenia rekrutacji z wykorzystaniem licznych i zróżnicowanych kanałów komunikacyjnych (ogłoszenia, plakaty, media społecznościowe) zainteresowanie projektem nie było – z punktu widzenia realizatora przedsięwzięcia – zadowalające. W tym kontekście jako zdecydowanie pozytywne ocenić należy poszerzenie standardowego katalogu działań informacyjno-rekrutacyjnych o współpracę z ośrodkami ekonomii społecznej. Dzięki tej kooperacji udało się dotrzeć do dużej liczby osób w wieku 50+ i kobiet.

Czynnikiem skuteczności samych działań projektowych (prowadzonych zajęć) była znajomość uczestników między sobą. Ułatwiło to proces dydaktyczny, należy bowiem zwrócić uwagę, że w przypadku zajęć językowych bardzo ważne jest przełamanie ewentualnego oporu, nie tylko przed popełnianiem błędów, ale także przed aktywnym uczestnictwem w zajęciach, zabieraniem głosu w konwersacji grupowej itp. Duże znaczenie miało także przygotowanie osób do prowadzenia zajęć w oparciu o metodykę dostosowaną do potrzeb, możliwości i ograniczeń grupy docelowej. Bazując na swoich doświadczeniach, beneficjent podkreślił, że w pracy z osobami starszymi lektorzy powinni mieć choćby podstawową wiedzę z zakresu pedagogiki adresowanej do tej kategorii osób uczących się.

By zapewnić jak największą dostępność pomocy i ograniczyć ryzyko ewentualnej dyskryminacji podejmowano też takie dodatkowe działania jak: organizacja zajęć w zróżnicowanych miejscach (koła gospodyń wiejskich, prywatne domy – w przypadku osób z niepełnosprawnością), elastyczne podejście do konstruowania grafików zajęciowych (tak, by uwzględnić potrzeby zarówno osób pracujących, jak i niepracujących).

W projekcie ujawnia się także szersze podejście do myślenia o równości szans i niedyskryminacji – w przedsięwzięciu przewidziano certyfikację nabywanych umiejętności jako element poprawy sytuacji zawodowej odbiorców wsparcia.

Uzyskane efekty

1. Podniesienie kwalifikacji językowych osób mogących mieć problemy z powrotem do edukacji czy nawet motywacją do kształcenia.
2. Zapewnienie procesu dydaktycznego dostosowanego do możliwości i ograniczeń grupy o szczególnych potrzebach.
3. Podniesienie pewności siebie osób kształconych oraz poczucia własnej wartości, choćby w poruszaniu się na rynku pracy.

Podsumowanie. Rekomendacje dla innych przedsięwzięć

W opisanym projekcie mamy do czynienia z bardzo użytecznym zdyskontowaniem doświadczenia podmiotu realizującego przedsięwzięcie, co pozwoliło na optymalne dostosowanie działań projektowych do specyfiki grupy docelowej. Jest to potwierdzenie dużego znaczenia kwestii doświadczenia beneficjenta w pracy z grupą docelową o szczególnych potrzebach.

Przebieg projektu i występujące trudności rekrutacyjne unaocznili z kolei znaczenie niestandardowych działań zorientowanych na dotarcie do odbiorców pomocy oraz ich utrzymanie w projekcie. W tym kontekście podkreślić należy przede wszystkim współpracę z ośrodkami ekonomii społecznej. Tego rodzaju podejście, w ramach którego tworzy się międzyinstytucjonalne powiązania kooperacyjne, jest na pewno bardziej użyteczne (także w kontekście możliwości późniejszego prowadzenia działań o podobnym charakterze) niż działania jednostkowe, gdzie np. rekrutacja kierowana jest do pojedynczych osób, a nie grup czy społeczności powiązanych z daną instytucją lub organizacją.

Niestandardowość podejścia nie może jednak dotyczyć wyłącznie etapu rekrutacji. Jest ona równie ważna na etapie samej już realizacji projektu, aby utrzymać uczestnictwo odbiorców wsparcia przez cały okres trwania przedsięwzięcia. W tym kontekście wskazać należy przede wszystkim na elastyczność w odniesieniu do różnych aspektów organizacji zajęć, a także konsekwentne eliminowanie barier dostępnościowych o zróżnicowanym charakterze.

Projekt 5. Równość szans i niedyskryminacja w projekcie EFRR

Dobra praktyka: Zapewnienie osobom z niepełnosprawnością dostępu do rekreacji w trudnym terenie cechującym się występowaniem określonych barier dostępności

Oś priorytetowa: XI. Środowisko

Działanie: 11.4. Ochrona Różnorodności Biologicznej

Projektodawca: Nadleśnictwo Choczewo

Tytuł projektu: Ochrona obszarów pasa nadmorskiego przed nadmierną presją turystyczną – II etap

Cele projektu: Ochrona obszarów pasa nadmorskiego przed nadmierną presją turystyczną

Grupa docelowa projektu: Osoby korzystające z terenów pasa nadmorskiego

Opis wdrażanych dobrych praktyk

Projektodawca dostrzegł coraz większą presję turystyczną na terenie pasa nadmorskiego, zwłaszcza na plażach, dla których nie istniała jeszcze infrastruktura ułatwiająca dotarcie do nich przez turystów (np. chodniki). Postanowiono w związku z rosnącą popularnością tych obszarów ułatwić dostęp do nich, mając jednocześnie

świadomość konieczności zapewnienia tego dostępu także osobom z niepełnosprawnościami. W tym przypadku kwestia zniwelowania ewentualnych barier dostępnościowych cechowała się o tyle dużą złożonością, że projekt dotyczył przestrzeni, którą cechują określone ograniczenia przyrodnicze, ale w przypadku których ów przyrodniczy aspekt musi być również brany pod uwagę, aby zwiększaniu dostępności nie towarzyszyła nadmierna ingerencja w środowisko naturalne. Kluczowe działania zorientowane na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji w korzystaniu z rezultatów projektu dotyczyły: utworzenia w bezpośrednim sąsiedztwie morza miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnościami, utwardzenia tras mieszanką piaskowo-cementową, która jest przystosowana do poruszania się po niej np. wózkami inwalidzkimi, zapewnienia zaplecza sanitarnego dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zniwelowania dodatkowych barier architektonicznych (wyrównanie podejść i podjazdów, likwidacja schodów).

Projektując zakres i charakter działań wzięto pod uwagę, że na terenie, którego dotyczyło przedsięwzięcie, działa podmiot oferujący wsparcie w formie terapii zajęciowej dla osób z niepełnosprawnościami. Zrealizowane działania ułatwiły dostęp osobom korzystającym z tego wsparcia, w przypadku których ewentualne bariery infrastrukturalne mogłyby stanowić czynnik znacząco utrudniający lub uniemożliwiający uzyskanie pomocy.

Uzyskane efekty

1. Przygotowanie odpowiedniej infrastruktury zapewniającej dostęp do obszaru rekreacyjno-wypoczynkowego dla osób z niepełnosprawnościami.
2. Przygotowanie infrastruktury zwiększającej komfort dla osób z niepełnosprawnościami (miejsca parkingowe, obiekty sanitarne).
3. Zwiększenie dostępności do istniejącego już obiektu oferującego wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami.

Podsumowanie. Rekomendacje dla innych przedsięwzięć

Niniejsze przedsięwzięcie stanowi dobry przykład tego, jak działania w zakresie zapewnienia dostępności np. dla osób z niepełnosprawnościami mogą być realizowane na obszarach, które cechuje relatywnie utrudniona ogólna dostępność i/lub w przypadku których istotnym aspektem są także walory przyrodnicze danego obszaru. Projekt ten można więc traktować jako dobrą praktykę w zakresie tego, jak zapewnić dostępność wartościowych przyrodniczo i użytecznych rekreacyjnie terenów dla osób o szczególnych potrzebach. Różnorodność zastosowanych rozwiązań i usprawnień stanowi potwierdzenie tego, że bez względu na obszar, którego dotyczy projekt, możliwe jest zastosowanie określonego katalogu rozwiązań z zakresu zapewnienia dostępności

architektonicznej.

Pozytywnie ocenić należy także fakt uwzględnienia kontekstu i otoczenia, w którym realizowane były działania projektowe. W przypadku niniejszego projektu chodziło o funkcjonowanie na obszarze realizowanego przedsięwzięcia podmiotu oferującego wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami. Szerokie i pogłębione uwzględnianie specyfiki obszaru, którego dotyczy projekt traktować należy jako narzędzie zapewnienia faktycznej dostępności rezultatów projektu (nie zaś pozornej, gdy zostałyby podjęte działania o charakterze dostępnościowym, ale np. nieuwzględniające specyficznych potrzeb osób, które będą relatywnie częstymi użytkownikami wprowadzonych rozwiązań).

Projekt 6. Równość szans i niedyskryminacja w projekcie EFRR

Dobra praktyka: Przygotowanie nowych technologii z silnym uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Oś priorytetowa: II. Przedsiębiorstwa

Działanie: 2.2. Inwestycje profilowane

Projektodawca: Learnetic S.A.

Tytuł projektu: Rozbudowa systemu mAuthor o innowacyjny pakiet Adaptive Learning oraz wdrożenie standardów WCAG 2.0 w zakresie tworzenia treści interaktywnych dla osób niepełnosprawnych.

Cele projektu: Rozbudowa systemu mAuthor o innowacyjny pakiet Adaptive Learning oraz wdrożenie standardów WCAG 2.0 w zakresie tworzenia treści interaktywnych dla osób z niepełnosprawnością.

Grupa docelowa projektu: wszelkie: Osoby korzystające z treści przygotowywanych elektronicznie, w tym korzystających z platform e-learningowych i osoby z niepełnosprawnością.

Opis wdrażanych dobrych praktyk

W przypadku niniejszego projektu realizacja celów spójnych z założeniami zasady równości szans i niedyskryminacji wpisana była w samą istotę przedsięwzięcia. Było ono zorientowane na wdrożenie narzędzia tworzenia materiałów i zarządzania procesem wydawniczym. Produkt ten ma służyć wydawcom i bezpośrednim użytkownikom treści, w tym: osobom z niepełnosprawnościami. Uwzględnienie szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami stanowiło więc jedno z kluczowych założeń przedsięwzięcia już na etapie koncepcyjnym.

Sam projektodawca wspomina, że pomysł na wsparcie osób z niepełnosprawnościami w zakresie dotyczącym ewentualnych problemów z odczytywaniem i dostępem do treści elektronicznych (przede wszystkim dostępnych za pośrednictwem sieci Internet), pojawił

się wraz ze zrozumieniem, że to właśnie te osoby szczególnie często poszukują dostępu do elektronicznych materiałów edukacyjnych i publikacji tekstowych, których forma byłaby dostosowana do specyficznych potrzeb, ale i ograniczeń odbiorców. Z drugiej strony, dostrzeżono problem, że twórcy treści merytorycznych udostępnianych za pośrednictwem sieci Internet rzadko dysponują takimi umiejętnościami informatycznymi lub programistycznymi, by móc udostępniać tworzone przez siebie materiały w sposób dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Rozwiązanie technologiczne, którego dotyczy projekt w założeniu miało rozwiązać ten problem, dostarczając narzędzia zapewniającego dostępność publikowanych treści. Treści przygotowywane z pomocą tego narzędzia mogą zostać umieszczone w platformach wykorzystanych do kształcenia e-learningowego. Duże znaczenie ma w tym kontekście uniwersalność formatu przygotowywanych treści, co pozwala na sprawny odczyt w ramach różnych platform. Potrzeby osób z niepełnosprawnościami zostały także uwzględnione poprzez zapewnienie kompatybilności możliwości odczytu treści za pomocą tzw. *screen readerów*.

Opracowując funkcjonalności omawianego narzędzia zwrócono także uwagę na fakt, że potrzeby użytkowników mogą być bardzo zindywidualizowane, co jest szczególnie istotne w przypadku osób z niepełnosprawnością. Dlatego też włączono w zakres funkcjonalności moduł *Adaptive Learning*, dzięki któremu wynik działania użytkownika jest podstawą do dostosowania się programu do percepcji odbiorcy. Innymi słowy, urządzenie samo uczy się tego, jakie są i jak zmieniają się potrzeby użytkownika.

Efekty projektu

1. Ułatwienie procesu tworzenia treści dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami.
2. Ułatwienie dostępu do treści wszelkiego rodzaju (zwłaszcza jednak treści edukacyjnych) dla osób z niepełnosprawnościami.
3. Uwzględnienie specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, które trudno przewidzieć na etapie tworzenia określonych rozwiązań technologicznych.

Podsumowanie. Rekomendacje dla innych przedsięwzięć

Projektodawca opracował narzędzie przygotowywania treści elektronicznych, które ma wiele zastosowań. Jednym z nich jest także zwiększenie dostępności tych treści dla osób z niepełnosprawnością. Pozytywnie ocenić należy fakt, że funkcjonalności dotyczące dostępności dla osób z niepełnosprawnością stanowią element szerszego rozwiązania technologicznego. Jest to o tyle istotne, że w przypadku tworzenia rozwiązań technologicznych dedykowanych wyłącznie specyficznym potrzebom tej kategorii osób

utrudnione mogłoby być skuteczne upowszechnianie wypracowanych rozwiązań i zapewnienie ich szerokiego stosowania.

Przykład niniejszego przedsięwzięcia dowodzi, że optyka uwzględniająca potrzeby osób z niepełnosprawnościami może stanowić istotny element różnorodnych działań projektowych z obszaru nowoczesnych technologii, także wtedy, gdy działania te nie są dedykowane wyłącznie osobom o szczególnych potrzebach.

Projekt 7. Zrównoważony rozwój

Dobra praktyka: Wprowadzanie w ramach prowadzonej działalności biznesowej rozwiązań zapewniających oszczędność zasobów i dbanie o środowisko

Oś priorytetowa: II. Przedsiębiorstwa

Działanie: 2.2. Inwestycje profilowane

Projektodawca: Vipro S.C.

Tytuł projektu: Poprawa konkurencyjności Vipro s.c. zlokalizowanej w Gdańsku poprzez zakup technologii do powlekania opakowań lakierem UV pozwalającej na redukcję odpadów, surowców oraz zwiększenie efektywności energetycznej.

Cele projektu: Wdrożenie proekologicznych rozwiązań związanych z procesem powlekania opakowań.

Grupa docelowa projektu: Firma realizująca projekt.

Opis wdrażanych dobrych praktyk

W ramach niniejszego projektu został zakupiony rekuperator (wymienik ciepła – urządzenie pozwalające na odzyskiwanie ciepła z powietrza wywiewanego z budynku), dzięki któremu udało się osiągnąć efekt w postaci zmniejszenia zużycia energii potrzebnej do ogrzania hali, gdzie prowadzona jest działalność przedsiębiorstwa. Projektodawca zwracał uwagę, że zrealizowane w projekcie działania pozwoliły uwzględnić dwie perspektywy. Po pierwsze, uwzględniono perspektywę biznesową (ekonomiczną) – dzięki przeprowadzonej inwestycji zmniejszyły się koszty prowadzenia działalności gospodarczej. Po drugie, wzięto pod uwagę także perspektywę środowiskową – wdrożone rozwiązanie generuje określone korzyści ekologiczne, które nie dotyczą już tylko samego przedsiębiorstwa, ale także cechuje je szersze oddziaływanie.

Zrealizowane działania projektowe miały na celu poprawę konkurencyjności firmy – proekologiczna inwestycja nie jest więc tutaj tylko i wyłącznie kosztem lub koniecznością dla przedsiębiorstwa (np. w konsekwencji obowiązujących wymagań prawnych), jest ona także środkiem do zbudowania określonej przewagi konkurencyjnej.

Uzyskane efekty

1. Zwiększenie stopnia przyjazności dla środowiska działalności produkcyjnej prowadzonej przez przedsiębiorstwo.
2. Zwiększenie poziomu efektywności i opłacalności prowadzonej działalności.

Podsumowanie. Rekomendacje dla innych przedsięwzięć

Działania o charakterze proekologicznym, które stanowią kluczowy aspekt zasady zrównoważonego rozwoju cechuje niekiedy wysoka kosztochłonność. W przypadku realizacji działań inwestycyjnych prowadzonych przez sektor przedsiębiorstw, gdzie znaczący jest element opłacalności i efektywności kosztowej, może to skutkować ograniczoną aktywnością w uwzględnianiu w prowadzonych przedsięwzięciach aspektu środowiskowego.

Niniejszy projekt stanowi potwierdzenie użytecznego powiązania perspektywy wąskiej (opłacalność ekonomiczna dla przedsiębiorstwa) z perspektywą szeroką („opłacalność” ekologiczna dla danego obszaru i lokalnej społeczności, czy szerzej – środowiska naturalnego i np. kwestii dostępności zasobów energetycznych). Takie połączenie może stanowić kluczową zachętę dla podejmowania działań w zakresie wspierania zrównoważonego rozwoju przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Projekt 8. Zrównoważony rozwój

Dobra praktyka: promocja proekologicznych rozwiązań

Oś priorytetowa: XI. Środowisko

Działanie: 11.2. Gospodarka odpadami

Projektodawca: Gmina Dzierzgoń

Tytuł projektu: Budowa Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych w Miniętach

Cele projektu: Budowa Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych w Miniętach.

Grupa docelowa projektu: Mieszkańcy Gminy Dzierzgoń.

Opis wdrażanych dobrych praktyk

W ramach niniejszego projektu utworzony został Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych. W projekcie założono powstanie Punktu w miejscu wysypiska odpadów komunalnych, które jest usytuowane poza miastem, ale niedaleko głównej drogi. Dzięki temu możliwe było zapewnienie dostępności komunikacyjnej, przy jednoczesnym zachowaniu odpowiedniej odległości od gęsto zaludnionych obszarów (co ma znaczenie nie tylko w aspekcie ekologicznym, ale i społecznym).

W proces opracowania założeń projektu zostały włączone osoby dobrze znające zarówno lokalne problemy i potrzeby mieszkańców gminy, jak i posiadające wiedzę na

temat dostępnych rozwiązań technologicznych stosowanych także poza Polską. Potencjał merytoryczny realizatora projektu, będącego jednostką samorządu terytorialnego, potwierdza też fakt realizacji różnorodnych zadań o charakterze proekologicznym, związanych z gospodarką wodno-ściekową, zagospodarowaniem odpadów, termomodernizacją budynków czy wprowadzaniem technologii w zakresie odnawialnych źródeł energii.

Co istotne, projekt nie miał charakteru wyłącznie inwestycyjnego. W ramach przedsięwzięcia wprowadzone zostały działania „miękkie”, edukacyjne, których hasłem przewodnim było: „Odpowiedzialność bierze się z zaangażowania”. Przeprowadzone zostały warsztaty wśród uczniów wszystkich szkół podstawowych w gminie, dotyczące znaczenia segregacji śmieci i dbania o środowisko. Dzięki temu uzyskano efekt zaangażowania całych gospodarstw domowych – to dzieci stawały się inicjatorami procesu zmiany i angażowały krewnych do przyswojenia sobie zasad poprawnej gospodarki odpadami. Spośród najbardziej aktywnych dzieci została wyłoniona grupa liderów, jednak przede wszystkim celem włączenia osób najmłodszych było właśnie oddziaływanie na rodziców, by zmienili oni swoje nawyki dotyczące segregacji odpadów. Efekt powyższy jest zauważalny – zwiększyła się aktywność mieszkańców w dostarczaniu odpadów, które poddawane są następnie odpowiedniemu zagospodarowaniu. To z kolei generuje kolejne korzyści. Po pierwsze, jest możliwość sprzedaży pozyskanych odpadów, które mogą być poddawane dalszej obróbce. Po drugie, dostrzegalne są przejawy wdrażania już nie tylko podejścia *less-waste*, ale nawet *zero-waste*, gdy np. meble przekazywane do Punktu w relatywnie dobrym stanie są następnie wykorzystywane przez inne osoby.

Uzyskane efekty

1. Zbudowanie Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych.
2. Edukowanie mieszkańców odnośnie proekologicznych rozwiązań.
3. Zaangażowanie dużej (i stale powiększającej się) liczby mieszkańców do działań proekologicznych.
4. Odpowiedzialny recykling odpadów.
5. Praktyczne wprowadzanie zasad *less-* i *zero-waste*.

Podsumowanie. Rekomendacje dla innych przedsięwzięć

W przypadku niniejszego projektu podkreślić trzeba przede wszystkim aspekt łączenia ze sobą dwojakiego rodzaju działań: infrastrukturalnych i związanych ze sferą społeczno-świadomościową. W przypadku zasady zrównoważonego rozwoju można sobie wyobrazić przedsięwzięcia, które odnoszą się tylko do jednej z tych sfer. Działania takie będą się cechować pewną skutecznością, ale będzie ona na pewno mniejsza niż w sytuacji współwystępowania oddziaływania na każdy z powyższych wymiarów. W omawianym projekcie zapewniono mieszkańcom dostępność określonych rozwiązań infrastrukturalnych, które pozwoliły im na zmianę nawyków dotyczących gospodarowania odpadami. Takie działanie wynikało oczywiście po części z wymagań prawnych, które zostały wprowadzone w Polsce w ostatnich latach. Niemniej jednak samo stworzenie infrastruktury, nawet przy odpowiedniej presji prawno-finansowej, mogłoby nie przynieść spodziewanego rezultatu w postaci rzeczywistej zmiany postaw. Dlatego tak istotny w projekcie był komponent „miękkiej”, którego dodatkową korzyścią było zaangażowanie w działania projektowe lokalnej społeczności. Warto przy tym podkreślić, że działania w tym zakresie miały charakter bardzo inkluzywny, poprzez aktywne włączenie najmłodszych mieszkańców (z reguły myśląc o działaniach włączeniowych akcentuje się potrzebę inkluzji osób starszych).

Dobre praktyki dotyczące działań podejmowanych na poziomie Programu przez instytucje zaangażowane w jego wdrażanie

W przypadku działań podejmowanych na poziomie Programu przez instytucje zaangażowane w jego wdrażanie wyróżniono trzy dobre praktyki, które scharakteryzowano poniżej:

- **Szerokie podejście do określenia w Programie grup zagrożonych dyskryminacją**
 - W ramach RPO WP mamy do czynienia z bardzo szerokim podejściem do wskazania grup docelowych najbardziej zagrożonych dyskryminacją i/lub wykluczeniem społecznym (zapisy sekcji 5 Programu). Jak wskazano we wcześniejszej analizie zestawienie tych grup obejmuje: osoby pozostające bez pracy (w tym w szczególności: 50 lat i więcej, z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotne oraz wchodzące/powracające po przerwie na rynek pracy); osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych oraz pracowników w wieku 50 lat i więcej; osoby zagrożone zwolnieniem oraz osoby zwolnione z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy; osoby dotknięte i zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny; opiekunów osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; uczniów/dzieci w wieku przedszkolnym z niepełnosprawnościami/zaburzeniami rozwoju; mieszkańców obszarów o niezadowalającej dostępności do specjalistycznych usług zdrowotnych; mieszkańców zdegradowanych obszarów miejskich; osoby

wymagające wsparcia, korzystające z usług społecznych, podmioty świadczące usługi społeczne lub zdrowotne, ich pracowników i ich rodziny, osoby przebywające w instytucjach całodobowego pobytu w ramach systemów: pomocy społecznej, ochrony zdrowia, pieczy zastępczej, oświaty oraz osoby w kryzysie bezdomności.

W kontekście zapewnienia możliwie jak najwyższego stopnia realizacji zasad równościowych powyższe podejście ocenić należy zdecydowanie pozytywnie. Wynika to z faktu, że identyfikacja i jednoznaczne wskazanie grup o szczególnych potrzebach już na etapie programowania pozwala w sposób adekwatny wobec potrzeb tych grup konstruować zakres i dostępne formy wsparcia (na poziomie ogólnym zostały one już wskazane w treści samego Programu, ale ich operacjonalizacja została zawarta w SZOOP). Tym samym wyeliminowane jest ryzyko niewystarczającego uwzględnienia we wsparciu oferowanym w RPO WP specyficznych potrzeb określonych grup docelowych.

Pozytywnie w przypadku niniejszego rozwiązania ocenić należy także fakt dynamicznego podejścia IZ do określania grup docelowych o szczególnych potrzebach. Potwierdzeniem tego jest wprowadzenie w ramach aktualizacji Programu w 2020 roku dodatkowych kategorii i grup docelowych w związku z wystąpieniem nowych problemów i ograniczeń wynikających z pandemii COVID-19.

- **Zintegrowane podejście do realizacji projektów rewitalizacyjnych pozwalające na szerokie uwzględnienie zasad równościowych oraz szerokie ujęcie zasady zrównoważonego rozwoju (obejmujące aspekt społeczny i środowiskowo-przestrzenny)** – W przypadku zasady zrównoważonego rozwoju mamy do czynienia w ramach RPO WP z szerokim podejściem do jej wdrażania w obszarze rewitalizacji. Niniejsza polityka horyzontalna powinna być ujmowana jako łącząca w sobie zarówno aspekt ekologiczny (środowiskowy), jak i społeczny (ew. gospodarczy). Tylko w przypadku powiązania obu tych wymiarów mówić możemy o pełnej realizacji rzeczony zasady. Spójność z takim podejściem cechuje w ramach RPO WP obszar interwencji odnoszący się do rewitalizacji. Jest to związane już z samym sposobem rozumienia rewitalizacji w Programie i odpowiednim zaprojektowaniem logiki interwencji jej dotyczącym. Rewitalizacja rozumiana jest bowiem jako „kompleksowy, skoordynowany proces przemian społecznych, gospodarczych i przestrzennych”. Do takiego sposobu rozumienia przedsięwzięć rewitalizacyjnych dostosowano sposób ich wdrażania, który bazuje na zintegrowanych przedsięwzięciach rewitalizacyjnych, łączących interwencję współfinansowaną z EFRR i EFS. Powiązane projekty o charakterze rewitalizacyjnym przewidziane są do realizacji w dwóch OP: OP 6 Integracja oraz OP 8 Konwersja, przy czym za nadrzędny uznaje się komponent społeczny (OP 6).

Również sam sposób delimitacji obszarów objętych działaniami rewitalizacyjnymi uwzględnia takie zintegrowane podejście, bazując na wskaźnikach zarówno dotyczących sfery społeczno-gospodarczej, jak i przestrzennej.

W kontekście niniejszego podejścia do realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które ocenić należy jako szczególnie użyteczne w aspekcie realizacji zasady zrównoważonego rozwoju należy dodatkowo zwrócić uwagę, że jest w tym podejściu uwzględniona także dodatkowa zasada horyzontalna, a mianowicie zasada partnerstwa, gdyż zakłada się zapewnienie realizacji tej zasady na etapie planowania charakteru i zakresu działań rewitalizacyjnych.

Jeśli chodzi o realizację zasad równościowych, to jest to zapewnione przede wszystkim poprzez koncentrację przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które w największym stopniu dotknięte są takimi problemami jak: długotrwałe bezrobocie, niskie dochody mieszkańców, niski poziom wykształcenia, patologie społeczne, które z kolei mogą stanowić czynnik społecznego wykluczenia i dyskryminacji. Dodatkowo, w sposób priorytetowy traktowane są w obszarze rewitalizacji projekty uwzględniające potrzeby osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w szczególności osób w wieku 50 lat i więcej oraz osób z niepełnosprawnościami.

Zastosowane podejście pozwala ograniczyć – przynajmniej w przypadku przedsięwzięć rewitalizacyjnych – koncentracji działań dotyczących zasady zrównoważonego rozwoju na kwestiach o charakterze środowiskowym i ekologicznym, które choć są istotnym wymiarem tej polityki horyzontalnej, to jednak się do niej nie ograniczają.

- **Szerokie podejście do określania zasad horyzontalnych dotyczących rozwoju regionu** – Jak wskazywano we wcześniejszej części raportu, w przypadku woj. pomorskiego mamy do czynienia z relatywnie szerokim podejściem do zasad horyzontalnych już w odniesieniu do samej Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Zakres zasad horyzontalnych określonych w tym dokumencie jest szerszy niż katalog wspólnotowych zasad horyzontalnych. Choć niniejsze rozwiązanie nie dotyczy wyłącznie i bezpośrednio RPO WP (SRWP nie jest wdrażana wyłącznie poprzez RPO WP), to jednak stosowane podejście należy ocenić jako dobrą praktykę także w aspekcie wdrażania Programu.

Szerokie podejście do definiowania i uwzględniania zasad horyzontalnych już na etapie planowania strategicznego, a nie tylko na etapie programowania, pozwala w sposób bardziej całościowy odnosić się do kwestii horyzontalnych w samym RPO WP.

Wnioski i rekomendacje

W poniższej tabeli zamieszczono główne wnioski i rekomendacje z przeprowadzonego badania. Wskazania zawarte w tabeli traktować należy jako całościową odpowiedź na pytanie badawcze dotyczące, tego jakie rozwiązania należałoby kontynuować z których zrezygnować oraz jakie inne (nowe) zastosować w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 – zarówno na poziomie zakresu i wymogów odnośnie realizacji projektów jak i ukierunkowania tematycznego i systemu realizacji Programu.

Uwzględniając aktualny etap zaawansowania wdrażania RPO WP na lata 2014-2020 całość sformułowanych zaleceń dotyczy przyszłego okresu finansowania (z ewentualnym uwzględnieniem działań pilotażowych, które mogłyby zostać przeprowadzone jeszcze w bieżącej perspektywie finansowej).

Tabela 8. Tabela wniosków i rekomendacji

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
1.	Działania podjęte na etapie programowania w odniesieniu do polityk horyzontalnych świadczą o spójności i wielowymiarowości podejścia. Zidentyfikowane możliwości ewentualnych usprawnień/korekt w tym zakresie mają charakter bardziej techniczny. (str. 30-41)	Wprowadzenie, na potrzeby przyszłego okresu finansowania, dodatkowych rozwiązań odnoszących się do uwzględnienia kwestii realizacji polityk horyzontalnych w treści Programu, które zagwarantują możliwie najpełniejsze uwzględnienie tej kwestii na etapie opracowywania poszczególnych elementów systemu realizacji RPO WP na lata 2021-2027.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Poszerzenie katalogu zasad horyzontalnych uwzględnionych w treści Programu o ewentualne dodatkowe zasady realizacji Strategii (dotyczy zasad, które cechuje adekwatność wobec charakteru i zakresu interwencji RPO WP 2021-2027). ▪ Zastosowanie w przypadku wszystkich uwzględnionych zasad konsekwentnego podejścia do sposobu prezentacji zapisów ich dotyczących poprzez odwołanie się do poszczególnych 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			<p>etapów wdrażania Programu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Uwzględnienie w treści opisu sposobu realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych możliwie najbardziej szczegółowego i konkretnego zakresu planowanych działań. 				
2.	W dokumentacji udostępnianej na etapie ogłaszania naborów/wezwań występują rozbieżności w zakresie informacji dotyczących polityk horyzontalnych pomiędzy EFRR i EFS, zidentyfikowano również pewne problemy ze spójnością	Wprowadzenie, na potrzeby przyszłego okresu finansowania, modyfikacji dotyczących sposobu udostępniania informacji na temat polityk horyzontalnych na etapie ogłaszania naborów/wezwań.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie w treści regulaminów konkursów dotyczących EFRR informacji dotyczących możliwości pozyskania przez wnioskodawcę dodatkowej wiedzy na temat polityk horyzontalnych (przynajmniej poprzez jednoznaczne wskazanie, że 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IZ RPO WP ▪ IP RPO WP 	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	prezentowanych informacji w ramach EFS. (str. 42-44)		<p>informacje dotyczące polityk horyzontalnych zawarte są w określonym dokumencie regionalnym/krajowym/wspólnotowym).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zawarcie w treści regulaminów konkursów dotyczących EFS jednoznacznej informacji o konieczności spełnienia wszystkich zasad horyzontalnych. 				
3.	W chwili obecnej przyjęty sposób definicji kryterium dotyczącego zgodności projektu z politykami horyzontalnymi nie odzwierciedla trafnie sposobu oceny, gdy bazuje ona wyłącznie na	Modyfikacja, na potrzeby przyszłego okresu finansowania, definicji kryterium dotyczącego zgodności projektu z politykami horyzontalnymi w sytuacji, gdy ocena ta bazuje	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zdefiniowanie kryterium wyboru projektów dotyczącego zgodności z politykami horyzontalnymi – w przypadku tych aspektów oceny 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IZ RPO WP ▪ IP RPO WP 	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	treści oświadczenia wnioskodawcy. (str. 46-47)	wyłącznie na oświadczeniu wnioskodawcy.	zgodności z politykami horyzontalnymi, w przypadku których wnioskodawca składa wyłącznie oświadczenie potwierdzające rzeczoną zgodność – w taki sposób, by definicja ta odwoływała się wyłącznie do weryfikacji spełnienia kryterium na podstawie złożonego oświadczenia.				
4.	W obowiązującym w ramach RPO WP systemie oceny zgodności projektów z politykami horyzontalnymi nie występuje rozróżnienie na oddziaływanie pozytywne i neutralne planowanego	Rozważenie wprowadzenia w przyszłym okresie finansowania rozwiązań różnicujących rodzaj oddziaływania projektów na realizację poszczególnych polityk horyzontalnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie wymogu określenia rodzaju oddziaływania projektu na realizację poszczególnych polityk horyzontalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IZ RPO WP ▪ IP RPO WP 	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	przedsięwzięcia na realizację danej zasady horyzontalnej. (str. 48)		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zobowiązanie wnioskodawców do podania uzasadnienia w sytuacji, gdy założony rodzaj oddziaływania ma charakter neutralny. ▪ Wprowadzenie w określonych obszarach interwencji wymagań lub preferencji dotyczących pozytywnego oddziaływania projektu na realizację wybranych zasad horyzontalnych. 				
5.	W przypadku SRWP mamy do czynienia z szerokim określeniem zasad realizacji Strategii, których zakres jest szerszy niż katalog unijnych zasad horyzontalnych. Poza	Wprowadzenie, na potrzeby przyszłego okresu finansowania, rozwiązania zwiększającego powiązanie pomiędzy zasadami realizacji Strategii, a przebiegiem	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie kryterium wyboru projektów dotyczącego uwzględnienia w projekcie wybranych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IZ RPO WP ▪ IP RPO WP 	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	uwzględnieniem tych zasad w kontekście kierunkowania wsparcia zasady te nie mają jednak innego przełożenia na proces dystrybucji wsparcia w RPO WP. (str. 34-37)	procesu dystrybucji wsparcia w RPO WP.	zasad realizacji Strategii. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie preferencji punktowej dla wnioskodawców, których projekt cechuje pozytywne oddziaływanie na relatywnie dużą liczbę zasad realizacji Strategii adekwatnych wobec danego obszaru interwencji. 				
6.	W przypadku wszystkich zasad horyzontalnych mamy do czynienia z obecnością wskaźników monitorowania, które mogą w sposób adekwatny służyć monitorowaniu realizacji poszczególnych zasad. Wskaźniki w obszarach interwencji kluczowych	Uzupełnienie katalogu wskaźników na potrzeby przyszłego okresu finansowania o wskaźniki odnoszące się do poszczególnych zasad horyzontalnych i adekwatne wobec charakteru i zakresu poszczególnych obszarów interwencji (przy zachowaniu w ramach RPO WP 2021-2027	<ul style="list-style-type: none"> ▪ W ramach monitorowania zasady zrównoważonego rozwoju – dodanie wskaźników dot. oszczędności surowców i energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych substancji do 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	dla poszczególnych zasad zostały generalnie w sposób prawidłowy przypisane, zidentyfikowano jednak pewne braki. (str. 52-57)	wsparcia o charakterze tożsamym lub zbliżonym do tego, w przypadku którego zidentyfikowano braki katalogu wskaźników).	<p>środowiska w OP 1; uszczegółowienie monitoringu działań proekologicznych w OP 2.</p> <p>▪ W ramach monitorowania zasady równości szans i niedyskryminacji – dodanie wskaźników dot. poprawy sytuacji osób z niepełnościami w OP 4; dodanie wskaźników dot. sytuacji osób młodych – do 30 roku życia i osób zagrożonych zwolnieniem/zwolnieniem z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy w OP 5; dodanie wskaźników</p>				

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			<p>odzwierciedlających oddziaływanie w sferze społecznej w OP 8 i 9.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ W ramach monitorowania zasady równości szans kobiet i mężczyzn – dodanie wskaźników bezpośrednio związanych z działaniami na rzecz godzenia życia zawodowego i prywatnego (np. liczba osób nieaktywnych zawodowo ze względu na opiekę nad osobą zależną objętych wsparciem, które podjęły pracę) oraz działaniami na rzecz wydłużania aktywności 				

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			zawodowej pracowników w OP 5 (np. liczba osób objętych wsparciem w wieku emerytalnym, które podjęły bądź utrzymały zatrudnienie w ciągu 6 miesięcy od udziału w projekcie).				
7.	Uproszczony sposób oceny zgodności projektów z politykami horyzontalnymi prowadzonej na etapie procedury aplikacyjnej stanowi utrudnienie w kontekście prowadzenia późniejszej kontroli działań w zakresie realizacji zasad horyzontalnych. (str. 58-59)	Wprowadzenie na potrzeby procedur kontrolnych (w przyszłym okresie finansowania) narzędzi zapewniających możliwość przeprowadzenia weryfikacji działań projektowych odnoszących się do realizacji zasad horyzontalnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie modyfikacji do procesu oceny, zgodnie z wcześniejszymi zaleceniami. ▪ Rozważenie wprowadzenia na etapie podpisywania umowy dokumentu, w ramach którego beneficjent określa katalog działań planowanych do podjęcia w projekcie w 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			<p>celu zapewnienia jego zgodności z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Uzależnienie możliwości i celowości wprowadzenia powyższych rozwiązań od kierunków realizacji polityk horyzontalnych zawartych w regulacjach nadrzędnych (Rozporządzenia, Wytyczne). 				
8.	IZ RPO WP zrealizowała obowiązek dotyczący realizacji badania ewaluacyjnego dotyczącego zasad horyzontalnych, przy czym należy podkreślić, iż ocena działań podejmowanych	Uwzględnianie (w ramach przyszłego okresu finansowania) kwestii realizacji zasad horyzontalnych w ewaluacjach sektorowych dotyczących poszczególnych obszarów interwencji.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uwzględnienie kwestii oceny realizacji zasad horyzontalnych w ramach ewaluacji sektorowych (w szczególności, jeśli chodzi o realizację 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	w Programie w aspekcie realizacji zasad horyzontalnych może być realizowana także w ewaluacjach sektorowych. (str. 59-60)		<p>zasad równościowych w ramach EFS).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zapewnienie – w miarę możliwości – sposobu doboru próby w ramach badań ilościowych, który umożliwić będzie wielowymiarową analizę sytuację wybranych grup docelowych. ▪ Zapewnienie – w miarę możliwości – takiego zakresu metodologii badania, który pozwoli na pogłębioną i jakościową ocenę sytuacji wybranych grup docelowych. 				
9.	W ramach dotychczasowych badań	Poszerzenie (w przyszłym okresie finansowania) metod i	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wdrożenie takich rozwiązań w zakresie 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	<p>ewaluacyjnych głównym narzędziem upowszechniania ich wyników są raporty ewaluacyjne, które w ostatnim okresie przygotowywane są w sposób uwzględniający wymagania określone w Standardach dostępności. (str. 60-61)</p>	<p>narzędzi stosowanych w celu upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych.</p>	<p>upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych jak: infografiki, <i>dashboards</i>, czy broszury informacyjne, a w szczególnych przypadkach (tj. gdy badanie dotyczy tematów istotnych dla szerokiego grona odbiorców, czyli np. poświęcone jest obszarowi edukacji, rynku pracy, czy usług społecznych) także filmy.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zapewnienie uwzględniania w dodatkowych kanałach i metodach upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych 				

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			<p>wymagań określonych w Standardach dostępności.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozważenie pilotażu proponowanego podejścia w ramach wybranych badań ewaluacyjnych odnoszących się do bieżącego okresu finansowania. ▪ Wdrożenie niniejszego rozwiązania poprzez zastosowanie jednego z poniższych podejść: <ul style="list-style-type: none"> - Uwzględnienie w dokumentacji przetargowej postępowań dotyczących badań ewaluacyjnych dodatkowych wymogów lub preferencji 				

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			<p>odnoszących się do kwestii dywersyfikacji metod i narzędzi upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zlecenie podmiotom zewnętrznym (innym niż ewaluator) działań w zakresie dywersyfikacji metod i narzędzi upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych. - Podejmowanie przez IZ samodzielnych działań w zakresie dywersyfikacji metod i narzędzi 				

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			upowszechniania wyników badań ewaluacyjnych.				
10.	Uwzględniając całość przeprowadzonej analizy dotyczącej działań informacyjno-promocyjnych w kontekście realizacji zasad horyzontalnych uzasadnione jest stwierdzenie, iż – do zasady – działania te są prowadzone w sposób właściwy. Zidentyfikowano jednak określone problemy i/lub obszary wymagające uzupełnień, bądź modyfikacji w zakresie realizowanych działań. (str. 61-74)	Wprowadzenie (w przyszłym okresie finansowania) rozwiązań optymalizujących sposób realizacji działań informacyjno-promocyjnych w odniesieniu do polityk horyzontalnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Optymalizacja upowszechniania informacji na temat realizacji zasad horyzontalnych w ramach witryny internetowej poprzez wyraźne wyodrębnienie sekcji poświęconej temu zagadnieniu oraz: informowanie wnioskodawców (np. w treści regulaminu konkursu) o udostępnieniu w określonej części witryny internetowej szerokiego zakresu informacji nt. poszczególnych zasad 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IZ RPO WP ▪ IP RPO WP 	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			<p>horyzontalnych; utworzenie elementu treści witryny internetowej, który będzie dedykowany zasadzie zrównoważonego rozwoju; wprowadzenie opisów udostępnianych dokumentów (krótka charakterystyka zawartości, wskazanie funkcji dokumentu, określenie głównych adresatów itp.).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Stworzenie i udostępnienie w formie interaktywnej w ramach ww. sekcji witryny internetowej Programu bazy działań projektowych, które mogą być 				

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			<p>podejmowane w przedsięwzięciach w celu realizacji zasad horyzontalnych (z kryteriami filtrowania dotyczącymi obszarów interwencji, typów projektów, rodzaju grup docelowych).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zmiana podejścia do organizacji spotkań/szkoleń dotyczących polityk horyzontalnych – koncentracja na działaniach informacyjnych dotyczących szczegółowych aspektów realizacji zasad horyzontalnych w różnych obszarach interwencji i zastosowaniem 				

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			<p>różnych mechanizmów i narzędzi (tematyka szczegółowa powinna odzwierciedlać bieżące potrzeby informacyjne); prowadzenie tego rodzaju spotkań/szkoleń w formie zdalnej (webinarium), przy jednoczesnym zapewnieniu trwałej dostępności ich zapisu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie w ramach prowadzonych działań informacyjnych i szkoleniowych zagadnień, które dotyczą nie tylko aspektów proceduralnych 				

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			realizacji zasad horyzontalnych, ale także uwzględniania tych zasad w metodyce planowania projektu – wprowadzenie elementów metodologii <i>design thinking, service design, user experience, human-centered design</i> , które pozwalają uwzględnić w szerszym aspekcie potrzeby, możliwości i ograniczenia uczestników/odbiorców.				
11.	W obecnym składzie Komitetu Monitorującego mamy do czynienia z zapewnieniem reprezentacji organizacji	Zapewnienie w składzie Komitetu Monitorującego RPO WP na lata 2021-2027 reprezentacji organizacji pozarządowych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie zasady dotyczącej powołania składu KM polegającej na przypisaniu jednej organizacji 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	pozarządowych w odniesieniu do kwestii powiązanych ze wszystkimi zasadami horyzontalnymi, jednak w przypadku obu zasad równościowych występuje pojedyncza reprezentacja. (str. 76-77)	uwzględniającej różnorodność poszczególnych zasad horyzontalnych.	pozarządowej (członka KM) do każdej z trzech zasad horyzontalnych (zasada zrównoważonego rozwoju, zasada równości szans kobiet i mężczyzn, zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnościami).				
12.	W umowach o dofinansowanie w ramach EFRR i EFS mamy do czynienia z odmiennym sposobem formułowania zobowiązań wobec beneficjentów, które dotyczą realizacji zasad horyzontalnych. (str. 77-79)	Uspójnienie, na potrzeby przyszłego okresu finansowania, w umowach o dofinansowanie dotyczących EFRR i EFS sposobu określania zobowiązań wobec beneficjentów, które dotyczą realizacji zasad horyzontalnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uzupełnienie w umowie o dofinansowanie w ramach EFS treści zobowiązania dotyczącego polityk horyzontalnych, tak by obejmowało ono również zasadę zrównoważonego rozwoju. 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
13.	<p>W obecnym okresie finansowania w ograniczonym stopniu były w ramach RPO WP podejmowane działania dotyczące stosowania przez beneficjentów tzw. zielonych zamówień publicznych.</p> <p>Jednocześnie, potencjał beneficjentów w tym zakresie może być niewystarczający, by w przyszłym okresie finansowania w odniesieniu do tego mechanizmu stosować w ramach EFRR wymagania tożsame z tymi, które obecnie stosowane są w ramach EFS w zakresie aspektów społecznych udzielanych zamówień.</p> <p>(str. 78-79)</p>	<p>Podjęmowanie w przyszłym okresie finansowania działań zorientowanych na sukcesywne zwiększanie częstości stosowania przez beneficjentów tzw. zielonych zamówień publicznych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie preferencji dla beneficjentów uwzględniających aspekt ekologiczny/środowiskowy w planowanych przez siebie w ramach projektu zamówieniach, ▪ Podjęmowanie działań o charakterze informacyjno-promocyjnym dotyczących tego rodzaju zamówień i prawidłowej metodyki ich udzielania. 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
14.	Na etapie składania wniosku o płatność beneficjenci składają wyłącznie oświadczenie o realizacji projektu zgodnie z politykami horyzontalnymi, bez konieczności potwierdzenia tej zgodności żadnymi informacjami o faktycznie podejmowanych w tym zakresie działaniach projektowych. (str. 79-80)	Zmiana (w ramach przyszłego okresu finansowania) sposobu weryfikacji realizacji projektu zgodnie z politykami horyzontalnymi dokonywanej na etapie weryfikacji wniosku o płatność.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wdrożenie jednego następujących rozwiązań w zakresie weryfikacji (na etapie weryfikacji wniosku o płatność) realizacji projektu zgodnie z politykami horyzontalnymi: <ul style="list-style-type: none"> - rezygnacja z oświadczenia zgodności realizacji projektu z politykami horyzontalnymi, w przypadku gdy nie ma obowiązku wskazania rzeczywistych działań podejmowanych w tym zakresie, - wprowadzenie pola opisowego, w 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			którym beneficjent określa, jakie działania były podejmowane w okresie, którego dotyczy wniosek o płatność oraz, czy realizacja zadań wskazanych w poprzednich wnioskach o płatność jest kontynuowana zgodnie z politykami horyzontalnymi.				
15.	Obecny poziom stosowania w działaniach projektowych takich rozwiązań i mechanizmów jak: mechanizm racjonalnych usprawnień, czy uniwersalne projektowanie świadczy o	Podejmowanie działań zorientowanych na zwiększenie w przyszłym okresie finansowania skali stosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień oraz podejścia bazującego na metodzie uniwersalnego projektowania.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podejmowanie od początku wdrażania Programu działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do beneficjentów w zakresie metody 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IZ RPO WP ▪ IP RPO WP 	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	dalszej potrzebie podejmowania działań zorientowanych na zwiększenie skali korzystania z tych narzędzi w przyszłym okresie finansowania. (str. 89-91)		<p>uniwersalnego projektowania.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Podejmowanie od początku wdrażania Programu działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do beneficjentów oraz – potencjalnych i faktycznych – uczestników projektów w zakresie mechanizmu racjonalnych usprawnień. ▪ Włączenie do bazy konkretnych rozwiązań w zakresie polityk horyzontalnych, która stanowi jeden z elementów rekomendowanego 				

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			<p>podejścia do działań informacyjno-promocyjnych, przykładów zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień i uniwersalnego projektowania.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Uwzględnianie w ramach procedur kontrolnych kwestii informowania przez beneficjentów potencjalnych i faktycznych uczestników projektów o możliwości zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień w celu zapewnienia 				

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			dostępności działań projektowych dla osób z niepełno-sprawnościami.				
16.	W bieżącym okresie finansowania stosowanie w projekcie rozwiązań związanych z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu cechowało przede wszystkim obszary interwencji związane z: mobilnością, energią, środowiskiem. W relatywnie niewielkim stopniu rozwiązania te stosowano w – również mającej charakter inwestycyjny – OP 2. Przedsiębiorstwa. (str. 91-93)	Podjęcie w przyszłym okresie finansowania działań zorientowanych na zwiększenie skali stosowania rozwiązań związanych z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu w obszarze interwencji dotyczącym przedsiębiorstw.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wyodrębnienie interwencji (na poziomie odrębnego Działania lub przynajmniej dedykowanego naboru) skierowanej do przedsiębiorstw, w którym możliwa byłaby realizacja wyłącznie przedsięwzięć inwestycyjnych przewidujących stosowanie w projekcie rozwiązań związanych z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu. 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie kryteriów wyboru projektów, które w całości interwencji skierowanej do przedsiębiorstw będą premiować te projekty, w których przewidziano stosowanie rozwiązań związanych z łagodzeniem i adaptacją do zmian klimatu. 				
17.	Beneficjenci w niewielkim stopniu deklarują występowanie wyzwań i problemów związanych z realizacją poszczególnych zasad horyzontalnych. W relatywnie największym stopniu dotyczy to zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym	Rozważenie (w przyszłym okresie finansowania) wprowadzenia w projektach współfinansowanych z EFS, które kierowane są do grup docelowych o szczególnych potrzebach (określonych w sekcji 5 Programu) rozwiązań zwiększających znaczenie w procesie oceny kwestii	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utrzymanie kryterium dotyczącego szeroko rozumianego doświadczenia wnioskodawcy (tj. zachowanie trzech wymiarów oceny tegoż doświadczenia), przy jednoczesnej obligatoryjności 	IZ RPO WP	IV kwartał 2021	Programowa - Operacyjna	Polityki horyzontalne

L.p.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Propozycja sposobu wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji – kwartał	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Charakter identyfikowanych problemów dotyczy w tym przypadku przede wszystkim specyficznych uwarunkowań pracy z grupami docelowymi o szczególnych potrzebach. (str. 93-95)	doświadczenia w pracy z daną grupą docelową.	spełnienia wymogu dotyczącego posiadania doświadczenia w pracy z grupą docelową w przypadku projektów skierowanych do grup o szczególnych potrzebach (tj. grup wskazanych w sekcji 5 Programu).				

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Spisy ilustracji

Poniżej przedstawiono spisy obiektów graficznych zawartych w raporcie.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Ocena obowiązujących w RPO WP wymogów i regulacji związanych z zasadami horyzontalnymi.....	51
Wykres 2. Ocena dostępności materiałów pomocnych w praktycznym przygotowaniu projektów zgodnych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi.....	65
Wykres 3. Deklaracja zapoznawania się ze Standardami dostępności.....	67
Wykres 4. Ocena przydatności Standardów dostępności w doborze praktycznych rozwiązań zapewniających dostępność projektu dla osób z niepełnosprawnościami.....	68
Wykres 5. Deklaracja kontaktu z IZ lub IP w kwestiach związanych z poszczególnymi zasadami horyzontalnymi.....	70
Wykres 6. Ocena poziomu satysfakcji z pomocy udzielonej przez pracowników instytucji w odniesieniu do poszczególnych zasad horyzontalnych.....	72
Wykres 7. Ocena kontaktu z pracownikiem instytucji w odniesieniu do poszczególnych zasad horyzontalnych	73
Wykres 8. Zasady horyzontalne brane pod uwagę przy opracowywaniu założeń projektów.....	81
Wykres 9. Deklarowany wpływ projektów na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.....	83
Wykres 10. Deklarowany wpływ projektów na realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn	84
Wykres 11. Deklarowany wpływ projektów na realizację zasady zrównoważonego rozwoju.....	86
Wykres 12. Deklaracja stosowania w projekcie zasad uniwersalnego projektowania.....	90
Wykres 13. Deklarowany stopień uwzględnienia w projekcie rozwiązań związanych z łągodzeniem i adaptacją do zmian klimatu.....	92
Wykres 14. Udział projektów, w których wskazano na występowanie problemów lub wyzwań w ramach wdrażania rozwiązań służących realizacji poszczególnych zasad horyzontalnych.....	93
Wykres 15. Występowanie problemów z uczestnictwem w zajęciach oraz problemy z korzystaniem z materiałów w ramach projektu.....	96
Wykres 16. Zakładana oraz osiągnięta w projektach poprawa sytuacji zawodowej lub społecznej poszczególnych grup zagrożonych dyskryminacją.....	98

Wykres 17. Udział projektów, w których osiągnięto efekty związane z zasadą zrównoważonego rozwoju	100
Wykres 18. Ocena adekwatności wsparcia otrzymanego w projekcie do potrzeb związanych z rozwojem/poprawą własnej sytuacji	101
Wykres 19. Średnia ocena poziomu adekwatności wsparcia w poszczególnych grup istotnych z perspektywy wdrażania zasad horyzontalnych	103
Wykres 20. Efekty uzyskane przez uczestników projektów	104
Wykres 21. Deklarowany wzrost wiedzy lub świadomości w zakresie poszczególnych zasad horyzontalnych wśród osób zajmujących się obsługą projektu	112
Wykres 22. Średni stopień realizacji wartości docelowych wskaźników w projektach....	114
Wykres 23. Zakładana do realizacji liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w projektach EFS.....	116

SPIS TABEL

Tabela 1. Beneficjenci – założona i zrealizowana wielkość próby badawczej.....	25
Tabela 2. Uczestnicy projektów – założona i zrealizowana wielkość próby badawczej....	25
Tabela 3. Udział projektów, w których zadeklarowano neutralny wpływ na realizację poszczególnych zasad horyzontalnych	87
Tabela 4. Różnica pomiędzy skalą osób osiągających efekty z poszczególnych obszarów wśród osób biorących udział i nie biorących udziału w poszczególnych formach wsparcia	106
Tabela 5. Różnica pomiędzy skalą osób osiągających efekty z poszczególnych kategorii wśród osób biorących udział i nie biorących udziału w poszczególnych formach wsparcia	108
Tabela 6. Występowanie zależności pomiędzy poszczególnymi czynnikami a poziomem skuteczności w zakresie realizacji zasady zrównoważonego rozwoju.....	111
Tabela 7. Udział osób z grup zagrożonych dyskryminacją wśród uczestników projektów z poszczególnych Osi priorytetowych i Działań.....	117
Tabela 8. Tabela wniosków i rekomendacji.....	141